

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Mokytojo padėjėjo veikla bendrojo ugdymo mokykloje

Baigiamasis magistro studijų projektas

Edita Pilvinienė

Projekto autorė

Doc. dr. Edita Štuopytė

Vadovė

Kaunas, 2022

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Mokytojo padėjėjo veikla bendrojo ugdymo mokykloje

Baigiamasis magistro studijų projektas

Edukologija (6211MX020)

Edita Pilvinienė

Projekto autorė

Doc. dr. Edita Štuopytė

Vadovė

Doc. dr. Vilija Stanišauskienė

Recenzentė

Kaunas, 2022

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Edita Pilvinienė

Mokytojo padėjėjo veikla bendrojo ugdymo mokykloje

Akademinio sąžiningumo deklaracija

Patvirtinu, kad:

1. baigiamąjį projektą parengiau savarankiškai ir sąžiningai, nepažeisdama(s) kitų asmenų autoriaus ar kitų teisių, laikydamasi Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatų, Kauno technologijos universiteto (toliau – Universitetas) intelektinės nuosavybės valdymo ir perdavimo nuostatų bei Universiteto akademinės etikos kodekse nustatytų etikos reikalavimų;
2. baigiamajame projekte visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti teisėtai, nei viena šio projekto dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar elektroninių šaltinių, visos baigiamojo projekto tekste pateiktos citatos ir nuorodos yra nurodytos literatūros sąrašė;
3. įstatymų nenumatytų piniginių sumų už baigiamąjį projektą ar jo dalis niekam nesu mokėjusi;
4. suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo ar kitų asmenų teisių pažeidimo faktui, man bus taikomos akademinės nuobaudos pagal Universitete galiojančią tvarką ir būsiu pašalinta iš Universiteto, o baigiamasis projektas gali būti pateiktas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos pažeidimą.

Edita Pilvinienė

Patvirtinta elektroniniu būdu

Pilvinienė, Edita. Mokytojo padėjėjo veikla bendrojo ugdymo mokykloje. Magistro studijų baigiamasis projektas / vadovė doc. dr. Edita Štuopytė; Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų krypčių grupė): Ugdymo mokslai (M02).

Reikšminiai žodžiai: mokytojo padėjėjas, įtraukusis ugdymas, individualieji ugdymosi poreikiai, nuotolinis mokymas.

Kaunas, 2022. 65 p.

Santrauka

Įtraukiamame ugdyme svarbūs visi ugdymo proceso dalyviai. Didėjant individualius ugdymosi poreikius turinčių mokinių skaičiui mokyklose, atsiranda mokytojo padėjėjo poreikis. Mokytojo padėjėjas teikia pagalbą mokiniui, turinčiam individualius ugdymosi poreikius, klasei ar mažai mokinių grupei. Atsiranda pagalbos poreikis užsieniečiams vaikams, lietuviams, grįžusiems iš užsienio, bei gabiems mokiniams. Sėkmingam mokytojo padėjėjo darbui svarbus bendravimas su mokytoju, todėl būtinas tarpusavio pasitikėjimas, dalinimasis žiniomis, pabrėžiamas komandinis darbas. Mokytojo padėjėjas bendraudamas su kolegomis, Pagalbos mokiniui specialistais, dalinasi patirtimi. Ypatingai skatinamas mokytojo padėjėjo kompetencijų plėtimas bei profesinių žinių tobulinimas, vien vidurinio išsilavinimo mokytojo padėjėjui neužtenka. Tačiau turi būti nepamirštos ir bendražmogiškos vertybės, formuojant mokinio socialinius ir bendravimo įgūdžius. Atlikti tyrimai išryškino mokytojo padėjėjo svarbą įtraukiamame ugdyme (Rasmitadila, Goldstein, 2017; Lakkalaa, 2019). Mokslininkai atskleidė, kad mokytojo padėjėjo veiklos daro teigiamą įtaką mokiniams, turintiems individualių ugdymosi poreikių. Nuotolinis mokymas sukėlė iššūkių mokytojo padėjėjo ir mokinio, turinčio individualius ugdymosi poreikius, veiklose. Darbe keliami probleminiai klausimai - kokius vaidmenis atlieka mokytojo padėjėjas bendrojo ugdymo mokykloje? Kokios mokytojo padėjėjo veiklos įtraukiamame ugdyme? Kaip keitėsi mokytojo padėjėjo veikla, dirbant nuotoliniu būdu?

Tyrimo objektas - mokytojo padėjėjo veiklos bendrojo ugdymo mokykloje.

Tyrimo tikslas: atskleisti mokytojo padėjėjo veiklą bendrojo ugdymo mokykloje

Tyrimo uždaviniai:

1. Pagrįsti mokytojo padėjėjo veiklos bendrojo ugdymo mokykloje teorines prielaidas.
2. Pagrįsti mokytojo padėjėjo veiklos tyrimo metodologiją.
3. Nustatyti mokytojo padėjėjo veiklos X mokykloje ypatumus.

Pagrindiniai darbo rezultatai ir jų panaudojimo sritys. Tyrimo rezultatai parodė, kad mokytojo padėjėjai įvairiuose vaidmenyse atlieka daug veiklų. Pagrindinės mokytojo padėjėjo veiklos: padėti mokiniui, turinčiam individualius ugdymosi poreikius, padėti mokytojui ir bendrauti su kolegomis. Padėdamas mokiniui, mokytojo padėjėjas įtraukia mokinį, turintį individualius ugdymosi poreikius į ugdymo procesą, skatindamas jo savarankiškumą, norą dalyvauti klasės veiklose. Mokytojo padėjėjas formuoja socialinius įgūdžius, mokydamas ugdytinį apsitarnauti, bendravimo įgūdžius, skatindamas bendrauti su klasės draugais, tiek pamokoje, tiek pertraukoje. Padėdamas mokytojui, mokytojo padėjėjas, daro ugdymosi procesą veiksmingesnį. Kai mokinys, turintis ugdymosi poreikius, atliek užduotis, mokytojo padėjėjas gali padėti klasei ar mažai mokinių grupei, kuriems tuo metu reikia

pagalbos. Tai nebūtinai bus mokiniai, turintys individualių ugdymosi poreikių. Pagalba klasėje teikiama užsieniečiams, lietuviams, grįžusiems iš užsienio, ar net gabiems mokiniams. Svarbu, ką mokytojo padėjėjas žino, kad mokinys, kuriam teikiama pagalba, nepiktnaudžiautų. Taigi klasėje turi vykti komandinis mokytojo ir mokytojo padėjėjo darbas. Tyrimo rezultatai parodė, kad mokytojo padėjėjas būtinas įtraukaus ugdymo dalyvis. Mokytojai pabrėžė veiksmingą mokytojo padėjėjo pagalbą klasėje. Nuotolinis mokymas nors ir sukėlė iššūkius, bet atskleidė ir privalumus darbe, pavyzdžiui: mokytojo padėjėjos svarbą ugdyme. Kad darbas vyktų sklandžiai, mokytojo padėjėjas turi nuolat tobulinti savo profesines žinias, domėtis naujovėmis bei dalintis patirtimi su kolegomis.

Tyrimo rezultatai reikšmingi tyrėjams, ugdymo įstaigoms, pedagogams, mokytojo padėjėjams, siekiantiems tyrinėti ar praktinėje veikloje atskleisti mokytojo padėjėjo veiklas bei veiklų galimybes.

Pilvinienė, Edita. Activities of a Teaching Assistant in a General Education School. Master's Final Degree Project / supervisor assoc. prof. Edita Štuopytė; Faculty of Social Sciences, Art and Humanities, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): Educational sciences (M02).

Keywords: teaching assistant, inclusive education, individual educational needs, distance learning .

Kaunas, 2022. 65 pages.

Summary

All participants in the educational process are important in inclusive education. As the number of students with individual educational needs in schools increases, so does the need for a teaching assistant. A teacher's assistant provides assistance to a student with individual educational needs, a class, or a small group of students. There is a need for help for foreign children, Lithuanians who have returned from abroad, and gifted students. Communication with the teacher is important for the successful work of a teacher's assistant, therefore mutual trust, knowledge sharing and teamwork are essential. The teacher's assistant shares his / her experiences with his / her colleagues, the Student support specialists. The development of the competencies of a teaching assistant and the improvement of professional knowledge are especially encouraged, and a secondary education teaching assistant alone is not enough. However, common human values must also be borne in mind when developing a student's social and communication skills. Research has highlighted the importance of the teaching assistant in inclusive education (Rasmitadila, Goldstein, 2017; Lakkalaa, 2019). Researchers have found that the activities of a teaching assistant have a positive impact on students with individual educational needs. Distance learning has posed challenges in the activities of a teaching assistant and a student with individual educational needs. Problematic questions are raised in the work: what are the roles of a teacher's assistant in a general education school? What are the activities of a teaching assistant in inclusive education? How have the activities of a teaching assistant changed while working remotely?

The object of the research is the activities of a teaching assistant in a general education school.

The aim of the research: to reveal the activities of a teaching assistant in a general education school.

The tasks of the research:

1. To substantiate the theoretical assumptions of the activity of a teacher's assistant in a general education school.
2. To substantiate the research methodology of the teacher's assistant's activity.
3. To determine the peculiarities of the activity of a teacher's assistant in school X.

The main results of the work and their areas of application. The results of the study showed that teacher assistants perform many activities in a variety of roles. The main activities of a teaching assistant are: to help a student with individual educational needs, to help the teacher and to communicate with colleagues. By assisting the student, the teacher's assistant involves the student with individual educational needs in the educational process, promoting his or her independence and willingness to participate in classroom activities. The teacher's assistant develops social skills by

teaching the student to serve, communication skills, encouraging communication with classmates, both during the lesson and during the break. By helping the teacher, the teacher's assistant makes the educational process more effective. When a student with educational needs completes tasks, a teacher's assistant can help a class or small group of students who need help at the time. These will not necessarily be students with individual educational needs. Assistance in the classroom is provided to foreigners, Lithuanians who have returned from abroad, or even gifted students. What is important is what the teaching assistant knows so that the assisted student is not abused. So there has to be teamwork between the teacher and the teaching assistant in the classroom. The results of the study showed that a teacher's assistant is a necessary participant in inclusive education. Teachers emphasized the effective assistance of a teaching assistant in the classroom. Although distance learning posed challenges, it also revealed advantages at work, such as the importance of a teaching assistant in education. In order for the work to run smoothly, the teaching assistant must constantly improve his or her professional knowledge, be interested in innovation and share experiences with colleagues.

The results of the research are significant for researchers, educational institutions, pedagogues, and teaching assistants who seek to research or reveal the activities and opportunities of a teaching assistant in practice.

Turinys

Lentelių sąrašas	9
Paveikslų sąrašas	10
Santrumpų ir terminų sąrašas	9
Įvadas	12
1. Mokytojo padėjėjo veiklos teorinės prielaidos	12
1.1. Mokytojo padėjėjo samprata, vaidmenys ir veiklos.....	Error! Bookmark not defined.
1.2. Mokytojo padėjėjo veiklos ugdymo procese iššūkiai	22
2. Mokytojo padėjėjo veiklų bendrojo ugdymo mokykloje tyrimo metodologija	26
2.1. Tyrimo metodo parinkimas.....	27
2.2. Tyrimo instrumentų pagrindimas.....	28
2.3. Tyrimo imties charakteristikos.....	30
2.4. Tyrimo etika.....	31
3. Mokytojo padėjėjo veiklos X bendrojo ugdymo mokykloje tyrimo rezultatai	32
3.1. Mokytojo padėjėjo veiklos bendrojo ugdymo mokykloje tyrimas: mokytojų padėjėjų interviu rezultatai.....	32
3.2. Mokytojo padėjėjo veiklos bendrojo ugdymo mokykloje tyrimas: pedagogų interviu rezultatai.....	43
3.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas ir diskusija.....	51
Išvados	58
Rekomendacijos	60
Literatūros sąrašas	61
Informacijos šaltinių sąrašas	65
Priedai	66
1 priedas. Interviu klausimynas mokytojo padėjėjui	66
2 priedas. Interviu klausimynas mokytojui	67
3 priedas. Tyrimo rezultatus apibendrinančios lentelės, pagal mokytojo padėjėjų atsakymus.....	68
4 priedas. Tyrimo rezultatus apibendrinančios lentelės, pagal mokytojų atsakymus.....	70

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Mokytojo padėjėjo veiklos tam tikruose vaidmenyse.....	17
2 lentelė. Mokytojo padėjėjo mokymo strategijos, skatinančios ir stabdančios mokinio savarankišką mokymą.....	20
3 lentelė. Iš dalies struktūruoto interviu klausimai mokytojo padėjėjams.....	28
4 lentelė. Iš dalies struktūruoto interviu klausimai pedagogams.....	29
5 lentelė. Tyrimo dalyvių (mokytojų padėjėjų) charakteristikos.....	30
6 lentelė. Tyrimo dalyvių (pedagogų) charakteristikos.....	31
7 lentelė. Vaidmenys ir veiklos pamokoje.....	32
8 lentelė. Vaidmenys ir veiklos petraukoje.....	33
9 lentelė. Pagalba mokytojui klasėje.....	35
10 lentelė. Pagalba mokiniui klasėje.....	36
11 lentelė. Veiklos įtraukiamame ugdyme.....	40
12 lentelė. Veiklos nuotoliniame mokyme.....	42
13 lentelė. Mokytojo padėjėjo vaidmenys ir veiklos.....	43
14 lentelė. Pagalba mokytojui klasėje	45
15 lentelė. Pagalba mokiniui ir klasei ar mažoms grupelėms klasėje.....	46
16 lentelė. Veiklos įtraukiamame ugdyme.....	49

Paveikslų sąrašas

1 pav. Mokymosi paramos metodas, skirtas mokytojo padėjėjo ir mokinio bendradarbiavimui pagal Sharples, Webster, Blatchford (2016).....	20
2 pav. Mokytojo padėjėjo veiklų, mokant nuotoliniu būdu, tyrimo etapai.....	26
3 pav. Tyrimo duomenų analizės pagrindiniai žingsniai.....	27
4 pav. Mokytojo padėjėjo veiklos modelis.....	57

Santrumpų ir terminų sąrašas

Santrumpos:

UNESCO - (angl. *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*) – Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija.

Terminai:

Individualieji ugdymosi poreikiai - pagalbos ir paslaugų ugdymo procese reikmė, atsirandanti dėl išskirtinių asmens gabumų, įgimtų ar įgytų sutrikimų, nepalankių aplinkos veiksnių apibrėžiama Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991 m. birželio 25 d. Nr. I-1489).

Įtraukusis ugdymas – procesas, kuriame atsižvelgiama į mokinių socialinę, kultūrinę, mokymosi įvairovę ir remiamasi veiksniais, padedančiais nustatyti bei šalinti kliūtis mokymuisi ir dalyvavimui švietime (Įtraukiojo ugdymo įgyvendinimas bendrojo ugdymo mokyklose: rekomendacijos).

Mokytojo padėjėjas – darbuotojas, padedantis individualius ugdymosi poreikius arba negalią turintiems vaikams įsitraukti į bendrojo ugdymo mokyklų klases (Sharma & Salend, 2016).

Nuotolinis mokymas (angl. *distance learning*) – tai organizuotas ugdymo procesas, jungiantis mokinius ir pedagogus, technologijų pagalba bei organizuojant minimalius akis į akį susitikimus (Sholikhati, Prayogo, Santoso, 2021).

Įvadas

Aktualumas. Įtraukusis ugdymas suvienija skirtingus vaikus, jų gebėjimus, kultūras. Tai pabrėžia Pasaulinė specialiųjų poreikių ugdymo konferencija, Salamankos deklaracija bei veiksmų planai individualiųjų ugdymosi poreikių srityje (Rasmitadila, Goldstein, 2017). Salamankos deklaracijoje (UNESCO, 1994) visos pasaulio šalys skatinamos laikytis savo įsipareigojimo ir atsakomybės užtikrinti, kad visi vaikai mokytųsi kartu, nepaisant skirtumo ar negalios. Minėtoji deklaracija padarė didelę įtaką požiūriui į įtraukų ugdymą bei išskėlė iššūkius, susijusius su specialiojo ir įtraukiojo švietimo nuostatomis (Kenny, McCoy, Mihut, 2020; Vaitkuvienė-Zimina, Bruzgelevičienė, 2016). Galkienė (2021) teigia, kad įtraukaus ugdymo samprata nuolat kinta bei įvairiose šalyse skirtingais laikotarpiais skyrėsi. Europos komisija pabrėžia įtraukų (visi mokiniai gauna bent minimalų kokybišką išsilavinimą) ir sąžiningą (mokinių rezultatai nepriklauso nuo socialinės ar ekonominės padėties) ugdymą (*Equity in school education in Europe Structures, policies and student performance Eurydice report Education*, 2020). Mokyklos, kur įtraukiojo ugdymo sklaidai yra skiriamas svarbus dėmesys, veiksmingiausia priemonė yra kovoti su diskriminaciniu požiūriu į vaikus, turinčius individualius ugdymosi poreikius, norint, kad visi besimokantieji būtų ugdomi vienodai (Losberg, Zwozdiak-Myers, 2021). Į ugdymą turi būti įtraukti visi bendruomenės nariai, kurie reaguotų į kiekvieno bendruomenės nario interesus.

Įtraukusis ugdymas šiomis dienomis tampriai siejamas su mokymusi bendrojo ugdymo mokykloje. Keičiantis švietimo sistemoms keičiasi požiūris į vaikus, turinčius individualius ugdymosi poreikius (Grincevičienė, Szerlag, Dziubacka, Tarmagadzė, 2015). Vykstančios diskusijos dėl vaikų, turinčių individualius ugdymosi poreikius ar negalias, įtraukimo į bendrąjį ugdymą, iš tiesų orientuotos į pedagogų ir klasės santykių kūrimą, t. y. kaip jie prisideda prie įtraukios mokymosi aplinkos sukūrimo (Efthymiou, Kington, 2017). Kaip teigia Losberg'a, Zwozdiak'ė-Myers'ė (2021) siekiama personalizuoti mokymąsi, priartinti prie mokinio, suteikiant jam galimybes mokytis visur ir visada. Ugdymas orientuotas į veiksmingą mokytojų paramą visiems besiuogdantiems klasėje. Šių pokyčių tikslas, kad visi vaikai turėtų potencialą sėkmingai tobulėti, nė vienas neturėtų būti paliktas dėl savo individualių galimybių (Losberg, Zwozdiak-Myers, 2021).

Siekiant, kad ugdymo įstaigose būtų užtikrinamas kokybiškas mokymasis visiems mokiniams, reikia tinkamai parengti mokytojus, ir klasės bendruomenę (Radford, Bosanquet, Webster, Blatchford, 2015). Šiame procese tik mokytojo pagalbos mokiniams klasėje nebeužtenka. Kaip pastebi Conboy'a (2021), mokytojų padėjėjai dažnai skiriami dirbti su mokiniais, turinčiais individualių ugdymosi poreikių ir įvairių negalių. Įtraukiojo ugdymo akcentavimas ugdymo procese paskatino mokytojų padėjėjų skaičiaus padidėjimą ugdymo įstaigose. Vadovai pabrėžia mokytojų padėjėjų svarbą įtraukaus ugdymo praktikai įstaigose, o pedagogų manymu, mokytojų padėjėjai mažina įtampą klasėje ir palengvina mokytojų darbo krūvį (Radford et al. 2015).

Problemos iširtumas ir mokslinis pagrindimas. Įtraukusis ugdymas mokyklose kelia klausimus, susijusius su mokytojo padėjėjo veikla mokykloje. Mokslininkai tiria mokytojo padėjėjo vaidmenis (Vogt, Koechlin, Truniger, Zumwald, 2021; Jardi, Puigdellivol, Petrenas, 2021; Conboy, 2021; Radford, Bosanquet, Webster, Blatchford, 2015; Rasmitadila, Goldstein, 2017; Sharma & Salend, 2016; Vilkelienė, 2004; Richards, Armstrong, 2007; Jardi, Webster, Petrenas & Puigdellívol, 2022; Haakma, De Boer, Van Esch, Minnaert, Van Der Putten, 2021; Sosinsky & Gilliam, 2011; Taschner, de Almeida, Pose, Ferreira, 2020; Hemelt, Ladd, Clifton, 2021).

Analizuodami mokytojo padėjėjo vaidmenis, mokslininkai (Sosinsky & Gilliam, 2011; Haakma, De Boer, Van Esch, Minnaert, Van Der Putten, 2021; Jardi, Puigdellivol, Petrenas, 2021; Tegler, Pless, Blom Johansson, M., & Sonnander, 2021; Abromaitienė, Kaušpėdienė, 2009) tyrė, kokias veiklas mokytojo padėjėjai atlieka ugdymo procese. Mokslininkai analizavo, kokias veiklas mokytojo padėjėjas atlieka klasėje dirbdamas su mokytoju: tyrė, kaip vyksta bendradarbiavimas klasėje tarp mokytojo padėjėjo ir mokytojo; kokie bendravimo sunkumai kyla tarp mokytojo padėjėjo ir mokytojo (Viktorin, 2018; Ostlund, Barow, Dahlberg, & Johansson., 2021; Grikainienė, Bagdonavičienė, 2019; Jardi, Puigdellivol, Petrenas, 2021; Tegler et al., 2021; Sharples, Webster, Blatchford, 2016; Rasmitadila, Tambunan, Rachmadtullah, Nurtanto, 2020) ir kitais mokytojais bei specialistais (Johnson, 2013; Taschner et al., 2020, Chan, Ho, Ip, Wong (2020).

Mokslinės literatūros analizė išryškino mokytojo padėjėjo santykio su mokiniu svarbą. Mokytojo padėjėjo veiklas su mokiniu tyrė Vogt'ė, Koechlin'ė, Truniger'ė, Zumwald'ė (2021), Hemelt'as, Ladd'a, Clifton'as (2021), Radford'a, Bosanquet'ė, Webster'is, Blatchford'as (2015), Sharples'as, Webster'is, Blatchford'as (2016), Rasmitadilaa, Goldstein'ė (2017), Zhao'us, Shevlin'as, Rose'as (2020), Sharmaa, Salend'a (2016), Jardi'is, Puigdellivol'as, Petrenas'as (2021), Webster'is, Blatchford'as (2013), Grikainienė (2019), Mirzadeh'as, Farajtabar'as, Li'as, Levine'as, Matsukawa'as, Ghasemzadeh'as (2020) ir kt. Koks mokytojo padėjėjo išsilavinimo ir darbo klasėje su mokytoju ir/ ar mokiniiais ryšys tyrinėjo Taschner'as, de Almeida'as, Pose'as, Ferreira'as (2020), Viktorin'as (2018), Smith'as, Delgado'as (2021), Claire'ė, Sharma'as, Odier'a-Guedj'ė, Deppeler'ė (2021), Trakšėlys, Andriekienė (2016), Korpan'ė, Le-May'a Sheffield'ė, Verwoord'ė (2015), Igric'a, Marinic'a, Maljevac'a (2021) ir kt.

Šiomis dienomis aktualus įtraukaus ugdymo klausimas skatina mokslininkus tirti mokytojo padėjėjo veiklas. Mokytojo padėjėjo vaidmenis ir veiklas įtraukiajame ugdyme tyrinėjo Richards'ė, Armstrong'ė (2007), Sharmaa, Salend'a (2016), Sharples'as, Webster'is, Blatchford'as (2016), Webster'is ir Blatchford'as (2013), Webster'is ir Blatchford'as (2015), Giangreco'as (2013), Galkienė (2017), Rasmitadilaa, Goldstein'ė (2017), Rasmitadilaa et al. (2020), Claire'ė et al. (2021), Igric'a, Marinic'a, Maljevac'a (2021), Marchant'ė, Todd'ė, James'ė, Crick'as, Dwyer'is, Brophy'a (2021). Nuotolinis mokymas COVID-19 pandemijos metu pakeitė ugdymo procesą bendrojo lavinimo mokyklose. Mokytojo padėjėjo veiklas nuotoliniame mokyme tyrė: Hemelt'as, Ladd'a, & Clifton'as (2021), Mahmood'as (2020), Marchant'ė et al.(2021), Watts'as, Crippen'as, Payne'ė, Imperial'ė, Veig'ė (2022), tačiau trūksta tyrimų atliktų Lietuvoje, kuriuose būtų aptarta mokytojų padėjėjų veiklos. Šiame kontekste kyla **probleminiai klausimai**: kokius vaidmenis atlieka mokytojo padėjėjas bendrojo ugdymo mokykloje? Kokios mokytojo padėjėjo veiklos įtraukiajame ugdyme? Kaip keitėsi mokytojo padėjėjo veikla, dirbant nuotoliniu būdu?

Tyrimo objektas: mokytojo padėjėjo veiklos bendrojo ugdymo mokykloje

Tyrimo tikslas: atskleisti mokytojo padėjėjo veiklą bendrojo ugdymo mokykloje

Tyrimo uždaviniai:

1. Pagrįsti mokytojo padėjėjo veiklos bendrojo ugdymo mokykloje teorines prielaidas.
2. Pagrįsti mokytojo padėjėjo veiklos tyrimo metodologiją.
3. Nustatyti mokytojo padėjėjo veiklos X mokykloje ypatumus.

Teorinės tyrimo nuostatos.

- **Prieraišumo teorija** - J. Bowlby'is teigė: prieraišumas kaip elgesio forma, kai asmuo siekia ir laiko artumą kitam, dažniausiai stipresniam, net gali būti išmintingesniam jį globojančiam asmeniui (Holmes, 2014).

Tyrimo metodai:

- **Duomenų rinkimo metodai:** mokslinės literatūros, dokumentų analizė ir iš dalies struktūruotas interviu.
- **Duomenų analizė metodai:** turinio analizė.

Tyrimo naujumas: atskleistos ir pagrįstos mokytojų padėjėjų veiklų teorinės prielaidos; pagrįstas mokytojų padėjėjų veiklų, tyrimo instrumentas; nustatyti empiriniai faktai mokytojo padėjėjo veiklų, mokant nuotoliniu būdu, X mokykloje.

Projekto struktūra: įvadas, trys dėstymo dalys, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas ir priedai. Darbo apimtis – 65 puslapiai (be priedų).

1. Mokytojo padėjėjo veiklos teorinės prielaidos

1.1. Mokytojo padėjėjo samprata, vaidmenys ir veiklos

Jungtinių Tautų Organizacijos Konvencija (toliau – Konvencija) pasaulio valstybes įpareigojo rūpintis vaikų, turinčių individualius ugdymosi poreikius, įtraukimu į ugdymą. Lietuva Konvenciją ratifikavo 1995 m., nuo 2001 m. rengia planus, kur svarbią vietą užima įtraukiojo ugdymo klausimas. Siekis įtraukti mokinius, turinčius individualius ugdymosi poreikius, į ugdymo procesą, mokyklų vadovus paskatino priimti į mokyklą mokytojo padėjėją ar padidinti jų skaičių įstaigoje. Tai labai vertinama pagalbos mokiniui forma (Galkienė, 2017).

Didėjant individualių ugdymosi poreikių vaikų skaičiui ugdymo įstaigose, nuo 2002 m. Lietuvoje pradėta įgyvendinti idėja, kad klasėje kartu su mokytoju turi dirbti mokytojo padėjėjas (Abromaitienė, Kaušpėdienė, 2009). Anglijoje, Italijoje, Čekijoje, Airijoje ir kt., kaip teigia Viktorin'as (2018), mokytojų padėjėjų priėmimas į ugdymo įstaigą tapo paplitusiu modeliu, padedančiu sumažinti atskirtį tarp mokinių klasėje. Mokslininkas pabrėžia, kad mokytojų padėjėjai padeda vaikams, turintiems individualių ugdymosi poreikių, taip pat mokiniams, kurie patiria socialinę atskirtį. Tai rodo, kad mokytojo padėjėjas yra svarbus įtraukiamame ugdyme.

Kaip teigia Rasmitadilaa, Goldstein'ė (2017) ir Sharmaa, Salend'a (2016) mokytojo padėjėjas vadinamas įvairiai: angl. *paraprofessional; subprofessional; paraeducator; non-professional; educational aide; teaching assistant; teacher assistant; assistant instructor; additional teacher; the assistant of schools; the assistant technical; administrative aide; general aide; assistant instructional; class assistant*.

Anglijoje terminai „*teaching assistant*“ ir „*teacher assistant*“ apima gana platų spektrą pareigybių: mokytojo padėjėjus, individualių poreikių pagalbos personalą ir etninių mažumų pagalbinį personalą mokiniams (Bach, Kessler, Heron, 2004). Airijoje (Zhao et al., 2021), Švedijoje (Ostlund et al., 2021) mokslininkai analizavo mokytojų padėjėjų, vadinamų „*paraprofessionals*“, veiklą, jų vaidmenis, poveikį mokiniams, turintiems individualius ugdymosi poreikius. Atlikti tyrimai Airijoje parodė, mokytojų padėjėjų atliekami vaidmenys yra sudėtingi ir daugialypiai. Atliekami vaidmenys apima mokinių (Zhao et al., 2021):

- fizinę priežiūrą, t. y. pagalba kasdienėse veiklose, tokiose kaip valgykla ar tualetas;
- organizacinį palaikymą, t. y. pagalbą mokiniui ruošiantis pamokoms; pagalbą mokytojui, suvaldant klasę;
- pagalbą suvaldant mokinių elgesį;
- savarankiškumo skatinimą.

Jardi'a et al. (2021) atliko tyrimą, siekdama išsiaiškinti, kokį vaidmenį klasėse atlieka mokytojo padėjėjas. Šio tyrimo rezultatai atskleidė, kad mokytojo padėjėjai nežino savo vaidmenų. Vyrauja nuomonė, kad jų veikla susijusi su pagalba mokiniams atliekant užduotis. Šis tyrimas išryškino, kad svarbus mokytojo padėjėjo vaidmenų ir atsakomybės atskyrimas, tuomet mokytojų padėjėjai susikoncentruos į savo veiklos sritis (Jardi et al. 2021).

Atlikus mokslinės literatūros analizę paaiškėjo, kad mokytojo padėjėjas atlieka įvairius vaidmenis ugdymo procese:

- tiesioginis mokytojo vaidmuo (Vogt, Koechlin, Truniger, Zumwald, 2021; Haakma, Boer, De, Esch, Van, Minnaert, Putten, Van Der, 2021);

- bendraamžių paramos susitarimų pagalbininkas, bendradarbiaujančios mokymosi grupės ar interaktyvios grupės pagalbininkas (Jardi et al., 2022);
- mokymosi pagalbos asistentas, klasės asistentas ar specialiųjų poreikių pagalbinis personalas (Conboy, 2021);
- pagalbininkas, problemų sprendėjas (Radford, Bosanquet, Webster, Blatchford, 2015; Sosinsky & Gilliam, 2011; Jardi et al., 2022);
- instruktorius padėjėjas (Rasmitadila, Goldstein, 2017; Taschner et al., 2020; Jardi, Puigdellivol, Petrenas, 2021).

Pagrindinis mokytojų padėjėjų vaidmuo pradinėse klasėse: padėti tam tikriems silpnesnių gebėjimų ar sudėtingo elgesio vaikams, o ne dirbti su visa klase ar teikti bendrąją pagalbą (Sosinsky & Gilliam, 2011). Be tiesioginio bendravimo su vaikais, mokytojų padėjėjų, kaip vadovaujančio mokytojo padėjėjo, vaidmuo gali būti toks pat svarbus klasės veiklos kokybei ir vaikų rezultatams (Sosinsky & Gilliam, 2011, p. 681).

Mokytojo padėjėjas atlieka įvairius vaidmenis (Hemelt et al., 2021):

- papildomos veiklų klasėje kūrimas;
- individualus darbas su mokiniais ir darbas mažose grupelėse;
- mokinių elgesio valdymas;
- pagalba mokytojui vertinant mokinio darbą.

Atsižvelgdamas į šiuos mokytojo padėjėjo vaidmenis, mokytojas gali koncentruotis į pagrindines veiklas klasėje, taip mažiau orientuodamasis į mokinius, turinčius individualius ugdymosi poreikius, nes jais jau pasirūpino mokytojo padėjėjas.

Vilkeliene (2004) tyrinėjo *pedagogo padėjėjo* veiklas. Nustatyta, kad pedagogo padėjėjo veikla plati. Pagalba turi būti skiriama ne tik mokytojui, bet ir vaikui su negalia, tėvams, klasei, bendruomenei.

Mokytojo (tiesioginis) vaidmuo. Šio vaidmens esmė: mokytojo padėjėjas neturi pakeisti mokytojo, o teikti pagalbą klasei. Mokytojo padėjėjai papildo mokytojo indėlį ugdymo procese, suteikia mokiniams galimybę dirbti individualiai ir mažose grupėse bei galimybę dirbti su mokiniais ne klasėje. Pagrindinis jų darbo tikslas – padėti ir palaikyti mokinius mokymosi procese (Haakma et al., 2021). Šis vaidmuo mokytojo padėjėjui kelia įtampą. Mokytojų padėjėjai turi būti veiksmingi ir nematomi pagalbininkai, dirbantys dažnai neaiškų darbą. Jų vaidmuo dažnai apima emocinį darbą prieštaringų lūkesčių kontekste, t. y. jie turi palaikyti mokymąsi klasėje, bet neprisiimti panašaus į mokytoją vaidmenį. Mokytojų padėjėjai neturėtų „mokyti“, jie neturi pakeisti mokytojo, o tik teikti pagalbą klasei (Vogt et al., 2021).

Mokymosi asistento, klasės asistento vaidmuo. Atliekant mokymosi pagalbos asistento, klasės asistento vaidmenį, mokytojo padėjėjas veikia kaip artimas žmogus mokiniui. Mokyklos aplinkoje mokytojo padėjėjas gali veikti *kaip saugi bazė*, padedanti vaikui suvokti savo mokymosi aplinką, kartu tenkinant emocinius ir fizinius vaiko poreikius (Conboy, 2021). Mokytojo padėjėjas palaiko vaiko individualumą bei skatina jo atsakomybės jausmą.

Vaidmuo: individualiųjų poreikių mokinių pagalbinis personalas. Individualiųjų poreikių mokinio pagalbinio personalo vaidmuo mokytojo padėjėjui leidžia jaustis kolega ugdymo įstaigoje. Galimybė mokytojo padėjėjui aptarti vaikų psichikos, elgesio problemas su besidominčiais

kolegomis ar savo srities specialistais, rodo mokytojo padėjėjo kaip asmens, papildomą naudą, kalbant, tarantis apie savo veiklą, galimybes (Conboy, 2021). Mokytojo padėjėjas jaučiasi saugus, žinodamas, kad bus išklaustytas kolegų, bei jaučiasi patikimas, galėdamas pasidalinti savo žiniomis bei gaudamas grįžtamąjį ryšį iš pagalbos mokiniui specialistų ar mokytojų, su kuriais dirba klasėje.

Vaidmuo: pagalbininkas, problemų sprendėjas. Pagrindinis mokytojų padėjėjų vaidmuo pradinėse klasėse dažnai gali būti *padėti tam tikriems silpnesnių akademinių gebėjimų ar sunkaus elgesio vaikams*, o ne dirbti su visa klase ar teikti bendrą pagalbą (Sosinsky & Gilliam, 2011).

Conboy'a (2021) pateikia tyrimo, apklausiant 7 mokytojų padėjėjus, dirbusius su mokiniais, turinčiais ypatingų protinių negalių, rezultatus. Tyrimas atskleidė, kad mokytojų padėjėjai pripažįsta, jog *pagalba vaikams* yra pagrindinis jų veiklos elementas arba pagrindinis tikslas. Ugdymo procesas turi būti organizuojamas, taip, kad mokytojų padėjėjai padėtų pagerinti klasės mokinių akademinius įgūdžius, palaikytų vaikų psichinę sveikatą. Todėl svarbus kolegų palaikymas, mokytojų padėjėjų bendravimas su vaikais, informacijos suteikimas apie vaiką personalui

Be tiesioginio bendravimo su vaikais, mokytojų padėjėjų, kaip vadovaujančio mokytojo pagalbinio personalo, vaidmuo gali būti toks pat svarbus klasės kokybei ir vaikų rezultatams (Sosinsky & Gilliam, 2011; Radford et al. 2015).

Siūloma mokytojo padėjėjui priimti pagalbininko vaidmenį. Mokytojais šiame vaidmenyje prisiima atsakomybę už pagalbą mokiniams, turintiems negalią arba mokymosi sunkumus klasėje, o mokytojų padėjėjai tiesiog bendradarbiauja su mokiniais (Jardi et al., 2022).

Vaidmuo: instruktorius padėjėjas. Mokytojo padėjėjo kaip instruktoriaus padėjėjo veiklas tyrė Jardi'a, Puigdellicol'as, Petrenas'ė (2021):

- individuali tiesioginė pagalba,
- asmens priežiūra,
- raštingumo mokymas,
- socialinių įgūdžių mokymas,
- bendruomeniškumo mokymas,
- teikiama ne mokomoji pagalba (pvz., dokumentų ar mokomosios medžiagos kopijavimas ir perdavimas mokytojui ar mokiniams klasėje).

Atlikdamas instruktoriaus padėjėjo vaidmenį, mokytojo padėjėjas tiesiogiai dirba su individualius ugdymosi poreikius turinčiais mokiniais (Rasmitadila, Goldstein, 2017). Kaip teigia Taschner'ė et al. (2020), atliekant instruktoriaus vaidmenį, mokytojo padėjėjui reikia pagalbos, kad jis galėtų tinkamai pasiruošti pamokos veikloms, o parama mokytojui būtų veiksmingesnė.

Mokytojo padėjėjai tam tikruose vaidmenyse atlieka įvairias veiklas, tai pateikta 1 lentelėje.

1 lentelė. Mokytojo padėjėjo veiklos tam tikruose vaidmenyse

Mokytojo padėjėjo atliekamas vaidmuo	Atliekamos veiklos	Tyrę mokslininkai
Mokytojo (tiesioginis) vaidmuo	Pagalba klasei ar mažoms grupėms	Haakma, De Boer'ė, Van Esch'ė, Minnaert'as, Van Der Putten'ė, 2021; Vogt'a, Koechlin'ė, Truniger'ė, Zumwald'ė, 2021

Mokymosi asistento, klasės asistento vaidmuo	Individuali pagalba mokiniui. Pagalba mokiniui, skatina mokinio atsakomybės jausmą	Conboy'a, 2021
Individualiųjų poreikių mokinių pagalbiniis personalas	Bendravimas ir bendradarbiavimas su kolegomis, klasėje dirbančiu mokytoju profesiniais klausimais	Conboy'a, 2021
Pagalbininkas, problemų sprendėjas	Individuali pagalba mokiniams; bendravimas su mokiniais, kuriems reikalinga mokytojo padėjėjo pagalba. Pagalba mokytojui klasėje.	Conboy'a, 2021; Sosinsky'a & Gilliam'as, 2011; Radford'a, Bosanquet'ė, Webster'is, Blatchford'as, 2015; Jardi'a, Puigdellivol'as, Petrenas'ė, 2021
Instruktorius padėjėjas	Individuali tiesioginė pagalba mokiniui, administracinės veiklos (pasiruošimas pamokoms, dokumentų ar mokomosios medžiagos ar priemonių ruošimas pamokoms)	Jardi'a, Puigdellivol'as, Petrenas'ė (2021) Rasmitadilaa, Goldsteinė, 2017 Taschner'ė, de Almeidaa, Pose'ė, Ferreira'a, 2020

Mokytojo padėjėjo veikla su mokytoju. Mokytojo padėjėjas klasėje bendrauja su mokytoju mokančiu mokinius. Klasėje vyksta sistemingas pasirengimas pamokoms, kai ruošiasi abu: mokytojo padėjėjas ir mokytojas. Mokytojai nuolat vertina mokytojo padėjėjo jau paruoštas priemones, pristatytas ar atliktas veiklas (Viktorin, 2018). Mokytojo padėjėjas laukia mokytojo pagalbos ir patarimų, tikėdamasis tinkamai atlikti savo veiklas. Mokytojo padėjėjas padeda mokytojui pamokoje naudodamas įvairias priemones. Taip jis kartu su mokytoju vertina mokytojo ugdymo procese naudojamų technologijų pritaikomumą (Johnson, 2013; Taschner et al., 2020), t. y. ar mokytojo paruoštos priemonės tinkamos darbui su mokiniais. Mokiniai stebėdami gerus mokytojo padėjėjo ir mokytojo santykius klasėje, mato gerą komandinio darbo pavyzdį (Ostlund et al., 2021). Tikimasi, tai skatina pačių mokinių tarpusavio bendravimą bei sutarimą su mokytoju ir mokytojo padėjėju klasėje.

Mokytojas organizuoja ugdymo procesą, pildo dokumentaciją, yra atsakingas už dienos veiklų planavimą, mokinių vertinimą, todėl jam sudėtinga stebėti mokytojo padėjėjo veiklas. Taigi kyla priežastis, kodėl mokytojo ir mokytojo padėjėjo bendravimas tampa paviršutiniškas. Taip yra, nes mokytojas trumpai ar per mažai bendrauja su mokytojo padėjėju pamokoje ar po pamokos. Ostlund'as et al. (2021) aprašo Švedijoje atlikto tyrimo, kuriuo siekė ištirti mokytojo padėjėjo veiklos su specialiuoju pedagogu sąlygas, rezultatus. Tyrimas parodė, kad svarbu laikytis pagarbaus tarpusavio požiūrio, santykio vienas su kitu. Tai reiškia, kad mokytojo padėjėjas turi laiku gauti mokytojo patarimus, susijusius su mokymosi turiniu, keliamais tikslais, mokinių tobulėjimu ir pačiais mokiniais.

Pagrindiniai tarpasmeniniai veiksniai, darantys įtaką mokytojo padėjėjo ir mokytojo partnerystei, tai galimybė jaustis laisvai; pasitikėjimas; pagarba ir vienas kito vertinimas. Mokyklos gali padėti plėtoti veiksmingą mokytojo padėjėjo ir mokytojų *bendravimą*. Siekdami užtikrinti darbo veiksmingumą, mokyklų vadovai turėtų mokytojus ir mokytojų padėjėjus paskirti bendrai veiklai, t. y. darbui kartu, atsižvelgdami į jų asmenybę ir turimą išsilavinimą (Jardi et al., 2022; Tegler et al., 2021; Sharples, Webster, Blatchford, 2016). Siūloma, priimant mokytojo padėjėją į pareigas mokykloje, darbo pokalbyje turėtų dalyvauti mokytojas, kurio klasėje mokytojo padėjėjas dirbs, atsižvelgiant, kad tas mokytojo padėjėjas turėtų būti tikroji pagalba mokytojui (Grikainienė, Bagdovaničienė, 2019). Nesant tarpusavio ryšio tarp mokytojo ir mokytojo padėjėjo, teigiama, kad

veikla nebuvo tinkamai suplanuota (Rasmitadila et al., 2020). Taschner'ė et al. (2020) pažymi, mokytojo padėjėjui būtina pagalba, atliekant veiklas klasėje. kad jie galėtų kurti aktyvias mokymosi priemones darbui pamokose.

Mokytojo padėjėjo veikla su mokiniu. Mokytojo padėjėjo vaidmeniui atsiskleisti padeda bendravimas ne tik su kartu dirbančiu mokytoju, bet ir su mokiniu. Mokytojo padėjėjui svarbu, atliekant savo veiklas, atkreipti dėmesį į ugdytinio ugdymosi poreikius. Viktorin'o (2018) atliktas tyrimas atskleidė, mokytojai mieliau klasėje dirba su mokiniais, neturinčiais individualių ugdymosi poreikių. Tai rodo, kad mokytojo padėjėjas, taip dirbančiam mokytojui, labai pagelbėtų klasėje. Mokslininkas pabrėžia, ypač, jei pagalba mokiniui, turinčiam individualių ugdymosi poreikių, trunka ilgiau nei valandą. Vadinasi, kol mokytojas pamokos metu dirba su mokiniais, mokytojo padėjėjas padėtų, užimtų mokinius, turinčius individualius ugdymo poreikius, taip palengvindamas mokytojui darbą klasėje.

Mokytojo padėjėjo veiklas su mokiniu galima nusakyti atskleidžiant prieraišumo teoriją. Teorijos pradininkas J. Bowlby'is aiškina: tėvai veikia kaip saugi bazė, padedanti vaikui suvokti savo pasaulį ir kartu suteikti vaikui vietą grįžti ten, kur bus patenkinti jo emociniai ir fiziniai poreikiai (Holmes, 2014). Mokslininkas teigia, ankstyvame amžiuje kuriami tarpasmeniniai santykiai su artimaisiais, t. y. kuriamas prieraišumas. Kuriant vaiko santykį su suaugusiuoju, ypač svarbus vaiko saugumo jausmas. Prieraišumo teorija vaizduoja pradinius santykius, kurie užsimezga tarp kūdikio ir jo globėjo (Conboy, 2021). Taip pat kaip kuriamas ryšys tarp mokytojo padėjėjo ir mokinio, siekiant sudaryti vaikui saugią aplinką. Siekiama, kad mokinys jaustųsi emociškai saugus, vertinamas bendraamžių, klasės mokytojo ir mokytojo padėjėjo.

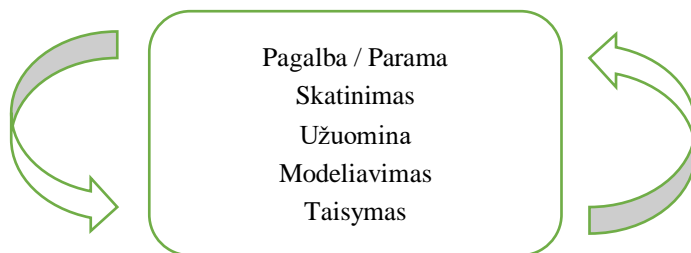
Deja ne kiekvienas mokytojo padėjėjas supranta, ko iš jo tikimasi. Mokytojo veiklos, o ypač vaidmenys jam pačiam gali būti neaiškūs. Pirmiausia – pagalba mokiniui. Grikainienė (2019) teigia, kad tai padaryti kiekvienam mokytojo padėjėjui labai individualu ir ne visada aišku:

- viską atlikti už mokinį;
- tik prižiūrėti šalia dirbantį mokinį;
- „užtildyti“ mokinį jam duodant įvairias, kad tik būtų tylu, kol mokytojas dirba su kitais mokiniais;
- būti „motiniškais“/ „tėviškais“, gal mokinys niekad nepatyrė tėvų meilės.

Mokytojo padėjėjai praleidžia daugiau laiko su mokiniais, turinčiais individualių ugdymosi poreikių, ir tais, kurių pasiekimai žemesni, nei tai daro klasės mokytojai (Vogt et al., 2021). Mokytojas tuo metu skiria dėmesį likusiems mokiniams. Hemelt'as et al. (2021) teigia, mokytojo padėjėjai pagerina tradiciškai mokytojo nepakankamai globojamų mokinių grupių pasiekimų rezultatus. Tai rodo, mokytojo padėjėjai gali turėti didesnę poveikį mokiniams, kurie mažiau gauna mokytojo dėmesio. Mokslininkai pabrėžia geresnius mokinių akademinis pasiekimus, kai klasėje dirba mokytojo padėjėjas (Hemelt et al., 2021).

Klasėje svarbu ne tik su kuo dirba mokytojo padėjėjas, bet ir kaip dirbdamas atlieka savo veiklas. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, mokytojo padėjėjai ugdymo procese *taiko metodus*, tokius kaip pasakojimą, aiškinimą, kaip atlikti užduotį, ar net pateikia teisingą atsakymą, remdamiesi mokymosi paramos metodu (*angl. Scaffolding*) (Vogt et al., 2021, Radford et al. 2015). Šiuo atveju mokytojo padėjėjo parama mokiniui didesnė nei klasės mokytojo. Mokytojo padėjėjas, taikydamas mokymosi paramos metodą, gali skatinti mokinius ugdytis savarankiškumą, mokydami juos kelti sau klausimus, kurie palengvintų mokymąsi (žr. 1-ą pav.). Tai vyksta palaiapsniui: nuo pagalbos

teikimo, skatinimo pasitikėti savo jėgomis, užuominų, atsakymo modeliavimo bei jo taisymo ir atvirkščiai: taisant pateiktą atsakymą, jį modeliuojant, teikiant užuominas, raginant tikėti savo žiniomis, taip teikiant mokiniui paramą. Taip tikimasi, kad mokiniai patys save skatins, o mokytojo padėjėjas tik stebės jų veiklą, bus rėmėjas. Kai mokiniai nebegali dirbti savarankiškai, mokytojo padėjėjas padeda, suteikdamas pagalbą. Svarbiausia, mokiniams suteikti tiek pagalbos kiek reikia, bet nedaugiau. Ugdytiniui teikiamos užduotys turi atitikti mokinio mokymosi lygį, tuomet mokytojo padėjėjui bus lengviau jam padėti, o mokinys pats atliks užduotis pamokoje. Tai susiję ne tik su mokinių savarankiškumo ugdymu, bet su siekimu geresnių mokymosi rezultatų.

1 pav. Mokymosi paramos metodas, taikomas mokytojo padėjėjo dirbant su mokiniu (pagal Sharples'ą, Webster'į, Blatchford'ą, 2016)

Taip pat mokytojo padėjėjas turi suprasti, kokias strategijas naudoti pamokoje, skatinant mokinio savarankiškumą. Jei nežino, turi kreiptis į mokytoją, kuris patars, kokias mokymosi strategijas naudoti pamokoje. Sharples'as, Webster'is, Blatchford'as (2016) įvardina, kurios mokytojo padėjėjo naudojamos mokymosi strategijos skatina, kokios stabdo mokinių savarankišką mokymąsi (žr. 2-ąją lentelę).

2 lentelė. Mokytojo padėjėjo taikomos mokymo strategijos mokinio savarankiško mokymuisi

Skatina mokinio savarankiškumą	Stabdo mokinio savarankiškumą
Mokinys rizikuoja pats bandydamas	Pirmenybė teikiama užduoties įvykdymui
Atitinkamas paramos teikimas, laikas užduoties vykdymui neribojamas	Neleidžiama mokiniui pačiam mąstyti, ribojamas užduoties vykdymo laikas
Mokinys pats atsakingas už savo mokymąsi	Pažodinis mokytojo žodžių kartojimas
Atvirų klausimų naudojimas	Dažnas uždarų klausimų naudojimas
Pakanka mažiausio parodyto dėmesio, kad mokinys suprastų, jog yra pats atsakingas už užduoties atlikimą	Per didelis globėjiškumas rodomas mokiniui bei raginimas atlikti užduotį

Mokytojas pats nukreipia mokinį bendravimui su mokytojo padėjėju, kuris pateikia išsamesnį reikalingos atlikti užduoties paaiškinimą. Jis klasėje paaiškina mokiniui mokomąją medžiagą, suteikia motyvacijos, vaiką ragindamas pasitikėti savimi, skatina susikaupimą ir suteikia galimybes mokiniui bendrauti su klasės draugais. Tai rodo mokytojo padėjėjo dominuojantį vaidmenį klasėje, dirbant su individualių poreikių mokiniams (Rasmitadila, Goldstein, 2017).

Kenny's et al. (2020) įvardina dra vieną reikšmingą mokytojo padėjėjo vaidmenį pereinant mokiniui, turinčiam individualius ugdymosi poreikius, iš vienos mokyklos į kitą. Vaikas, pakeitęs ugdymo įstaigą, jaučia nerimą, nepasitikėjimą savimi. Jam sunku bendrauti su klasės mokytoju, bendraamžiais, kurių nepažįsta. Šiuo atveju mokytojo padėjėjas yra asmuo, kuris išklauso, pataria mokiniui, taip tampa artimu, patikimu žmogumi vaikui. Mokinys saugiau jaučiasi naujoje aplinkoje.

Mokytojo padėjėjo vaidmenys gali skirtis priklausomai nuo mokinių amžiaus. Sharmaa ir Salend'a (2016) nustatė, kad mokytojo padėjėjai, dirbantys su jaunesniojo amžiaus mokiniais, daugiau laiko skiria jų mokymui, nei tie, kurie dirba su vyresniojo amžiaus mokiniais. Mokytojo padėjėjai atlieka vaidmenis, kurie skatina mokinių, turinčių individualių ugdymosi poreikių, mokymąsi; socializaciją, t. y. dalyvavimą mokymo veiklose. Tai gerina mokinių elgesį su bendraamžiais klasėje.

Nepaisant mokytojo padėjėjo noro padėti mokiniui, tarp mokslininkų yra nesutarimų, ar mokytojo padėjėjo pagalba mokiniui visuomet yra veiksminga (Jardi et al., 2021, p. 314; Webster, Blatchford, 2013, Sharples, Webster, Blatchford, 2016). Tyrėjai teigia, kad mokytojo padėjėjo parama daro neigiamą įtaką mokinių savarankiškumui. Tai reiškia, mokinys žino, kad jam bus suteikta mokytojo padėjėjo pagalba, vadinasi, galima nesistengti pamokų metu, nesiekti susitartų mokymosi rezultatų. Šiuo atveju labai svarbus klasės mokytojas. Jis negali už mokinio mokymąsi, pasiektus rezultatus arba dėl mokinio nedalyvavimo pamokoje kaltinti tik mokytojo padėjėją. Mokytojas ruošia užduotis mokiniams klasėje, o mokytojo padėjėjas padeda dirbti su mokiniais, turinčiais individualių ugdymosi poreikių.

Mokytojo padėjėjo profesinių kompetencijų svarba veikloms atlikti. Mokslininkai (Sosinsky & Gilliam, 2011; Viktorin, 2018; Radford et. al. 2015) daugelyje tyrimų klausia, ar mokytojo padėjėjo turimas išsilavinimas tinkamas darbui su individualius poreikius turinčiais vaikais, ar mokytojas gali pasitikėti darbuotoju neturinčiu reikiamų profesinių žinių, gebėjimų. Tyrimai atskleidžia, dažniausiai mokytojo padėjėjai turi žemesnį išsilavinimą nei klasėje dirbantis mokytojas, t. y. vidurinį išsilavinimą (Sosinsky & Gilliam, 2011). Tai rodo, kad mokytojui sudėtinga pasitikėti jam padedančiu asmeniu, kuris neturi reikalingų darbui kompetencijų, nežino, ko tikėtis atliekant savo pareigas, dirbant su vaiku, turinčiu individualius ugdymosi poreikius.

Viktorin'as (2018) pabrėžia, žemos kvalifikacijos mokytojo padėjėjai dažniau padeda mokiniams, dėl nežinojimo, kaip dirbti: pateikia mokiniams klaidinantį ar neteisingą atsakymą, pavyzdį. Mokytojo padėjėjai daugiau dėmesio skiria mokinio užduoties įgyvendinimui, nesigilindami, ar pats mokinys suprato užduotį. Tai parodo mokytojo padėjėjo profesinių žinių trūkumą, kaip dirbti su mokiniais, kaip dirbti ir elgtis su mokiniu, turinčiu individualius ugdymosi poreikius.

Mokslininkai (Viktorin, 2018, Smith & Delgado, 2021; Trakšėlys, Andriekienė, 2016) tyrė mokytojo padėjėjo profesinių kompetencijų įtaką jų darbui su mokytoju, pabrėžia, tinkamo išsilavinimo svarbą. Kaip svarbios įvardintos mokytojo padėjėjo turimos profesinės žinios, požiūris į mokinius, empatija ir tolerancija bei požiūris į save patį – visa tai turi įtakos mokytojo padėjėjo darbui su mokiniu bei santykiui su mokytoju klasėje. Taschner'ės et al. (2020) tyrimas atskleidė, mokytojo padėjėjo darbo efektyvumas yra didesnis, jei jis vienoje klasėje dirba daugiau valandų. Taip jis daugiau laiko praleis su mokiniu, turinčiu individualių ugdymosi poreikių, ar su mokiniu iš socialiai remtinės aplinkos. Taigi, ilgiau dirbdamas klasėje, mokytojo padėjėjas įgytų didesnę paties mokytojo klasėje ir mokinių pasitikėjimą, tikėjimą teikiama pagalba.

Tinkamai apmokyti mokytojo padėjėjai gali suteikti papildomas galimybes klasėje, papildančias mokytojo darbą (Viktorin, 2018, Smith, Delgado, 2021, Trakšėlys, Andriekienė, 2016).

Apibendrinant galima teigti, kad mokytojo padėjėjų veikla yra svarbi, siekiant padėti mokiniams, turintiems individualių ugdymosi poreikių. Mokytojo padėjėjas atlieka įvairius vaidmenis, teikdamas pagalbą mokiniui klasėje. Įvairios atliekamos veiklos, reikalauja skirtingų mokytojo padėjėjo vaidmenų. Tai susiję su veiklos tipu: individualia pagalba mokiniui, pagalba mažoms

grupelėms ar visai klasei, kai reikia pagelbėti mokytojui pamokoje. Mokslinės literatūros analizė atskleidė mokytojo padėjėjo profesinių kompetencijų svarbą darbe.

1.2. Mokytojo padėjėjo veiklos ugdymo procese iššūkiai

Mokytojo padėjėjo veiklos įtraukiamame ugdyme. Kvieskienė, Čiužas, Vaicekauskienė, Šalaševičiūtė (2015, p. 7) teigia „įtraukusis švietimas nėra pasirenkamoji veikla, tai – būtinybė“. Mokslininkai pabrėžia neįgaliųjų asmenų įtraukimą į visuomeninį gyvenimą, tame tarpe ir mokyklą, kurią lankyti turi teisę visi vaikai. Kaip šiame darbe minėta aukščiau, įtraukusis ugdymas turi būti įgyvendinamas visų bendruomenės narių. Ugdymo įstaigos vadovai, mokytojai, tėvai – visi turi būti suinteresuoti vaiko galimybe dalyvauti bendrose ugdymo veiklose, mokyklos gyvenime.

Mokytojai organizuodami ugdymo procesą turi priimti įvairius pedagoginius sprendimus, kurių vienas – kaip tinkamai įtraukti mokinių. Mokslininkai (Lakkala et al., 2019) atlikę įtraukiojo ugdymo įgyvendinimo Lietuvoje tyrimą, siekdami ištirti pagrindinius mokytojų patiriamus iššūkius, pabrėžia įtraukaus ugdymo įgyvendinimo sudėtingumą Lietuvos mokyklose. Vienas iš iššūkių yra mokytojo nesugebėjimas dirbti su mokytojo padėjėju, arba klasėje nėra mokytojo padėjėjo. Šiame tyrime mokytojai atskleidė, reikalingas profesionalus mokytojo padėjėjas: kol mokytojas pats dirba su mokiniu, turinčiu individualius ugdymosi poreikius, mokytojo padėjėjas teikia pagalbą, prižiūri likusios klasės mokinių veiklą pamokoje.

Richards'as, Armstrong'as (2007) teigia, kalbant apie įtraukųjį ugdymą, mokytojo padėjėjo vaidmuo ignoruojamas, taip pat ignoruojamas klausimas, kiek svarbus mokytojo padėjėjo indėlis plėtojant įtraukųjį ugdymą. Taip yra todėl, nes mokytojo padėjėjai nedalyvauja apklausose apie įtraukųjį ugdymą, jų nekviečia. Taip yra dėl turimų profesinių kompetencijų stygiaus, turimo išsilavinimo, kuris dažniausiai yra vidurinis.

Mažai duomenų, kiek mokytojo padėjėjas dirba su kitais mokiniais, t. y. neturinčiais individualiųjų ugdymosi poreikių (Sharma, Salend, 2016). Pasitikėjimas mokytojo padėjėju, kalbant apie įtraukųjį ugdymą, labai svarbus. Tačiau problema yra, kad mokytojo padėjėjas įdarbinamas tik išimtiniais atvejais (Giangreco, 2013). Giangreco'as (2013) teigia, kad šis darbuotojas turėtų nuolat dirbti su mokiniais turinčiais negalią, sunkią ar retai pasitaikančią negalią, pvz. autizmo spektro sutrikimą, elgesio ir emocijų nevaldymą, dėmesio sutrikimą ir pan. Webster'as ir Blatchford'as (2013) tyrė mokytojo padėjėjo veiklas įtraukiojoje klasėje, nustatė, kad mokytojo padėjėjas retai dirba su mokiniais neturinčiais individualiųjų ugdymosi poreikių. Tačiau kaip jau darbe minėta, yra pedagogų, kurie teigia, kad jiems reikia mokytojo padėjėjo darbui su visa klase, kol pats mokytojas dirbs su vaiku turinčiu individualiųjų ugdymosi poreikių. Todėl Lakkalaa et. al. (2019) pabrėžia komandinį darbą, kai dirba mokytojas ir mokytojo padėjėjas kartu, siekiant įgyvendinti įtraukųjį ugdymą.

Rasmitadila'os, Goldstein'ės (2017) atlikti tyrimai atskleidžia, kad mokytojo padėjėjas daro teigiamą poveikį mokiniams, turintiems individualiųjų ugdymosi poreikių. Tai rodo mokinių akademiniai pasiekimai ir gebėjimas socializuotis. Šių mokslininkų tyrime įrodyta, kad mokytojo padėjėjui dirbant įtraukiojoje klasėje, gerėja mokinių dėmesys, elgesys, didėja mokymosi motyvacija. Vadinasi, mokytojo padėjėjai padidina klasės darbo efektyvumą. Mokslininkai išryškino, mokiniai, turintys individualiųjų ugdymosi poreikių, klasėje, dirbant mokytojo padėjėjui, sugeba ne tik susikaupti, vykdyti numatytas veiklas, bet ir pagerėja jų organizaciniai įgūdžiai, pvz. planavimas, ir elgesys su kitais mokiniais ar mokytoju. Tačiau kaip anksčiau šiame darbe minėta, dalis mokinių tuo

naudojasi, nesistengia atlikti pateiktų užduočių. Taip teigia ir Lakkala et. al. (2019) tyrimas parodė, kad mokytojai mano, jog mokytojų padėjėjai pasako teisingus atsakymus mokiniui. Mokslininkai (Webster & Blatchford, 2015, Sharples, Webster, Blatchford, 2016) pabrėžia, mokytojo padėjėjai dažnai išveda mokinius, turinčius individualius ugdymosi poreikius, į kitą patalpą, klasę, t. y. moko juos atskirai, todėl šie mokiniai retai įtraukiami į bendrą klasės darbą, mažiau bendrauja su savo ar dalyko mokytoju, draugais. Šie veiksmai neigiamai veikia paties mokytojo padėjėjo vaidmenis.

Mokytojo padėjėjo vaidmenis įtraukiojoje klasėje tyrė Sharmaa ir Salend'a (2016), Sharples'as, Webster'as, Blatchford'as (2016). Išnagrinėję 11 šalių duomenų bazėse straipsnius apie mokytojo padėjėjo vaidmenis įtraukiojoje klasėje, mokslininkai Sharmaa ir Salend'a (2016) atskleidė, kokios veiklos būdingos mokytojo padėjėjams. Tai: *administracinių užduočių atlikimas, tarpininkavimas tarp mokytojo ir mokinio klasėje*. Tyrimas taip pat parodė, kad mokytojo padėjėjas atlieka pedagoginius, socializacijos ar elgesio vaidmenis, leidžiančius mokytojo padėjėjui priimti sprendimus dėl mokinių, turinčių individualių poreikių, ugdymo, nepasitarus su mokytoju (Sharma ir Salend, 2016).

Galkienė (2017) teigia, kad mokytojo padėjėjo pagalba dažniau prireikia kaimo gyvenvietėse esančiose mokyklose. Kai mokytojo padėjėjai dirba šiose mokyklose, mokiniai gauna kokybišką įtraukųjį ugdymą. Mokslininkė aiškina, kad mokytojo padėjėjas reikalingas dviem aspektais. Pirmiausia, jis neatlieka jokių vaidmenų, o tiesiog būna klasėje, padeda dirbančiam mokytojui. Antruoju aspektu, mokytojo padėjėjo pagalba siejama su parama mokiniui turinčiam individualius ugdymosi poreikius.

Taigi įtraukiojo ugdymo veiksmingumas klasėje reiškia mokymosi galimybių suteikimą visiems mokiniams, skiriant laiko bendradarbiavimui, mokinių pažinimui, didinant mokinių įsitraukimą į mokymąsi (Rasmitadila et al., 2020). Būtent bendradarbiavimas įprasmina veiklas pamokose įtraukioje aplinkoje.

Mokytojo padėjėjo veiklos pokytis nuotoliniame mokyme. „Nuotolinis mokymas(is)– toks mokymo proceso organizavimas, kai skirtingose vietose būdami mokiniai bendrauja su mokytoju mokymo tikslams pasiekti“ (Nuotolinis mokymas ar mokymo organizavimas nuotoliniu būdu?, 2022).

2019 m. pasaulį netikėtai užklupo pasaulinė Covid-19 pandemija. Tai palietė visą ugdymo procesą. Ugdymo įstaigos turėjo ieškoti naujovių ugdymo procese. Būtent mokymasis internetu yra sprendimas, leidžiantis saugiai tęsti mokymąsi ir veiksmingai sumažinti Covid-19.

„Nuotolinis mokymasis (angl. *distance learning*) – tai nuoseklus savarankiškas ar grupinis mokymas(is), kai besimokančiuosius ir mokytoją, dėstytoją skiria atstumas ir / ar laikas, o bendravimas ir bendradarbiavimas, mokymosi medžiaga pateikiama informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis“ (Vaičiūnaitė, 2012, p. 1).

Iki 2020 m. Lietuvoje mokymas nuotoliniu būdu buvo taikomas pakankamai retai. Tačiau 2020 m. pradžioje situacija pasaulyje kardinaliai pasikeitė. Kilusi pasaulinė Covid-19 pandemija privertė pereiti prie nuotolinio mokymo organizavimo. 2016 m. patvirtintą mokymo nuotoliniu ugdymo proceso organizavimo būdu kriterijų aprašą (nebegalioja) pakeitė 2020 m. patvirtintas įsakymas, kuriame reglamentuojama ugdymo proceso organizavimo nuotoliniu būdu paskelbus karantiną tvarka (Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto, 2020 m. kovo 30 d. Nr. V-469). Deja, ne

visos mokyklos buvo pasiruošusios nuotoliniam mokymui, ypač kalbant apie individualius poreikius turinčių mokinių mokymą. Tai tapo iššūkiu. Sunkumai atsiranda ir jei/ kai nėra bendradarbiavimo tarp individualius poreikius turinčių mokinių tėvų ir mokytojų.

Nuotoliniame mokyme labiau nukentėjo tie mokiniai, kuriems įprastai, t. y. klasėje, reikia mokytojo padėjėjo pagalbos (Mokykla Covid-19 pandemijos sąlygomis: pamokos, sprendimai ir perspektyvos, 2021). Anglijoje, Škotijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje atliktas tyrimas (*The role of teaching / classroom assistants during the COVID crisis*, 2021), siekiant ištirti mokytojų padėjėjų darbą pasaulinės Covid-19 pandemijos metu. Tyrimas atskleidė, kad mokytojo padėjėjams svarbu, jog ugdymo procesas vyktų toliau Covid-19 pandemijos metu. Dauguma respondentų manė, kad be jų pagalbos mokytojai neišsivers pamokos metu. Mokytojo padėjėjų nuomone, jie yra mokinių globėjai, paramos skleidėjai. T. y. daugiau nei pusė dalyvavusių apklausoje, teigė, kad teikė diferencijuotą pagalbą mokiniams, atliekant tam tikras užduotis. Dalis mokytojo padėjėjų vedė individualius ar mažų grupių susitikimus. Kai kurie mokytojo padėjėjai dirbo pagal individualiai mokiniui parengtus mokymosi planus, teikiant individualią pagalbą. Tyrimas atskleidė, kad dauguma mokytojų padėjėjų jautėsi negerai, nes dirbo mokykloje tiesiogiai su mokiniu ar keliais mokiniais. Jie pergyveno dėl galimybės užsikrėsti Covid-19 liga. Kai kurie mokytojo padėjėjai suteikė pagalbą mokiniams besimokantiems namuose: rengė užduotis mokiniams, palaikė ryšius su mokinių tėvais, dalyvavo pamokose su mokiniais nuotolyje, teikė pagalbą mokiniams, kuriems sunku mokytis. Mokytojo padėjėjai teigė, kad dauguma jų (keturi iš dešimties) atliko įvairias užduotis nesusijusias su vaikų mokymu. Tyrimas atskleidė mokytojo padėjėjo svarų indėlį mokyklos pridėtinei vertei kelti, tačiau patys mokytojo padėjėjai kritiškai suvokė savo indėlį padedant mokiniams ir šeimai.

Hemelt'as et al. (2021), Marchant'ė et al. (2021), Watts et al. (2022) teigia, kad Covid-19 pandemijos metu pradėta vertinti mokytojų padėjėjų atliekamą darbą. Būtent turėdami mokytojo padėjėjo pagalbą, mokytojai gali spręsti iššūkius, atsirandančius ugdymo procese. Mokytojai teigia, kad mokytojo padėjėjai pasaulinės Covid-19 pandemijos metu atliko labai didelį darbą (Ugdymo procesas, mokant nuotoliniu būdu: iššūkiai, patirtys, sprendimai, 2020).

Klasėse nemažai mokinių, turinčių individualių ugdymosi poreikių, kurie yra motyvuoti mokymuisi, tačiau dėl tam tikrų sutrikimų nesugeba prisijungti nuotoliu, išsaugoti darbą ar reikiamą informaciją, persiūsti, ko prašoma. Jiems padeda mokytojo padėjėjas. Mokytojo padėjėjų veikla nuotoliniame mokyme turėtų būti iš anksto numatyta ir patvirtinta (Mahmood, 2020). Prieš pamoką mokytojas turėtų aptarti su mokytojo padėjėju, kokios veiklos bus vykdomos, kokios priemonės naudojamos.

Atliktas tyrimas Velse atskleidė mokytojų padėjėjų požiūrį į nuotolinį mokymąsi (Marchant et al., 2021). Mokytojo padėjėjai teigė, nuotolinio mokymosi metu, vadovybė daugiau dėmesio skyrė vaikų emocijoms, poreikiams, o ne mokymosi vertinimams ar pasiekimams. Todėl mokytojo padėjėjui buvo lengviau dirbti. Tyrimas atskleidė, jog padidėjo mokinių, turinčių individualius ugdymosi poreikius, atsiskyrimas nuo bendraamžių, besimokant nuotolyje: dalis pradėjo nesimokyti, kiti – nesulaukdami šeimos pagalbos, atsisakė dirbti ne mokykloje. Tai apsunkino mokytojo padėjėjo pastangas bendradarbiauti su mokiniu, turinčiu individualius ugdymosi poreikiu. Situaciją pablogino tai, kad individualių ugdymosi poreikių turintys mokiniai nesugebėjo naudotis technologijomis. Tokiu atveju, mokytojo padėjėjas negalėjo kokybiškai teikti pagalbą pamokoje.

Apibendrinus mokytojo padėjėjo veiklų iššūkius ugdymo procese, galima teigti, kad įtraukusis ugdymas ir nuotolinis mokymas kelia daug klausimų mokytojo padėjėjo darbe. Įtraukiajame ugdyme mokytojo padėjėjas dirba pagal savo turimas profesines kompetencijas, stengdamasis padėti mokiniui, turinčiam individualiųjų ugdymosi poreikių, ar visai klasei, bei tikėdamasis mokytojo pagalbos, kaip tai daryti tinkamai. Nuotolinis mokymas mokytojo padėjėjui buvo ypač didelis iššūkis, kurį įveikti vienam sudėtinga. Mokytojo padėjėjas jautėsi negerai, dėl per mažos klasės mokytojo pagalbos: kaip dirbti.

Apibendrinus teorinę darbo dalį, galima teigti, kad įvairios mokytojo padėjėjo veiklos išryškino skirtingus mokytojo padėjėjo vaidmenis. Vienos iš pagrindinių mokytojo padėjėjo veiklų yra: pagalba klasei ar mažoms grupėms; individuali pagalba mokiniui; bendravimas ir bendradarbiavimas su kolegomis ir/ ar klasėje dirbančiu mokytoju profesiniais klausimais; bendravimas su mokiniais, kuriems reikalinga mokytojo padėjėjo pagalba; pagalba mokytojui klasėje bei administracinės veiklos (pasiruošimas pamokoms, dokumentų ar mokomosios medžiagos ar priemonių ruošimas pamokoms).

Atlikus mokslinės literatūros analizę, galima konstatuoti, kad mokytojo padėjėjo veiklos išryškėja dirbant kartu su mokytoju. Čia svarbūs tarpasmeniniai veiksniai, kurie daro įtaką mokytojo padėjėjo ir mokytojo partnerystei, tai: pagarba vienas kito atžvilgiu, abipusis pasitikėjimas, galimybė klasėje jaustis laisvai ir vienas kito vertinimas. Remiantis mokslinės literatūros analize, galima išskirti mokytojo padėjėjo veiklas dirbant su mokiniu. Tai: bendravimas su mokiniu; saugumo teikimas, padedant mokiniui; moko, taikydami įvairius metodus bei strategijas; skatina mokinio socializaciją, t. y. pritaipimą prie aplinkos, klasės, bendravimą su bendraamžiais. Tačiau gali būti priešingai, mokytojo padėjėjo atliekamos veiklos, gali turėti neigiamos įtakos mokinių darbui klasėje. Taip atsitinka, dėl mokytojo padėjėjo profesinių kompetencijų stokos.

Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad mokytojo padėjėjo veikloms atlikti būtinos profesinės žinios. Esant žinių trūkumui, mokytojo padėjėjas negali atlikti daugelio savo vaidmenų: tinkamai padėti mokiniui, turinčiam individualius ugdymosi poreikius; bendrauti su klasėje dirbančiu mokytoju apie mokinio mokymosi galimybes, užduotis jam. Mokytojo padėjėjo darbas tampa veiksmingesnis.

Įtraukaus ugdymo klausimas svarbus ir mokytojo padėjėjo veiklose. Pagrindinės mokytojo padėjėjo veiklos įtraukiajame ugdyme: administracinių užduočių atlikimas, tarpininkavimas tarp mokytojo ir mokinio klasėje. Mokslinės literatūros analizė atskleidžia iššūkius, kilusius mokytojo padėjėjui įtraukioje klasėje, tai: mokytojo padėjėjo nemokėjimas dirbti su mokytoju klasėje dėl profesinių kompetencijų trūkumo. Kyla abejonės, ar mokytojo padėjėjas sugebės padėti mokiniui, turinčiam individualius ugdymosi poreikius, ar galės į ugdymo procesą įtraukti mokinį, kuris nenori mokytis.

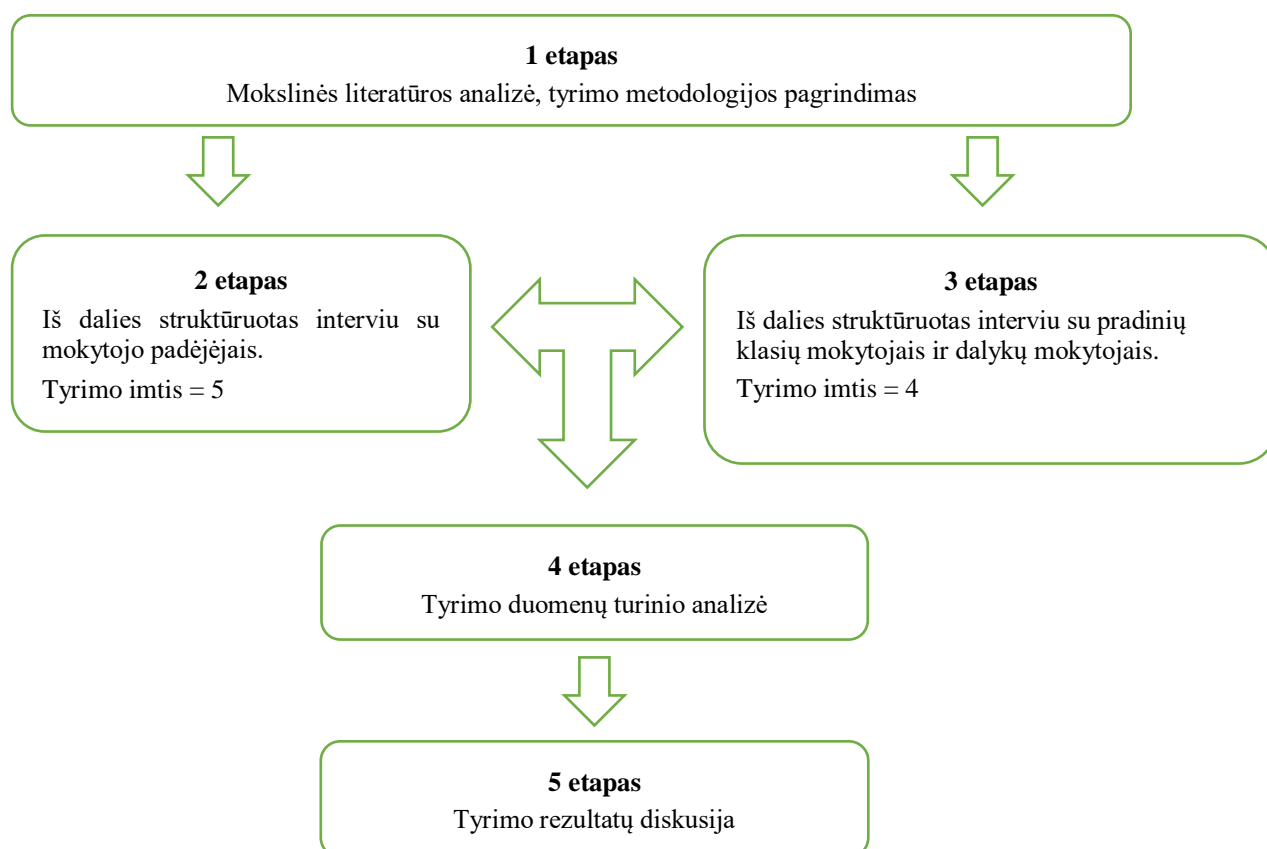
Pasaulinės COVID-19 pandemijos metu į nuotolinį mokymąsi perėjo visas mokyklos personalas. Mokytojo padėjėjui kilo iššūkiai, atliekant savo veiklas: nežinojimas, kaip padėti nuotoliu mokiniui, turinčiam individualių ugdymosi poreikių; pagalbos iš klasės mokytojo trūkumas; nepasitikėjimas savo turimomis žiniomis; mokinių nenoras bendrauti ir dirbti su mokytojo padėjėju.

2. Mokytojo padėjėjo veiklos bendrojo ugdymo mokykloje tyrimo metodologija

Siekiant atskleisti mokytojo padėjėjo veiklas, antroje darbo dalyje pateikiama atliekamo tyrimo metodologija: pristatomas tyrimo organizavimas, pagrindžiami empirinio tyrimo metodai, pristatomas tyrimo instrumentas, tyrimo duomenų rinkimo ir analizės metodai, apibūdinama tyrimo imtis bei pateikiama tyrimo etika.

Tiriamos mokytojo padėjėjo veiklos, mokant nuotoliniu būdu, pagal šiuos etapus: teorijos analizė, sąvokų operacionalizavimas, tyrimo metodų parinkimas, tyrimo atlikimas, tyrimo duomenų turinio analizė, tyrimo rezultatų aptarimas, išvadų pateikimas. Tyrimo eiga pateikiama 2-ame paveiksle.

Tyrimo organizavimas

2 pav. Mokytojo padėjėjo veiklų bendrojo ugdymo mokykloje tyrimo etapai

Siekiant atskleisti mokytojo padėjėjo veiklas bendrojo ugdymo mokykloje, pasirinkta kokybinė tyrimo strategija. Pasak Khan'o (2014), kokybinis tyrimas yra pagrįstas žmonių suvokimo apie įvairius įvykius stebėjimu, pagrįstas jų interpretacijomis, pateikiantis informaciją apie informatorių. Kokybinis tyrimas tinkamas žmogaus elgesio, požiūrių, nuostatų atskleidimui. Empirinis mokytojo padėjėjo veiklų bendrojo ugdymo mokykloje tyrimas organizuojamas remiantis penkiais etapais pagal loginę tyrimo seką (žr. 2 pav.).

Mokslinės literatūros analizė atlikta pirmojo etapo metu. Ja remiantis išryškintos mokytojo padėjėjo veiklos, parengta tyrimo metodologija, taip pat pasirinkti tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizės pagrindu sukonstruotas iš dalies struktūruoto interviu klausimynas dviem informantų grupėms: mokytojo padėjėjams ir pedagogams (pradinių klasių mokytojai ir dalyko mokytojai). Antrajame etape taikytas iš dalies struktūruotas interviu, siekiant nustatyti mokytojo padėjėjo

vaidmenis ir veiklas bendrojo ugdymo mokykloje, remiantis mokytojų padėjėjų nuomone. Trečiojo etapo metu taikytas iš dalies struktūruotas interviu, siekiant nustatyti nuomones apie mokytojo padėjėjo veiklas bendrojo ugdymo mokykloje, remiantis pedagogų nuomone. Ketvirtojo etapo metu atlikta duomenų turinio analizė bei interpretacija. Penktojo etapo metu diskusija teorinio modelio ir kitų mokslinės literatūros šaltinių kontekste. Šeštojo etapo metu formuluotos tyrimo išvados ir pateiktos rekomendacijos.

2.1. Tyrimo metodų pagrindimas

Tyrimo tikslui pasiekti naudoti šie duomenų rinkimo metodai:

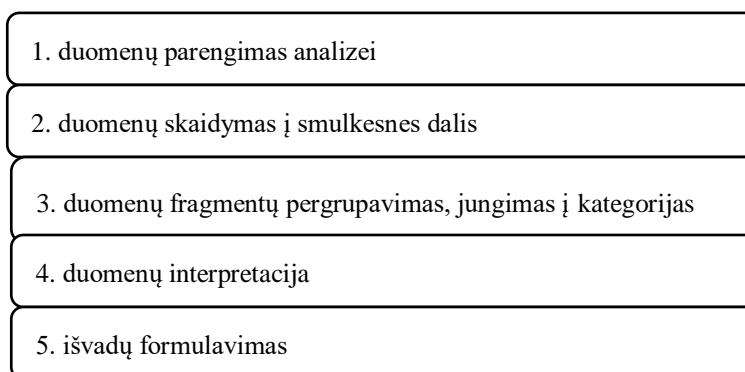
- **mokslinės literatūros analizė** atlikta siekiant aptarti mokytojų padėjėjų veiklą, atliekamus vaidmenis, veiklos iššūkius, atliktos analizės pagrindu sukonstruoti teorinį modelį;
- **iš dalies struktūruotas interviu** pasirinktas siekiant nustatyti mokytojų padėjėjų veiklą, vaidmenis, remiantis bendrojo ugdymo mokykloje dirbančių mokytojų padėjėjų ir pedagogų nuomonėmis.

Iš dalies struktūruotas interviu metodas pasirinktas dėl galimybės užduoti papildomus klausimus eigoje, siekiant gauti išsamesnės informacijos apie mokytojo padėjėjo patiriamus iššūkius klasėje dirbant su mokiniu, apie mokytojo požiūrį į mokytojo padėjėją – tai, kas papildė tyrimo metu gautus duomenis.

Pagrindiniai klausimai apsvarstyti iš anksto, tačiau papildomi klausimai buvo užduodami eigoje, atsižvelgiant į pačią situaciją interviu metu. Interviu metu buvo užduodami atviri klausimai, siekiant gauti kuo išsamesnius, atviresnius atsakymus, kurie atskleistų tyrimo dalyvių asmenines patirtis, nuomones, požiūrius į nagrinėjamą problemą. Gavus mokytojų padėjėjų, pradinio klasių mokytojų ir dalyko mokytojų sutikimą, interviu buvo įrašomi į diktofoną. Toks duomenų fiksavimo metodas pasirinktas dėl galimybės visą dėmesį sutelkti į interviu (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016; Tidikis, 2003; Rupšienė, 2008). Interviu tekstai buvo transkribuoti tolimesnei analizei.

Tyrimo duomenų apdorojimo metodo pagrindimas. Iš dalies struktūruoto interviu duomenų apdorojimui buvo taikomas kokybinės turinio (angl. *content*) analizės metodas.

Remiantis Gaižauskaite ir Valavičiene (2016), tyrimo duomenų analizė atlikta pagal šiuos žingsnius (žr. 3 pav.):

3 pav. Tyrimo duomenų analizės pagrindiniai žingsniai

Pirmame žingsnyje, užbaigus interviu, atlikta transkripcija. Jos metu interviu gauti duomenys buvo perrašomi pažodžiui kaip nuoseklus tekstas į "Microsoft „Word 2013“ programą. Vėliau tekstas daug

kartų perskaitytas. Antrame žingsnyje gauti duomenys skaidomi į smulkesnes dalis, dalijant į prasminius vienetus. Trečiame žingsnyje duomenų jungimo metu išskaidyti gautų duomenų fragmentai pergrupuojami į kategorijas, jei reikia, į subkategorijas. Pateikiami jas iliustruojantys teiginiai, leidžiantys daryti išvadas apie išskirtos kategorijos ar subkategorijos svarbą tyrimo dalyviams.

Vadovaujantis etikos principais, informantai bei jų atsakymai koduojami, pvz. „MP1“: „MP“ arba „M“ – dalyvis, o „1“ – interviu protokolo kodas.

2.2. Tyrimo instrumentų pagrindimas

Norint atskleisti mokytojo padėjėjo veiklas bendrojo ugdymo mokykloje, buvo sukurti du tyrimo instrumentai: iš dalies struktūruoto interviu klausimynas mokytojo padėjėjams ir iš dalies struktūruoto interviu klausimynas pedagogams.

Iš dalies struktūruoto interviu klausimynas sudarytas remiantis mokslinėje literatūroje analizėje atskleistais mokytojo padėjėjo vaidmenimis ir veiklomis (žr. į 1-ą lentelę) bei veiklų iššūkiams. Siekiant gauti kuo išsamesnius tyrimo rezultatus suformuluoti atviro tipo klausimai.

Klausimyną sudaro 6 pagrindiniai klausimai ir papildomi klausimai. Tyrimo klausimais siekiama atskleisti mokytojo padėjėjo vaidmenį ir veiklas bendrojo lavinimo mokykloje, atkreipiant dėmesį į įtraukaus ugdymo ir nuotolinio mokymo kontekstą.

Iš dalies struktūruoto interviu klausimyną mokytojo padėjėjams sudaro 12 klausimų su papildomais klausimais. Klausimyno temos, jiems priskirti klausimai, pagrindimas pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė. Iš dalies struktūruoto interviu klausimai mokytojo padėjėjams.

Temos	Pagrindimas	Klausimai
Demografiniai duomenys	Siekiami išsiaiškinti, pagrindinius demografinius duomenis apie informantus: amžių, išsilavinimą, pareigas, darbo mokykloje stažą.	1. Kiek Jums metų? 2. Koks Jūsų išsilavinimas? 3. Koks Jūsų darbo mokykloje stažas?
Vaidmenys ir veiklos	Siekiami išsiaiškinti, kokius vaidmenis ir veiklas atlieka mokytojo padėjėjas.	4. Papasakokite apie savo veiklas pamokoje. 5. Papasakokite apie savo veiklas pertraukos metu.
Pagalba mokytojui klasėje	Siekiami išsiaiškinti, kaip mokytojo padėjėjas padeda mokytojui, kokias veiklas padėdamas atlieka, su kokiais susiduria iššūkiams.	6. Papasakokite, kaip vyksta bendravimas su mokytoju klasėje. Kokie iššūkiams kyla? (papildomas)
Pagalba mokiniui klasėje; pagalba klasei / mažoms grupelėms	Siekiami išsiaiškinti, kokias veiklas mokytojo padėjėjas atlieka padėdamas mokiniui klasėje; padėdamas visai klasei ar mažoms grupelėms, kokie iššūkiams kyla, kaip jie sprendžiami.	7. Papasakokite apie savo veiklas, dirbant su mokiniu klasėje. Kokios jūsų atsakomybės? (papildomas) 8. Papasakokite apie savo veiklas ir kylančius iššūkiams, dirbant su visa klase ar maža mokinių grupele, pamokos metu.
Bendradarbiavimas su kolegomis, specialistais	Siekiami išsiaiškinti, kaip vyksta mokytojo padėjėjo bendravimas su kolegomis,	9. Papasakokite apie veiklas su kolegomis mokykloje.

	kokią tai įtaką turi mokytojo padėjėjo veikloms.	
Profesinės kompetencijos ir tobulėjimas	Siekiami išsiaiškinti mokytojo padėjėjo profesinių kompetencijų svarbą veikloms atlikti, požiūrį paties mokytojo padėjėjo į turimą išsilavinimą, profesinio tobulėjimo galimybes.	10. Kaip Jūs tobulinate savo kompetenciją? Kokių profesinių žinių Jums reikia, dirbant mokytojo padėjėju?
Įtraukusis ugdymas	Siekiami išsiaiškinti, kokios veiklos vykdomos įtraukiamame ugdyme, kokie iššūkiai kyla, kaip jie sprendžiami, kas padeda mokytojo padėjėjui.	11. Papasakokite, kokias veiklas atliekate įtraukiamame ugdyme, dirbdamas mokytojo padėjėju? Kaip sekasi spręsti iškilusius iššūkius? (papildomas)
Nuotolinis mokymas	Siekiami išsiaiškinti, kokios veiklos atsiskleidžia nuotoliniame mokyme, kokie iššūkiai kyla, kaip jie sprendžiami, kas padėjo mokytojo padėjėjui.	12. Kokias veiklas kaip mokytojo padėjėjas atlikote nuotolinio mokymo metu? Kaip vyko procesas?

Iš dalies struktūruoto interviu klausimyną pedagogams sudaro 11 klausimų su papildomais klausimais. Klausimyno temos, jiems priskirti klausimai, pagrindimas pateikti 4 lentelėje.

4 lentelė. Iš dalies struktūruoto interviu klausimai pedagogams

Temos	Pagrindimas	Klausimai
Demografiniai duomenys	Siekiami išsiaiškinti, pagrindinius demografinius duomenis apie informantus: amžių, pareigas, kvalifikacinę kategoriją, darbo su vaikais stažą.	1. Kokios Jūsų pareigos bendrojo ugdymo mokykloje? 2. Kokia Jūsų kvalifikacinė kategorija? 3. Koks Jūsų darbo mokykloje stažas?
Mokytojo padėjėjo vaidmenys ir veiklos	Siekiami išsiaiškinti pedagogų nuomonę, kokius vaidmenis ir kokias veiklas atlieka mokytojo padėjėjas.	4. Papasakokite apie Jūsų klasėje dirbančio mokytojo padėjėjo veiklas pamokos ir pertraukos metu.
Pagalba mokytojui klasėje	Siekiami išsiaiškinti, kaip mokytojo padėjėjas padeda mokytojui, kokias veiklas padėdamas atlieka, su kokiais iššūkiais susiduria pedagogas, dirbdamas su mokytojo padėjėju bei kokią įtaką mokytojo padėjėjo veiklos daro mokytojo darbui .	5. Papasakokite, apie savo ir mokytojo bendradarbiavimą / bendras veiklas klasėje.
Pagalba mokiniui klasėje; pagalba klasei ar mažoms grupelėms	Siekiami išsiaiškinti pedagogų nuomonę, kokias veiklas mokytojo padėjėjas atlieka padėdamas mokiniui klasėje; kaip atsiskleidžia veiklos, kokie iššūkiai kyla, kaip jie sprendžiami bei kaip mokytojas prisideda prie mokytojo padėjėjo ir mokiniobendravimo klasėje .	6. Papasakokite, kokias veiklas, Jūsų manymu, mokytojo padėjėjas atlieka bendraudamas su mokiniu klasėje? 7. Koks, jūsų nuomone, mokytojo padėjėjo indėlis mokinio pasiekimams Jūsų klasėje?

Bendravimas ir bendradarbiavimas su kolegomis, specialistais	Siekiami išsiaiškinti pedagogų nuomonę, kaip vyksta mokytojo padėjėjo bendravimas su kolegomis, kokią tai įtaką turi veiklų atsiskleidimui.	8. Kaip vyksta Jūsų ir kitų kolegų bendradarbiavimas su mokytojo padėjėju?
Profesinių kompetencijų svarba veikloms atlikti	Siekiami išsiaiškinti pedagogų nuomones apie mokytojo padėjėjo profesinių kompetencijų svarbą veikloms atlikti, požiūrį paties mokytojo padėjėjo į turimą išsilavinimą, profesinio tobulėjimo galimybes.	9. Kaip manote, kokių kompetencijų reikia dirbant mokytojo padėjėju?
Iššūkiai įtraukiamame ugdyme	Siekiami išsiaiškinti pedagogų nuomonę, kokios veiklos atsiskleidžia įtraukiamame ugdyme, kokie iššūkiai kyla, kaip jie sprendžiami, kas padeda mokytojo padėjėjui, kodėl jis paskiriamas būtent į vieną ar kitą klasę.	10. Papasakokite, kokios mokytojo padėjėjo veiklos atsiskleidžia įtraukiamame ugdyme? Kaip sekasi mokytojui padėjėjui spręsti iškilusius iššūkius? (papildomas)
Iššūkiai nuotoliniame mokyme	Siekiami išsiaiškinti, kokios veiklos atsiskleidžia nuotoliniame mokyme, kokie iššūkiai kyla, kaip jie sprendžiami, kas padėjo mokytojo padėjėjui.	11. Papasakokite, kokias veiklas atliko mokytojo padėjėjas nuotoliniame mokyme? Koks Jūsų vaidmuo buvo šiame procese?

2.3. Tyrimo imties charakteristikos

Siekiant atskleisti mokytojų padėjėjų veiklas, tyrime dalyvavo 9 informantai. Jie suskirstyti į dvi grupes: X bendrojo ugdymo mokyklos mokytojo padėjėjus ir X bendrojo ugdymo mokyklos pedagogus. Tyrimo dalyvių atrankos tipas – netikimybinė, tikslinė ir patogioji atranka. Dalyviai buvo atrinkti pagal šiuos kriterijus:

- mokytojo padėjėjai, dirbantys X bendrojo ugdymo mokykloje;
- pedagogai: kurių klasėje dirba mokytojo padėjėjas.

Patogiosios atrankos metodu tyrimui buvo atrinkti lengviausiai pasiekiami tyrime sutikę dalyvauti informantai.

Tyrimo imtis sudaryta iš 9 interviu dalyvių (žr. 5 ir 6 lenteles).

5 lentelė. Tyrimo dalyvių (mokytojų padėjėjų) charakteristikos

Interviu Nr.	Amžius	Darbo su vaikais stažas	Pareigos	Kodas
1.	30 m.	2 metai	Mokytojo padėjėjas	MP1
2.	29 m.	3 metai	Mokytojo padėjėjas	MP2
3.	44 m.	7 mėnesiai	Mokytojo padėjėjas	MP3
4.	40 m.	6 mėnesiai	Mokytojo padėjėjas	MP4
5.	43 m.	3 metai 7 mėnesiai	Mokytojo padėjėjas	MP5

6 lentelė. Tyrimo dalyvių (pedagogų) charakteristikos

Interviu Nr.	Pareigos	Kvalifikacinė kategorija	Darbo su vaikais stažas	Kodas
1.	Dalyko mokytojas	Mokytojas metodininkas	36 metai	M1
2.	Pradinių klasių mokytojas	Mokytojas metodininkas	40 metų	M2
3.	Pradinių klasių mokytojas	Mokytojas metodininkas	29 metai	M3
4.	Pradinių klasių mokytojas	Mokytojas metodininkas	40 metų	M4

2.4. Tyrimo etika

Kokybinis tyrimas atliekamas X bendrojo ugdymo mokykloje, todėl buvo gautas vadovo leidimas tyrimo atlikimui. Informantai, prieš atliekant tyrimą, buvo supažindinti su tyrimo tikslu, metodais, vaidmeniu tyrime, kaip bus apdorojami duomenys bei kas juos apdoros.

Mokytojo padėjėjo veiklos X bendrojo ugdymo mokykloje tyrimas buvo atliekamas laikantis tyrimo etikos principų:

- *laisvanoriškumo* principas užtikrino, kad dalyviai galėjo bet kada atsisakyti dalyvauti tyrime. Kiekvienas tyrimo dalyvis pasirašė sutikimą dalyvauti tyrime;
- *geranoriškumo* principas leido dalintis savo patirtimi savanoriškai. Informantai galėjo neatsakyti į nenorimus klausimus bei bet kuriuo metu pasitraukti iš tyrimo ir pasiimti visą apie juos surinktą informaciją;
- laikantis *anonimiškumo* principo, tyrime nepateikti informantų vardai, jie užkoduoti;
- *konfidencialumo* principas leido užtikrinti, kad tyrime gauti duomenys naudojami tik baigiamojo darbo rengimo tikslu, skelbiami tik apibendrinti. Neatskleidžiama konfidenciali informacija apie tyrimo dalyvius. Vadovaujantis Gaižauskaite (2016), tyrimo metu buvo siekiam užtikrinti tyrimo dalyvių gerovę tiek apklausos metu, tiek po jos, t. y. kad jų suteikta informacija neturėtų nepageidaujamos neigiamos įtakos ar grįžtamojo ryšio.

Tyrimo ribotumai

Atliktas kokybinis mokytojo padėjėjo veiklos bendrojo ugdymo mokykloje tyrimas turi ribotumus. Tyrimui parinkti mokytojo padėjėjai ir mokytojai dirba vienoje, toje pačioje, X bendrojo ugdymo mokykloje. Tyrėjui reikėjo užtikrinti konfidencialumą, tačiau vis vien nėra aišku, kiek informantai yra sąžiningi, pateikdami atsakymus, pasakodami apie mokytojo padėjėjo veiklas. Gauti rezultatai taikomi tik šio tyrimo aplinkoje, t. y. mokyklos, kurioje vyko tyrimas ir negali būti taikomi generalinei aibei.

3. Mokytojo padėjėjo veikla X bendrojo ugdymo mokykloje tyrimo rezultatai

Siekiant atskleisti mokytojo padėjėjo veiklą bendrojo ugdymo mokykloje, trečioje dalyje pateikiami mokytojų padėjėjų ir mokytojų, dirbančių X bendrojo ugdymo mokykloje, iš dalies struktūruoto interviu rezultatai, jų apibendrinimas, diskusija.

3.1. Mokytojo padėjėjo veikla bendrojo ugdymo mokykloje tyrimas: mokytojų padėjėjų interviu rezultatai

Klausimu „**Papasakokite apie savo veiklas pamokoje**“ buvo norima išsiaiškinti mokytojo padėjėjo atliekamus vaidmenis ir veiklas pamokoje. Analizuojant informantų atsakymus, buvo išskirta kategorija „Vaidmenys ir veiklos pamokoje“ ir 4 subkategorijos (žr. 7 lentelę.):

7 lentelė. Vaidmenys ir veiklos pamokoje

Vaidmenys ir veiklos pamokoje	
Vaidmuo	Veikla
Pagalbininkas	<ul style="list-style-type: none">• Pagalba mokiniams, turintiems individualių ugdymosi poreikių;• pagalba užsieniečiams arba reemigrantams, priešmokyklinio amžiaus vaikams.• paramos mokiniui teikimas
Konsultantas	Konsultuoja mokinius, padeda jiems atlikti užduotis
Prižiūrėtojas	Prižiūri mokinius pamokos metu
Tarpininkas	Bendradarbiavimas su mokytoju; Mokymo proceso individualizavimas

Analizuojant mokytojų padėjėjų atsakymus, galima pastebėti, kad mokytojo padėjėjai dirba panašų darbą, t. y. su individualius ugdymosi poreikius turinčiais vaikais (subkategorija „Vaidmuo: Pagalbininkas. Veikla: Pagalba mokiniams, turintiems individualių ugdymosi poreikių“): „<..> yra vaikų, kuriems sunku lenkti savuosius pirštukus skaičiuojant. <..> Pirmiausia atėjau dirbti su ketvirtoku, pas jį kalbos neišsivystymas, intelekto sutrikimai.“ (MP1); „Turiu aš tik vieną mokinuką, kuriam yra vidutinis, sakyčiau, gal net ir stiprus tas toks sutrikimas. Kalbėti nemoka <..>“ (MP4); „<..> turėjau padėti penktokei, kuri turi elgesio ir emocijų sutrikimą. <..> Dar turėjau aštuntoką mokinį. Gaila jo (liūdnei): protinė negalia, disleksija, disgrafija.“ (MP5). Atlikdamas pagalbininko vaidmenį, mokytojo padėjėjas padeda ir užsieniečiams ar iš užsienio grįžusiems vaikams (subkategorija „Vaidmuo: Pagalbininkas. Veikla: Pagalba užsieniečiams arba reemigrantams, priešmokyklinio amžiaus vaikams“): „<..> dvi užsienietės. Viena iš Sirijos, kita iš Čėčėnijos. Yra mergaitė grįžusi iš Anglijos, tačiau jai reikia minimalios pagalbos, nebent lietuvių kalboje.“ (MP5). Mokytojo padėjėjas stengiasi pagalbą teikti taip, kad skatintų mokinio savarankiškumą (subkategorija „Vaidmuo: Pagalbininkas. Veikla: Mokymosi paramos mokiniui teikimas“): „<..>mano veiklos pamokoje padėti vaikui ne tik klausytis pamokos, bet ir joje aktyviai dalyvauti, sutelkti dėmesį į mokytojos vedamas pamokas. <..> aš kuo daugiau įgalinu vaiką savarankiškai pačiam daryt. <..> noriu, kad ji kuo daugiau pats padarytų vienas ir kuo mažiau reikėtų mano pagalbos. Jau aš įsiterpiu ten, kur išties yra sunku ir vaikui tikrai reikia pagalbos. Jeigu matau, kad vaikas iš mokytojos paaiškinimo suprato užduotį, tai aš jam leidžiu savarankiškai ją ir padaryt, o po

to tik vėliau mes pasitikriname, kaip jam sekės.“ (MP2); „<..>Stengiuosi, aiškinti taip, kad supratimas jai pačiai ateitų. Nenoriu iš karto pasakyti atsakymo ir niekad taip nedarau.“ (MP5).

Mokytojo padėjėjai konsultuoja mokinius įvairiais mokymosi klausimais, padėdamas mokomuosiuose dalykuose (subkategorija „Vaidmuo: Konsultantas. Veikla: Konsultuoja mokinius, padeda jiems atlikti užduotis“): „<..>Padedu vaikams rašyti, skaityti, gaminti įvairius darbelius. Padedu kirpti, lankstyti, vaikams sunku susikaupti. <..> Prieidavau ir teikdavau pagalbą: rašyt, skaityt <..>“ (MP1); „<..> bandom kartu suvokti skaitytą tekstą <..>. Kartais tenka priminti kaip pasinaudoti jau duota pagalba, tai aš kalbu apie daugybės lentelę.“ (MP3); „<..> ne už jį darai tą darbėlį, o jam padedi ir parodai, kaip atlikti.“ (MP4); „Perklausu, ar suprato. <..> Tyliai prieinu prie to vaiko, paaiškinu, ar paprašau, kad jis dar kartą pasitikrintų, keltų klausimą, ar tikrai teisingai atliko užduotį.“ (MP5).

Mokytojo padėjėjas daug laiko praleidžia su vaiku, sėdi prie jo, prižiūri mokinio veiklą (subkategorija „Vaidmuo: Prižiūrėtojas. Veikla: Prižiūri mokinius pamokos metu“): „Sėdėdavau visas pamokas su juo. <..>“ (MP1); „Bet būna tikrai atvejų kuomet tiesiog reikia prie vaiko pasėdėti ir jis kuo puikiausiai dirba vienas.“ (MP2); „<..> visuomet sėdžiu prie mergaitės iš Čėčenijos.“ (MP5).

Pamokos pradžioje mokytojas mokytojo padėjėjas supažindina su pamokos tema, užduotimis, kurias mokinys atlieka pamokoje, padėdamas mokytojo padėjėjo (subkategorija „Vaidmuo: Tarpininkas. Veikla: Bendradarbiavimas su mokytoju“): „<..> mokytoja pasako, kokios bus pamokoje mokiniui užduotėlės.“ (MP1); „Mokytojos pamokos pradžioje supažindina su pamokose tema, užduotimis. Taip geria žinoti ir man, ir mokinukui, su kuriuo dirbu.“ (MP3); „Kiekvienos pamokos pradžioje mane mokytoja supažindina su pamokos tema, ką mokinys turi žinoti. Pasako, ką veiks pamokoje, mmm, į ką turiu atkreipti dėmesį, dirbdama su mokiniu.“ (MP5). Arba pats mokytojo padėjėjas pats rodo iniciatyvą, sužino iš mokytojo, kas bus mokoma: „<..> aš prieš pamoką jau susižinau temą ir ką mes veiksime, ir kokių priemonių mums reikės.“ (MP2).

Atsakymų į klausimą „**Papasakokite apie savo veiklas pertraukoje**“ buvo norima išsiaiškinti mokytojo padėjėjo atliekamus vaidmenis ir veiklas pertraukoje. Analizuojant informantų atsakymus, buvo išskirta kategorija „Vaidmenys ir veiklos pertraukoje“ ir 4 subkategorijos: „Vaidmuo: Pagalbininkas. Veikla: Pagalba klasei ir mažai grupei“, „Vaidmuo: Globėjas. Veikla: Pagalba mokiniui sveikatos priežiūros klausimais“, „Vaidmuo: Veiklos organizatorius. Veikla: Socialinių įgūdžių formavimas“, „Vaidmuo: Tarpininkas. Veikla: pagalba mokytojams pamokų pasiruošimui; pagalba mokiniui užduočių baigimui / pamokų pasiruošimui“, „Vaidmuo: Stebėtojas. Veikla: Mokinio elgesio stebėjimas“ (žr. 8 lentelę.):

8 lentelė. Vaidmenys ir veiklos pertraukoje

Vaidmenys ir veiklos pertraukoje	
Vaidmuo	Veikla
Pagalbininkas	Pagalba klasei ar mažai grupei

Globėjas	Pagalba mokiniui sveikatos priežiūros klausimais
Veiklos organizatorius	Socialinių įgūdžių formavimas
Tarpininkas	<ul style="list-style-type: none"> • Pagalba mokytojams pamokų pasiruošimui • Pagalba mokiniui užduočių baigimui / pamokos pasiruošimui
Stebėtojas	Mokinio elgesio stebėjimas

Mokytojo padėjėjas pertraukos metu teikia pagalbą ne tik mokiniui, su kuriuo dirba, bet ir visai klasei ar mažai mokinių grupei (subkategorija: Vaidmuo: Pagalbininkas. Veikla: Pagalba klasei ar mažai grupei): „*su ketvirtokais pasitikriname namų darbus, jei kas neaišku, pasiaiškiname. Grupelėje pasimokom daugybės veiksmų, pasikartojame taisykles.*“ (MP3).

Remiantis mokytojų padėjėjų atsakymais, galima išskirti du vaidmenis, kuriuos atlieka mokytojo padėjėjas. Padėdamas fizinę negalią turinčiam mokiniui, mokytojo padėjėjas atlieka globėjo vaidmenį (subkategorija „Vaidmuo: Globėjas. Veikla: Pagalba mokiniui sveikatos priežiūros klausimais“): „*Vieną berniuką, tuo metu šeštoką vedžiojau pertraukų metu iš klasės į klasę. Jis turi fizinę negalią po avarijos. Jo pamokose nereikėjo būti.*“ (MP5).

Pertraukų metu mokytojo padėjėjas prisideda prie mokinių socialinių įgūdžių formavimo, juos stebėdamas, organizuodamas žaidimus, įvairias veiklas, skatinančias vaikų tarpusavio bendravimą, mokinio atsipalaidavimą, sudrausmindamas (subkategorija „Vaidmuo: Veiklos organizatorius. Veikla: Socialinių įgūdžių formavimas“): „*Labai mokiniai per pertrauką <..> aktyvūs, todėl tenka būti ypač atidžiai, sudrausminti, kai netinkamai elgiasi.*“ (MP1); „*Dalijamasi gerąją patirtimi bei pravedami grupiniai žaidimai su tos pamokos tema pvz: dvibalsiai.*“ (MP2); „*Piešimo veikla atsipalaiduojame*“ (MP3); „*<..> su tuo vaiku ir pavaikštom, ir pabandom ir pašokinėti, ir tas rankyčių, kad palavinti, kad žaidimus tokius suradau, kad netgi su tom tokiom skaičiuotėm padarom. <..> Tada jis ir vaikai kitaip prieina tada, nes tada, kai lieku klasėje ir vaikai būna tada, kad nori įsitraukti.*“ (MP4); „*<..> kartą vaikai atsinešė šokdynę, tai jiems parodžiau žaidimą „Šviesoforas“. Labai patiko.*“ (MP5). Mokytojo padėjėjas formuoja mokinio socialinius įgūdžius skatindamas jį užbaigti pamokoje pradėtas užduotis, pasikartoti išmoktą medžiagą: „*Aš pati prašau jų užbaigti, ką pradėjo. Taip mokau atsakomybės už atliekamą darbą, pareigingumo. Pasiūlau, gal susitvarkome, vaikai.*“ (MP1); „*<..> su ketvirtokais pasitikriname namų darbus, jei kas neaišku, pasiaiškiname. Grupelėje pasimokom daugybės veiksmų, pasikartojame taisykles.*“ (MP3);

Mokytojo padėjėjas tarpininkauja mokytojui padėdamas pasiruošti pamokai (subkategorija „Vaidmuo: Globėjas. Veikla: Pagalba mokytojams pamokų pasiruošimui“): „*<..> jei reikia atšviečiu medžiagą pamokoms.*“ (MP5). Taip pat mokytojo padėjėjas skiria laiko, padėdamas mokiniui pabaigti tai, kas pradėta pamokų metu, ar pasiruošti kitai pamokai (subkategorija „Vaidmuo: Globėjas. Veikla: Pagalba mokiniui užduočių baigimui / pamokos pasiruošimui“): „*Yra vaikų, kurie nespėja atlikti užduočių per pamoką, todėl dalį pertraukos skiriame užduočių pabaigimui.*“ (MP1); „*<..> jei reikia padėti pasiruošti sekančiam pamokai ar atlikti nepabaigtus pamokos darbus.*“ (MP2);

Mokytojo padėjėjas stebi mokinių elgesį pertraukos metu (subkategorija „Vaidmuo: Stebėtojas. Veikla: Mokinio elgesio stebėjimas“): „*Pertraukos metu veikla yra stebėti mokinį kaip jam sekasi bendrauti su bendraamžiais vaikais <..>*“ (MP2); Mokinį stebėdamas, mokytojo padėjėjas bendrauja su mokytoju apie patį mokinį, jo pasiekimus: „*<..> bendraujama su mokytoja apie mokinio elgesį,*

pastebėjimus ir pasiektus rezultatus kuriuos vaikas išmoko per pamokas“ (MP2); „<.> stebiu mokinius.“ (MP5).

Informantų paklausta „**Papasakokite, kaip vyksta bendravimas su mokytoju klasėje**“, siekiant išsiaiškinti, kaip mokytojo padėjėjas padeda mokytojui, kokias veiklas padėdamas atlieka, su kokiais susiduria iššūkiais. Išskirta kategorija „Pagalba mokytojui klasėje“ ir 7 subkategorijos (žr. 9 lentelėje).

9 lentelė. Pagalba mokytojui klasėje

Pagalba mokytojui klasėje
Bendravimas su mokytoju
Konsultacija dėl pamokos užduočių
Ataskaitos teikimas mokytojui po pamokos
Savo priemonių ar užduočių paruošimas pamokoms
Pagalba mokytojui, pasiruošiant pamokai
Komandinis darbas
Mokinio ar klasės lydėjimas į tam tikrą vietą

Mokytojo padėjėjų atsakymai rodo, kad bendravimas su mokytoju jiems labai svarbus (subkategorija „Bendravimas su mokytoju“): „*Su klasės mokytoja palaikau puikius darbinius santykius. <.> Su visomis mokytojomis labai gerai sutariu ir sutardavau.*“ (MP1); „*Bendravimas su mokytoja yra nuolatinis tiek pamokos pradžioje tiek pabaigoje. <.> Gerai sutariu su visomis mano mokinių mokytojomis, tad sėkmingai vyksta darbas pamokos metu bei bendradarbiavimas po darbo.*“ (MP2); „*Dirbame kartu su klase.*“ (MP3); „*<.> daug klausiu, kaip padėti, ką padaryti <.> mokytoja, pataria. <.> mes ir per pertrauką pasikalbam ir pasijuokiam. <.> šiltai tik bendraujam.*“ (MP4); „*<.> puikiai sutariame su mokytoja.*“ (MP5).

Dauguma informantų teigė, kad patys domisi arba juos klasės mokytoja supažindina su pamokos užduotimi, tema, t. y. ką mokinsys ar mokiniai turėtų atlikti pamokos metu (subkategorija „Konsultacija dėl pamokos užduočių“): „*Prieš kiekvieną pamoką pasidomiu, kokia veikla užsiims mokiniai pamokos metu. Mokytoja nurodo kaip dirbsime <.>. <.> mokytoja pasako, kokios bus pamokoje mokiniui užduotėlės*“ (MP1); „*<.> vyksta aptarimas kaip bus dirbama su mokiniu individualiai ar kartu su visa klase.*“ (MP2); „*Mokytojas kiekvieną dieną pateikia man užduotis <.>.*“ (MP3); „*Kiekvienos pamokos pradžioje mane mokytoja supažindina su pamokos tema, ką mokinsys turi žinoti.*“ (MP5).

Tyrimo dalyviai atskleidė, kad yra iniciatyvūs, norėdami padėti mokytojui klasėje. Jie patys pasiruošia užduotis pamokoms ar atsineša priemones, kurias naudoja dirbdami kartu su mokiniu (subkategorija „Savo priemonių ar užduočių paruošimas pamokoms“): „*<.>kartais atsinešu savo užduotėlių, mokytoja noriai priima mano idėjas, iniciatyvą ir pagalbą mokant vaikus. <.> Būna savo užduočių atsinešu, rodau iniciatyvą.*“ (MP1).

Tiriamieji teigia mokytojui klasėje padeda pasiruošti pamokai (subkategorija „Pagalba mokytojui, pasiruošiant pamokai“): „*<.> paprašo kai kada mokytoja ką nors atspausdinti.*“ (MP1); „*<.> jeigu mokytoja nespėja per pertraukas atkopi juoti užduotis, paruošti, tai aš prisiimu dalį tos atsakomybės ir padarau už mokytoją.*“ (MP2); „*<.> jei reikia mokytojai visada pasisiūlau, sakykit padėsiu,*

atšviesiu ar dar kažką, tai sako, gerai.“ (MP4); „Kartais aš <..> atšviečiu kokius tai popierius, jei mokytoja paprašo.“ (MP5). Po pamokos mokytojo padėjėjai teigia pasidalina grįžtamuju ryšiu su mokytoju, kaip sekėsi dirbti pamokoje (subkategorija “Ataskaitos teikimas mokytojui po pamokos“): „<..> po pamokos yra duodamas grįžtamasis ryšys kaip mums sekėsi dirbti su mokiniu, pasidalinama pastebėjimais, rekomendacijomis arba lūkesčiais.“ (MP2); „<..> aptariame jo pasiekimus bei emocijas.“ (MP3);

Mokytojo padėjėjai atsakymuose įvardina komandinio darbo klasėje su mokytoju svarbą. Tai darbas iš vien kartu, informacijos apie mokinį perdavimas, ką vėliau sužino tėvai (subkategorija „Komandinis darbas“): „<..> jinai prieina, padeda, mes kartu su vaiku dirbame. <..> Mes labai komandiškai dirbame.“ (MP1); „<..> tenka ir pagirti vaikus mokytojui už savarankiškumą, aktyvumą pamokoje, pastangas. Vaikui labai svarbu kaip padėjėja jį pagiria už pastangas ir apie tai informuoja ir auklėtoją, kuri praneša tėvams per Tamo dienyną, taip yra sustiprinamas padėjėjos ir vaiko ryšys. <..> Per pamokas mokytoja paprašo pagalbos.“ (MP2); „Kartu su mokytoju paskatiname mokinį pagyrimu. Bendradarbiavimas mokytojo-mokytojo padėjėjo –mokinio yra labai svarbus visiems trims.“ (MP3); „<..> su mokytoja aptariame, ką daryti, kaip <..>.“ (MP4); „<..> aš tam, kad padėdama mokytojui, palengvinčiau jo darbą klasėje. <..> kai matau, kad kažkuris vaikas nespėja, nesupranta, o mokytoja toliau jau šneka, aiškina temą, tuomet prieinu prie to ar tų, kam reikia pagalbos, netrukdam mokytojui.“ (MP5);

Informantų atsakymai rodo, kad viena iš veiklų mokytojo padėjėjams yra klasės lydėjimas į tam tikrą vietą: edukacijas, ekskursijas ir t. t. (subkategorija „Mokinio ar klasės lydėjimas į tam tikrą vietą“): „Būna reikia vaikus palydėti. Vedam vaikus į muziejus, būna aš padedu nuvesti <..> Ai, lydžiu būna visai kitus vaikus, ne tuos, su kuriais dirbu.“ (MP1); „<..> būna sužinau, jog reikia kažkurios klasės mokinius palydėti iki tam tikros vietos, pavyzdžiui į baseiną. <..> padėjau mokytojui atvesti mokinius į salę, į renginį. <..> prižiūrėjau mokinius, kad jie ramiau sėdėtų, neišdykautų“ (MP5).

Mokytojo padėjėjai neįvardino iššūkių, su kuriais susiduria bendraudami su mokytoju, bet nuomonėse atsiskleidžia požiūris į bendravimą su pedagogu: „Su visa klase dirbu, jeigu reikia pavadauti mokytojus. Jeigu pažįstama klasė, ten kur mokai mokinį, tada labai lengva.“ (MP3); „<..> daug kas naujovė. Todėl, kad daug klausiu, kaip padėti, ką padaryti, kad ir ji, mokytoja, pataria. <..> su mokytoja aptariame, ką daryti, kaip, taikant skirtingus metodus, viena sakys vienaip, kita sakys kitaip. Tai tas vaikas nežinos, kaip ir ką tiksliai daryti.“ (MP4).

Kategorija „Pagalba mokiniui klasėje; pagalba klasei / mažoms grupelėms“ apima 9 subkategorijas, susijusias su pagalba mokiniui klasėje bei atskleidė, kaip teikiama pagalba klasei ar mažoms grupelėms. Pirmiausia, užduotas klausimas „**Papasakokite apie savo veiklas, dirbant su mokiniu klasėje**“. Klausimu siekiama išsiaiškinti, kokias veiklas mokytojo padėjėjas atlieka padėdamas mokiniui klasėje; padėdamas visai klasei ar mažoms grupelėms, kokie iššūkiai kyla, kaip jie sprendžiami (žr. 10 lentelę).

10 lentelė. Pagalba mokiniui klasėje

Pagalba mokiniui klasėje
Pagalba individualių ugdymosi poreikių turintiems vaikams
Mokinio ugdymas pamokoje

Supažindina su pamokos užduotimi ir paaiškina ją
Pagalba orientuotis mokykloje ar už jos ribų
Teikiama mokymosi parama
Mokymas tinkamai naudotis IKT priemonėmis
Bendradarbiauja su pagalbos mokiniui specialistais
Stebi ir fiksuoja mokinio pažangą
Formuoja socialinius ir bendravimo įgūdžius

Mokytojo padėjėjai pradeda atsakymus pasakodami, kam jie teikia pagalbą (subkategorija „Pagalba individualių ugdymosi poreikių turintiems vaikams“): „Klasėje, kurioje dirbu yra trys ypatingi vaikai, būtent jiems esu paskirta padėti.“ (MP1); „<..> mergaitė iš Čėčėnijos, ji sunkiai prisileidžia nepažįstamą žmogų. <..> kai dirbau su penktokė. <..> aštuntokas, kuriam reikėjo padėti. Sunkiai tam vaikui <..>.“ (MP5).

Tyrimo dalyviai atsakymuose nurodė, kad jie moko mokinius (subkategorija „Mokinio ugdymas klasėje“): „<..> vyksta žinių patikrinimas, taisyklių pakartojimas, klaidų taisymas ir jų paaiškinimas, paskatinimas pasistengti.“ (MP3); „<..> jeigu duota yra užduotis, mes ją atliekame.<..> kada vyksta skaitymo užduotys, tai praktiškai vaikai skaito, arba mokytoja, tai mes tie mes tiesiog klausom. Ir paskui aš jo bandau paklausti, kaip ką pasakojo, kas, kuo vardu iš tų pasakojimų. <..> bandau dar tekstą perskaityti, pasakyti.“ (MP4); „<..> kai dirbau su penktokė, jai taip pat padėdavau primindama taisykles, pavyzdžiui lietuvių kalbos mišriųjų dvigarsių perkėlimas į kitą eilutę suplojant skiemenimis. <..> Šiam mokiniui aiškinau taip pat, kaip ir kitiems, kol jis pats atsakymą parašydavo.“ (MP5).

Tiriamieji atskleidė, kaip jie teikia informaciją, ką mokinys veiks pamokos metu (subkategorija „Supažindina su pamokos užduotimis ir paaiškina ją“): „Dar kartą papildomai kiekvienam vaikui paaiškinu užduotį, ką konkrečiai reikės atlikti.“ (MP1); „<..> paaiškinti mokytojo skirtas užduotis ir talkinti jas atliekant.“ (MP2); „<..> pirmiausia pasakau, ką šiandien veiksime. Parodau mokiniui jo užduotis, būna, kad pats mokinys jau žino, ką daryti, aš tik žiūriu, kaip sekasi jas atlikti.“ (MP5).

Informantai teigė, kad jie reikalingi mokykloje, kaip lydintis personalas (subkategorija „Pagalba orientuotis mokykloje ar už jos ribų“): „<..> padėti mokiniui arba mokinių grupei orientuotis ir judėti mokyklos teritorijoje ir už jos ribų pvz. pamokos metu, pertraukų metu, renginių ir išvykų metu.“ (MP2); „<..> mokinį vedžioju pertraukų metu.“ (MP5).

Mokytojo padėjėjams svarbu mokinį kuo labiau skatinti savarankiškumo, padedant jam atlikti užduotis (subkategorija „Teikiama mokymosi parama“): „<..> padėti mokiniui perskaityti ar jam perskaityti tekstus, skirtus mokymuisi, padėti užsirašyti ar užrašyti mokymo medžiagą.“ (MP2); „Pačioj pradžioj vaikai tavimi nepasitiki, bet kai pamato, kad moki, tai po to prašo net patys pagalbos.“ (MP3).

Tiriamieji šalia kasdien atliekamų užduočių, padeda mokiniams mokytis naudotis ir dirbti mokykloje duodamomis IKT priemonėmis (subkategorija „Mokymas tinkamai naudotis IKT priemonėmis“): „<..> padedu tinkamai naudotis ugdymui skirta IKT technika ir mokymo bei kompensacinėmis priemonėmis.“ (MP2).

Informantai atskleidė, kad jie, siekdami gero mokinio pasiekimų rezultatų, nuolat bendra su pagalbos mokiniui specialistais (subkategorija „Bendradarbiauja su pagalbos mokiniui specialistais“): „*Bendradarbiauju su mokytoju, specialiuoju pedagogu, logopedu ir kitais dirbančiais mokyklos specialistais.*“ (MP2)

Mokinio pažangos stebėjimas būtinas ir mokytojo padėjėjo darbe (subkategorija „Stebi ir fiksuoja mokinio pažangą“): „*Fiksuoju mokinių pažangą savo mokytojos padėjėjos dienoraštyje kiekviena diena.*“ (MP2); „*<.> parodau tą liuks, kad jeigu padarė kažką „šauņu“ pasakau.*“ (MP4).

Mokytojo padėjėjai atsakydami į klausimus atskleidė, kad dirbdami su mokiniu, padeda jam atsipalaiduoti (subkategorija „Formuoja socialinius ir bendravimo įgūdžius“): „*<.> kada jis pavargsta irgi įtraukiam tokius žaidimus, kad va, pailsėti. <.> pasijuokiam kartu.<.> Tai rankytėm suplojam.*“ (MP4); „*Pirmiausia noriu susipažinti su mokiniu, su kuriuo dirbu. <.> kai matydavau, kad jau nieko nebus, pavargęs nuo užduočių, palikdavau ir tiesiog jį pašnekindavau apie draugus, apie savaitgalį.*“ (MP5).

Daliai informantų užduotas papildomas klausimas „Kokios jūsų atsakomybės?“. Mokytojo padėjėjai įvardina atsakomybes. Tai mokinio priežiūra: „*Mano kaip mokytojo padėjėjos atsakomybės yra padėti mokiniui arba mokinių grupei orientuotis ir judėti mokyklos teritorijoje ir už jos ribų pvz. pamokos metu, pertraukų metu, renginių ir išvykų metu.*“ (MP2). Tai rūpinimasis mokinio gerove: „*Padėti mokiniui save apsitarnauti t.y. pavalgyti, pasirūpinti savo higiena*“ (MP2). Atsakomybė paties mokytojo padėjėjo suprasti, ko mokinys bus mokomas: „*Atsakomybė yra nemaža, kadangi reikia mokėti taisykles labai gerai, kad galėtumei jas pritaikyti ir paaiškinti.*“ (MP3). Atsakomybę mokytojo padėjėjas priima ne tik už tą vaiką, kuriam pagalba teikiama, bet ir už visą klasę, kurioje dirba: „*<.> ne tik jaučiu atsakomybę už vieną man priskirtą vaiką, bet ir už visą klasę.*“ (MP2). „*Svarbiausia, pagalba pamokos metu.*“ (MP4); „*<.> aš turiu jam paaiškinti tą užduotį taip, kad jis pagal savo pajėgumus atliktų pats kuo daugiau.*“ (MP5).

Vėliau informantams užduotas klausimas „**Papasakokite apie savo veiklas ir kylančius iššūkius, dirbant su visa klase ar maža mokinių grupele, pamokos metu**“. Tiriamieji teigia, kad mokinių skaičius, kuriems reikia padėti kiekvienais metais didėja: „*<.> pastebiu, kad kasmet ateina vaikai su vis prastesne atmintimi, jiems ypač sunku įsiminti skaičius, raides.*“ (MP1). Mokytojo padėjėjai atskleidžia, kad jų pagalba dažnai reikalinga visai klasei: „*Labai dažnai reikia pagalbos visai klasei <.>. <.> aš tiesiog atsistoju ir einu, kam prie ko reikia pagalbos. <.> einu prie kitų.*“ (MP1); „*Jeigu būtent toj klasėj daugiau negu pusė silpnesnių, <.> tada padedu visai klasei.*“ (MP2); „*Kartais tenka išeiti iš komforto zonos ir padirbėti su visa klase.*“ (MP3); „*Pradinėje klasėje nuolatos padedu visai klasei.*“ (MP5), nors jie gali ir neturėti individualių ugdymosi poreikių: „*Jie neturi tų specialiųjų poreikių, bet jie yra silpni. Jiems reikia pagalbos <.>.*“ (MP1). Mokytojo padėjėjai džiaugiasi, kad klasėje yra laukiami visų vaikų: „*<.> kai ateinu jie mane apsikabina, jie manęs laukia, jei sako, kad myli, priešinius piešia. <.> mokiniai laukia, džiaugiasi.<.> jie laukia mano pagalbos ir tikrai palankiai.*“ (MP1); „*Klasės mokinių požiūris labai teigiamas. Jie į mokytojo padėjėją žiūri, kaip į mokytojas.*“ (MP2); „*Jie žino, kad ne tik mokytoja gali jiems padėti, bet ir šalia esantis papildomas žmogus.*“ (MP3). Vyresnėse klasėse mokiniai klasėje atsisakydavo mokytojo padėjėjo pagalbos: „*Jie nenorėjo.*“ (MP5).

Informantai iššūkiiais, dirbant su mokiniu, įvardino: susipažinimą su mokiniu, mokinio manipuliavimą mokytojo padėjėjo teikiama pagalba, protingas elgesys su mokiniu: „*<.> pirmas*

iššūkis yra vaiko susipažinimas, susidraugavimas su manimi ir noras priimti mano pagalbą. <..> pirmos dvi savaitės man yra nemažas išbandymas ar kitaip pavadinus iššūkis kaip prieiti tinkamai prie vaiko jo neužgožiant ir tuo pačiu teikti jam reikalingą pagalbą pamokoje. <..> iššūkis kuomet mokinys bando manipuluoti padėjėja <..>. <..> nedaryti viską už mokinį, o leisti pačiam savo jėgom atlikti pagal jo turimus gebėjimus paskirtas mokytojo užduotis.“ (MP2).

Mokytojo padėjėjams užduotas klausimas „**Papasakokite apie veiklas su kolegomis mokykloje**“, siekiant išsiaiškinti, kaip vyksta mokytojo padėjėjo bendravimas su kolegomis, kokią tai įtaką turi mokytojo padėjėjo veikloms. Išskirta kategorija „Bendradarbiavimas su kolegomis, specialistais“ bei subkategorija „Pasidalinimas patirtimi“, kuri pasireiškia įvairiomis formomis: bendravimas su kolegomis, mokytojų patarimų klausymas ir dalyvavimas Pagalbos mokiniui specialistų veiklose. Mokytojo padėjėjai atskleidė, kad kartu su kolegomis dalinasi patirtimi mokindamiesi, mokydami kitus, patardami, išklaudydami kitų (subkategorija „Pasidalinimas patirtimi“): „*Dalinamės patirtimi. Turime pagalbos specialistų metodinę grupę, kurioje dalinamės informacija apie išklaudytus seminarus. <..> Kartą per metus kiekvienas grupės narys paruošia skaidres ir pristato išklaudyto seminaro medžiagą. <..> kartą per mėnesį, dalinamės seminarais matytais, išgirstais, žiniomis. <..> pasikalbame mokytojo kambary, aptariame kaip sekėsi ir kažkokių patarimų paklausiame apie dalyką kažkokį ar mokinį gal.“ (MP1); „<..> dalinamės patirtimis, vyksta grįžtamasis ryšys, ieškoma pagalbos bandant įveikti iškilusius iššūkius su mokiniais arba rasti atsakymus į rūpimus klausimus. <..> į metus pristatome savo mokomąją medžiagą, kuria norime pasidalinti su kolegėmis <..>. <..> duodu ir per pertraukas, ir per pamokas tų patarimų.“ (MP2); „<..> su kolegomis pasidaliname įgyta patirtimi, aptariame sunkumus, kurie iškyla, pasidžiaugiame pasiekimais mūsų vaikučių. <..> Jei reikia pagalbos kolegei, visad atbėgam į pagalbą, nes gal rytoj ir man jos reiks pačiai.“ (MP3); „<..> turėjau paskatinimų, kad paklaustyti, kokius seminarus, pasidalinam idėjomis, arba kažkokius irgi žaidimus žaidžia. <..> Dalinamės: kaip padaryti, ką padaryti.“ (MP4); „Metodinėje grupėje aptariame įvairias kilusias problemas, kas gerai vyko <..>. <..> susitarimas, kad mokytojo padėjėjai ir kiti specialistai čia pristato išklaudytus mokymus, perskaitytas knygas, matytus filmus. <..> mokytojų kambaryje pasišneku su kitais mokytojo padėjėjais, pasidaliname patirtimis, kaip kas dirba. Paklausiu mokytojų, su kuriais dirbu, ar tinkamai dirbu su mokiniu, gal ką turiu daryti kitaip, vis dėlto mokytojas geriau pažįsta mokinį, kol aš jį perprantu. <..> pasiklausiu kitų dalykų mokytojų apie vyresnius mokinius, įvairių nuomonių išgirstu ir patarimų“ (MP5).*

Informantų paklausta „**Kaip Jūs tobulinate savo kompetenciją? Kokių profesinių žinių Jums reikia, dirbant mokytojo padėjėju?**“, siekiama išsiaiškinti mokytojo padėjėjo profesinių kompetencijų svarbą veikloms atlikti, požiūrį paties mokytojo padėjėjo į turimą išsilavinimą, profesinio tobulėjimo galimybes. Išskirta kategorija „Profesinės kompetencijos ir tobulėjimas“ apima 4 subkategorijas.

Tiriamieji savo pasakojimuose pasidalino, kaip jie kelia kvalifikaciją (subkategorija „Kvalifikacijos kėlimas“): „*Nuolat keliu savo kvalifikaciją, per metus stengiuosi išklaudyti apie 6-8 seminarus.“ (MP1); „Dalyvauju įvairiuose mokymuose, seminaruose, klausau paskaitas skirtas mokytojoms padėjėjoms, skaitau knygas, bendradarbiauju su švietimo pagalbos specialistais.“ (MP2); „Atėjau į darbą jau išklausiusi kelių mokymų, kuriuos radau pedagogas.lt. <..>. Klausausi seminarų, vebinarų.“ (MP3); „Mokymai, seminarai. Esu pradėjusi medžiagos tokios kaip ir skaityti daug, visokios literatūros“ (MP4); „<..> domiuosi ir stengiuosi išklaudyti kuo daugiau mokymų“ (MP5).*

Informantai atsakydami pasakodami atskleidė, kokių profesinių žinių jiems reikia (subkategorija „Profesinės žinios“): „<..> padėjo mano pedagoginis išsilavinimas, psichologinės žinios. <..> padeda vaiko <..> psichologinės, vaiko raidos žinios. <..> Reikia žinoti, kaip bendrauti su vaiku, kaip prie jo priėti, ką daryti, kai nenori dirbti, kai kažkas nepatinka.“ (MP5). Mokytojo padėjėjai atkreipia dėmesį, kad dirbant su vaiku klasėje tik teorinių žinių neužtenka. Mokiniam rodoma šiluma, empatija, skatinami geri tarpusavio santykiai taip pat prisideda prie pagalbos mokiniui teikimo gerinimo: „<..> norisi jiems duoti tos šilumos, tos meilės, kad jie tą pasitikėjimą įgytų, <..> kad jie nebijotų ateiti paprašyti tos pagalbos. <..> stengtis, kad <..> empatija būtų <..> didesnė“. (MP4). Mokytojo padėjėjai mokosi iš mokytojų, su kuriais dirba (subkategorija „Mokymasis iš mokytojo ar mokytojų“): „<..> iš kiekvienos mokytojos, su kuria dirbu, kažkokių tai metodu sužinau.“ (MP1); „Mokykloje vyksta <..> įtraukiojo ugdymo mokymai, metodinė būrelio veikla, kurioje pasidalijame įgyta patirtimi.“ (MP3).

Tyrimo dalyviai atsakymuose išsakė savo nuomonę apie tai, kad mokytojo padėjėjui pagal pareigybės aprašymą užtenka vidurinio išsilavinimo (subkategorija „Numatoma reikiama kvalifikacija“): „<..> manau, kad neužtenka. Turėtų būti kažkokia programa parengti mokytojo padėjėjus. Kažkokie tai kursai privalomi.“ (MP1); „<..> dabar vis vien reikia turėti tą pedagoginį išsilavinimą, kad tu bent suprastum apie vaikų nustatytus (pauzė) poreikius, negalias.“ (MP2); „<..> tikrai reikia.“ (MP4); „Visiškai nesutinku, kad mokytojo padėjėjo pareigybei užtenka vidurinio išsilavinimo.“ (MP5). Taip pateikė rekomendacijas, ką turėtų būti baigęs asmuo, norintis dirbti mokytojo padėjėju: „turi priimti asmenį tik baigusį mokytojo padėjėjo mokymus <..> galėtų mokykla iš karto priimdama asmenį dirbti suorganizuoti jam mokytojo padėjėjo mokymus.“ (MP5).

Tiriamiesiems užduoti klausimai „**Papasakokite, kokias veiklas atliekate įtraukiajame ugdyme, dirbdamas mokytojo padėjėju?**“, kuriais siekiama išsiaiškinti, kokios veiklos vykdomos įtraukiajame ugdyme, kokie iššūkiai kyla, kaip jie sprendžiami, kas padeda mokytojo padėjėjui. Teiginiai sugrupuoti į kategoriją „*Itraukusis ugdymas*“ ir 5 subkategorijas (žr. 11 lentelę).

11 lentelė. Veiklos įtraukiajame ugdyme

Veiklos įtraukiajame ugdyme
Pagalba individualius ugdymosi poreikius turinčiam mokiniui
Teikia pagalbą kitataučiams ir grįžusiems iš užsienio vaikams
Mokinio ugdymas
Bendravimo įgūdžių formavimas
Pagalba mokytojai pamokos metu

Mokytojo padėjėjai atskleidė su kokių poreikių mokiniais dirba, kaip jiems padeda (subkategorija „Pagalba individualius ugdymosi poreikius turinčiam mokiniui“): „Pagrindas tai elgesio ir emocijų sutrikimai. Daugiausia su šiais dirbu. Dar yra vaikas, kurio mama kurčnebylė, tai jam yra labai sunku. <..> Visą savo dėmesį skiriu būtent jiems, prieinu prie kiekvieno iš eilės, dar kartą paaiškinu mokytojo užduotis, jeigu reikia atsisėdu šalia.“ (MP1); „dažniausiai vidutiniai poreikiai“ (MP2); „<..> jam yra vidutinio ir sunkaus, <..> kalbėjimo. Jisai net neištaria kai kurių jau žodžių visiškai, kaip nekalba.“ (MP4). „<..> galiu mokinį nuvesti, kur reikia. <..> vedžiojau mokinį už parankės iš klasės į klasę, iš vieno aukšto į kitą. <..>.“ (MP5).

Taip pat atkreipiamas dėmesys, jog mokytojo pagalba reikalinga ir dirbant su kitataučiu ar iš užsienio šalių grįžusiu mokiniu (subkategorija „Pagalba kitataučiams ar grįžusiems iš užsienio vaikams“): „<..> mokykloje labai daug yra ukrainiečių, ir grįžusių iš užsienio mokinių, ir sirų. (paузė) jų vis daugėja, kaip aš matau. Ypač mokykloje jiems irgi reikia padėti, jiems reikia mokytojo padėjėjų.“ (MP1); „Turėjau ir kitataučių vaikų ir iš užsienio grįžusių, specialiųjų poreikių mokiniai. <..> dirbti sudėtingiau, nes jam reikia daugiau tokio paaiškinimo, daugiau taisyklių. Net kultūrų skirtumai. Ir kalba, barjeras, turi mokėti.“ (MP2); „<..> dirbu su mokiniais, turinčiais individualiųjų ugdymosi poreikių. <..> ir užsienietės.“ (MP5).

Padėdami mokiniams mokytojo padėjėjai prisideda prie mokinio ugdymo (subkategorija „Mokinio ugdymas“): „Skaičiavimas 10 ties ribose, knygutės skaitymui su didesnėmis raidėmis, mažiau teksto, daugiau paveikslėlių.“ (MP1); „<..> reikia dažniausiai paaiškinti kitas užduotis ir atlikti skirtingus užduodamus pratimus. Dažniausia padėti reikia lietuvių, matematikos dalykuose. <..> atskirai dirba su mokiniu ne pagal pamokos planą, taip atsižvelgiama į mokinio gebėjimus ir programą.“ (MP2); „<..> bandai skiemenuojant <..>.“ (MP4); „Dažnai jai verčiame į rusų kalbą. <..> Būna užtenka tik užvesti ant kelio ir ji jau supranta <..>. <..> padedu pamokų metu mokiniams. <..>. Užvedu juos ant kelio, stengiuosi nesakyti viso atsakymo, kad patys (pabrėžia) sugalvotų, atsakytų.“ (MP5).

Tyrimo dalyviai dalinosi patirtimi, kaip jie bendrauja su individualius ugdymosi poreikius turinčiu mokiniu (subkategorija „Bendravimo įgūdžių formavimas“): „<..> pabendraujame. <..> Mano vaikai, kuriems padedu nemanipuliuoja mano pagalba. Jie per maži.“ (MP1); „Labai iš tikrųjų gerai, kad mokytojo padėjėjus keičia. Net ta pati manipuliacija mokytoju gali prasidėti, kai mokytojos padėjėjas vis tas pats.“ (MP2); „<..> stengiamės kartu bendrauti. <..> sakau, dabar mes pažaidžiam. Tai jis atsipalaiduoja, mes pažaidžiam ir vėl“ (MP4); „<..> svarbus ir bendravimas su mokiniu. <..> mokytojo padėjėjo pašnekinimas, bendravimas su šiuo mokiniu truputį nukreipia jo mintis nuo aplinkos. <..> būna, kad mokinys žino, kad jam skirta pagalba, tai jis piktnaudžiauja. <..> Kartu su mokiniais ir pasijuokiam.“ (MP5). Informantai atskleidė, kad dirbdami klasėje dažnai padeda mokytojui (subkategorija „Pagalba mokytojui pamokos metu“): „Turime galvoti, kaip tam vaikui padėti, kad jis su visais dalyvautų pamokose. Kad norėtų dalyvauti pamokose, bendrauti su mumis, su vaikais, klasės draugais.“ (MP1); „<..> padedu visai klasei, jeigu reikia <..>“ (MP2)

Mokytojo padėjėjai įvardino iššūkius, su kuriais susidūrė: „<..> galvoti, kaip tam vaikui padėti, kad jis su visais dalyvautų pamokose. <..> kalbos problema.“ (MP1); „Neretai nutinka, kad mokytojos padėjėja atskirai dirba su mokiniu ne pagal pamokos planą, taip atsižvelgiama į mokinio gebėjimus ir programą. <..> pagalbos reikia įvairiems vaikams. <..> kitataučių vaikų ir iš užsienio grįžusių <..>. <..> dirbti sudėtingiau, nes jam reikia daugiau tokio paaiškinimo, daugiau taisyklių. <..> manipuliacija <..> kai mokytojos padėjėjas vis tas pats.“ (MP2); „būna atsisako dirbti“ (MP4); „<..> jei nemokėčiau rusų kalbos, kaip tuomet aš jai aiškinčiau? <..> mokinys <..> jam skirta pagalba <..> piktnaudžiauja, gi vis tiek pasakys atsakymą arba man turi padėti.“ (MP5).

Klausimu „**Kokias veiklas kaip mokytojo padėjėjas atlikote nuotolinio mokymo metu? Kaip vyko procesas?**“ siekiama išsiaiškinti, kokios veiklos atsiskleidžia nuotoliniame mokyme, kokie iššūkiai kyla, kaip jie sprendžiami, kas paėjo mokytojo padėjėjui. Ne visi mokykloje dirbantys mokytojai dirbo tuo metu, kai prasidėjo pasaulinė COVID-19 pandemija, kai kurie neseniai pradėjo dirbti mokykloje. Išskirta kategorija „Nuotolinis mokymas“ ir 7 subkategorijos (žr. į 11 lentelę):

12 lentelė. Veiklos nuotoliniame mokyme

Veiklos nuotoliniame mokyme
Pagalba mokiniui
Mokinio ugdymas
Bendradarbiavimas su mokytoju
Pasiruošimas pamokai
Bendravimas su mokinių tėvais
Bendravimo įgūdžių palaikymas
Darbo su mokiniu ataskaitos teikimas

Pasakodami apie nuotolinį mokymą, mokytojo padėjėjai atskleidė, ką jie veikė. Išskirta subkategorija „Pagalba mokiniui“. Mokytojo padėjėjai teikė pagalbą individualius ugdymosi poreikius turintiems mokiniams: „*Dirbau su trimis vaikais. <..> Buvau priskirta teikti pagalbą <..>. <..> užtrukdavome tai tiek, kiek pamoka trukdavo*“. (MP1); „*Jungdavausi prie pamokų 8 ryto, stengdavausi laikytis pusvalandžio trukmės pamokos, kad vaiko akys nepervargtų. <..> turėjau mergaitę autistę, kuri per visus metus manęs nepriėmė kaip mokytojos padėjėjos*.“ (MP2); „*Dirbau su trimis mokiniais. Tais pačiais kaip ir mokykloje*“.

Tyrimo dalyviai vedė pamokas, ugdydami juos (subkategorija: „Mokinio ugdymas“): „*<..> beveik visas pamokas jiems vesdavau pati. <..> teikti pagalbą per matematikos, lietuvių, anglų ir pasaulio pažinimo pamokas. <..> turėdavau paaiškinti mokiniams*“. (MP1); „*Skaitė man, verčiau į rusų kalbą, jei ko nesupranta, <..> visas pamokas kartu darėme. <..>. Aštuntokui padėjau tik lietuvių kalbos ir matematikos pamokose. <..> skaitė man, taisydavau, jei kas ne taip. <..> Penktokei padėjau lietuvių kalbos, matematikos ir informacinių technologijų pamokose*.“ (MP5);

Nuotoliniame mokyme mokytojo padėjėjai bendradarbiavo su mokytojais, kurių mokiniams padėjo mokytis (subkategorija „Bendradarbiavimas su mokytoju“): „*Mokytojos siųsdavo užduotis <..>, Bendradarbiaudavau su mokytoja <..>. Ir pati užduotis siųsdavau, ir jinai man <..>. Tai reikdavo jai nusiųst. <..> nuolat bendradarbiaudavome ir aš pasakodavau, kaip vaikui sekasi, kaip progresas yra*“. (MP1); „*Dažnai kontaktuodavau su mokytojomis ir teiraudavausi apie sekančių pamokų užduotis ir veiklas. <..> tą medžiagą <..> iš vakaro ir aš gaudavau iš vakaro iš mokytojos. Nuotoliniame mokyme atsiskaitydavau <..> mokinio mokytojai*.“ (MP2); „*Tekstą man siųsdavo mokytoja. Matematika <..> mokytoja man atsiųsdavo užduotis*“ (MP5);

Informantai patys taip pat prisidėjo prie mokinio ugdymo, ieškodami papildomos medžiagos mokymui (subkategorija „Pasiruošimas pamokai“): „*Daug informacijos, medžiagos ieškodavau pati, pamokos metu naudodavausi pratimais, užduotimis internetinėje platformoje*.“ (MP1); „*Mokytojai leidus pagal temą pati paruošdavau užduotis ir su jomis dirbdavau*.“ (MP2).

Tyrimo dalyviai pasakodami apie nuotolinį mokymą, atskleidė tėvų svarbą, dirbant su vaikais (subkategorija „Bendravimas su mokinių tėvais“): „*<..> įtraukiami tėvai padedant vaikui rasti pratimus arba atlikti užduotis. <..> visada tėvai jau turėjo paruošę medžiagą*.“ (MP2);

Mokytojo padėjėjai stengėsi, kad mokiniai palaikytų santykius su kitais mokiniais, pačiu mokytoju padėjėju (subkategorija „Bendravimo įgūdžių palaikymas“): „*<..> sutarėme, jis manimi pasitikėjo*.“

(MP1); „<..> prieš pradėdant pamokas mokinius pašnekindavau, kaip jiems sekasi mokytis nuotoliu, ar pabendrauja su draugais, su klasės auklėtoju.“ (MP5).

Informantai apie atliktas užduotis pagal susitarimą turėjo atsiskaičiuoti, kiek ko atliko tą dieną (subkategorija „Darbo su mokiniu ataskaitos teikimas“): „<..> reikdavo jai nusiųst. <..> nuolat bendradarbiaudavome ir aš pasakodavau, kaip vaikui sekasi, kaip progresas yra.“ (MP1); „<..> atsiskaičiuodavau savo kuratorei, jinai specialioji pedagogė. Ir auklėtojai, to mokinio mokytojai.“ (MP2); „<..> dirbome per WassApp programėlę, kur ji man siųsdavo rašto darbus, aš juos persiųsdavau klasės mokytojui. Jai ir atsiskaičiuodavau. <..> Į tą patį mesendžerį atsiųsdavo padarytą darbą, kurį persiųsdavau mokytojui vertinimui. <..> atsiskaičiuoti turėjau mokytojų padėjėjų kuratorei specialiajai pedagogei.“ (MP5).

Tyrimo dalyviai, pasakodami apie nuotolinį mokymą, atskleidė, su kokiais iššūkiais susidūrė: „Nuotolinis darbas didžiausias iššūkis per šiuos 2 pedagoginio darbo metus. <..> pats darbas nuotoliu su kompiuteriu. <..> stresavau. <..> man atrodo, ir vaikams nuotoliniame buvo iššūkis. Įsijungti tas užduotis, suruošt, atlikti. Pati turėdavau pagalvoti, kaip papasakoti, kad vaikas suprastų, ką darysime, kaip jis turės atlikti užduotį.“ (MP1); „<..> turėjau mergaitę autistę, kuri per visus metus manęs nepriėmė kaip mokytojos padėjėjos. <..> Jai netiko mano nustatytos taisyklės. Ir taip ir nepriėmė manęs.<..> visų klausiau patarimų: tiek mokytojų, tiek specialistų. Didžiausia įtampa ir iššūkis buvo pirmą savaitę <..>. Atrodė, kaip čia jungtis, kaip su tuo vaiku bendrauti, ar pavyks.“ (MP2); „<..> tos visos programos, tų mokymų gausa Covid19 pradžioje <..>. Pavargdavome tikrai mes. <..> mes tikrai ilgiau praleisdavome laiko, kol išmokome, kaip dirbti patogiai ir produktyviai. <..> pradžioje labai sunku buvo, kol aš ją radau, turėjau prisitaikyti prie jos programėlės <..>. Sunkiausia man asmeniškai buvo informacinės technologijos. Ji trankydavo kompiuterio pelę, išjungdavo ekraną, atsijungdavo nuo pamokos, tada vėl prisijungdavo. Būdavo, kad ir išsiskiriami, kai ji visa įsiau drinusi. Niekaip nepavykdavo susitarti nuotoliu. <..> nuotoliu labai sudėtinga padėti mokiniui, gerai, jei jis nori pagalbos“. (MP5).

Taip pat mokytojo padėjėjai atskleidė nuotolinio mokymo privalumus: „Išmokau dirbti per kelias platformas norint pravesti produktyvią pamoką. Nuotolinis darbas praplėtė mano kaip padėjėjos žinių bagažą bei išugdė geležinę kantrybę bei suvokimą, kad gyvename įtemptų periodu ir tai yra dar vienas mums visiems išbandymas.“ (MP2).

3.2. Mokytojo padėjėjo veikla bendrojo ugdymo mokykloje tyrimas: pedagogų interviu rezultatai

Pokalbio su pedagogais metu buvo paprašoma papasakoti apie save bei atsakyti į klausimus.

Klausimu „**Papasakokite apie Jūsų klasėje dirbančio mokytojo padėjėjo veiklas pamokos ir pertraukos metu**“ siekiama išsiaiškinti pedagogų nuomonę, kokius vaidmenis ir kokias veiklas atlieka mokytojo padėjėjas. Analizuojant informantų atsakymus, buvo išskirta kategorija „Mokytojo padėjėjo vaidmenys ir veiklos“ ir 6 subkategorijos (žr. 12 lentelę.):

13 lentelė. Mokytojo padėjėjo vaidmenys ir veiklos

Vaidmenys ir veiklos pamokoje ir pertraukoje	
Vaidmuo	Veikla
Pagalbininkas	Teikia pagalbą mokiniui, klasei ar mažai grupei

Tarpininkas	Pasiruošimas pamokai
Stebėtojas	<ul style="list-style-type: none"> • Stebi, kaip mokinys suprato užduotį • Mokinio elgesio stebėjimas
Pašnekovas	Formuoja bendravimo įgūdžius
Globėjas	<ul style="list-style-type: none"> • Pagalba mokiniui, negalinčiam pačiam apsitarnauti. • Lydi mokinius
Mokytoja	<ul style="list-style-type: none"> • Moko mokinį • Vaduoja mokytoją

Pasakodami, ką mokytojų padėjėjai veikia mokytojų mokomojoje klasėje, visi teigia, kad mokytojų padėjėjai jų klasėje teikia pagalbą mokiniui (subkategorija „Vaidmuo: Pagalbininkas. Veikla: Teikia pagalbą mokiniui, klasei ar mažai grupei“): „<..> paaiškina mokiniui skirtas užduotis ir talkina jas atliekant, padeda perskaityti ar perskaito tekstus, skirtus mokymuisi. <..> perskaito, aiškina savai žodžiais, ką daryti. <..> Jeigu reikia atversti, perversti puslapį knygos, pratybų.“ (M1); „<..> pagrindinį dėmesį skiria vaikams su spec. poreikiais ir užsieniečiams. Ji teikia mokymosi pagalbą. <..> padeda mokytojai bendravime su užsieniečiais. <..> labai daug padėjo <..>. <..> praeidama ji pamatė, priėjo šalia, kad jiems nelabai sekasi, bandė padėti.“ (M2); „<..> padeda mokiniui įsitraukti į pamoką.“ (M3); „Teikiama pagalba skyrėsi nuo paties dirbančio, padedančio padėjėjo.“ (M3); „Sėdėjo jinau prie vaiko ir jam tiesiog <..> padėdavo.“ (M4).

Pedagogai pamokos pradžioje ar iš vakaro pristato užduotis, kurias mokytojo padėjėjas padės atlikti mokiniui, paaiškinti, kaip jas atlikti (subkategorija „Vaidmuo: Tarpininkas. Veikla: Pasiruošimas pamokai“): „Aš paaiškinu jam, mokiniui, ir jai kartu, kokia užduotis, ką atlikti.“ (M1); „Kartu su mokiniu pasiruošia mokymo priemonės pamokoms <..>.“ (M3); „<..> iš vakaro mes visą laiką aptardavome, ką aš užduodu, nusiunčiu jai medžiagą, kad pamatyti, kurioje vietoje ten reikėtų, jeigu bus pagalbos.“ (M4).

Mokytojo padėjėjas, kaip teigia tyrimo dalyviai, moko mokinį pamokoje (subkategorija „Vaidmuo: Mokytojas. Veikla: Moko mokinį“): „<..> perskaito, aiškina savai žodžiais, ką daryti“ (M1). „<..> užrašo, perskaito, aiškina mokytojo skirtas užduotis ir kartu jas atlieka. Moko mokinį naudotis atramine medžiaga. <..> Pertraukos metu klausinėja silpnusių mokinių daugybės lentelės, jei reikia, mokiniai patys prašo, kad ji ko paklausinėtų, taip vaikai ruošiasi pamokai.“ (M2); „<..> turėjo pirštu pabadyti „va, čia pradėti rašyti“ „raidė didelė, mažas“ „kokia eilutė ryški neryški“. <..>. Skaitė jisai jai, <..>.“ (M4). Šalia esamų veiklų pedagogai pasakodami apie mokytojo padėjėjo veiklas atskleidė, kad šie būna vaduoja mokytojas, kurių nėra mokykloje (subkategorija „Vaidmuo: Mokytojas. Veikla: Vaduoja mokytoją“): „<..> dabar <..> neturiu padėjėjos <..>, nes ji vaduoja mokytoją.“ (M3).

Mokytojai pasakojime atkreipia dėmesį, kad mokytojo padėjėjai stebi mokinius pamokos metu (subkategorija „Vaidmuo: Stebėtojas. Veikla: Stebi mokinį pamokoje“): „Stebi ar mokiniai suprato užduotis, kaip teisingai jas atlieka <..>. <..> pirmoji buvo tokia kaip stebėtoja <..>.“ (M2).

Tyrimo dalyviai atsakymuose teigia, kad mokytojo padėjėjas lydi mokinius mokykloje ar už mokylos ribų (subkategorija „Vaidmuo: Globėjas. Veikla: Lydi mokinius“): „<..> palydi į anglų, šokio pamokas. <..> lydėdavo į edukacijas.“ (M3). Mokytojai pasakojo, pasakojo apie mokytojo padėjėjo atliekamas veiklas pertraukų metu (subkategorija „Vaidmuo: Globėjas. Veikla: Pagalba

mokiniui su negalia“): „*Pertraukų metu tik palydi į valgyklą ir į kitą kabinetą. <..> nuveda vaiką iki kabineto.*“ (M1); (subkategorija „Vaidmuo: Pašnekovas. Veikla: Formuoja bendravimo įgūdžius“) „*<..> daug bendrauja lietuvių kalba su užsieniečiais.*“ (M2); (subkategorija: „Vaidmuo. Globėjas. Veikla: Pagalba mokiniui, negalinčiam pačiam apsitarnauti“): „*<..> prižiūri mokinius, turinčius specialiųjų poreikių. <..> padeda apsitarnauti, pavalgyti, pasirūpinti asmens higiena.*“ (M2).

Atsakymų į klausimą „**Papasakokite, apie savo ir mokytojo padėjėjo bendradarbiavimą / bendras veiklas klasėje**“ teiginiai suskirstyti į kategoriją „Pagalba mokytojui klasėje“ ir 6 subkategorijas. Klausimu siekiama išsiaiškinti, kaip mokytojo padėjėjas padeda mokytojui, kokias veiklas padėdamas atlieka, su kokiais iššūkiais susiduria pedagogas, dirbdamas su mokytojo padėjėju bei kokią įtaką mokytojo padėjėjo veiklos daro mokytojo darbui (žr. 13 lentelėje).

14 lentelė. Pagalba mokytojui klasėje

Pagalba mokytojui klasėje
Bendradarbiavimas
Susipažįsta su pamokos tema, užduotimis
Lydi mokinius
Padedą mokiniui ar visiems mokiniams klasėje
Dokumentų ar mokomosios medžiagos kopijavimas
Ataskaitos teikimas mokytojui po pamokos

Mokytojai atskleidami savo požiūrį į bendravimą su mokytojo padėjėju, pabrėžia bendradarbiavimo svarbą (subkategorija „Bendradarbiavimas“): „*<..> esant mokytojo padėjėjui klasėje, gerėja mano, kaip mokytojo, darbo efektyvumas, nes aš galiu tada daugiau dėmesio skirti kitiems mokiniams, tiems gabesniems truputėli.*“ (M2); „*Mes aptardavome su ja viską nuo iki, ko išmoko, neišmoko. <..> Mes aptardavom, ir jeigu kažkas dar nepasisekdavo ar <..> galvodavom, kaip dabar kitaip padaryti.*“ (M3); „*Pažiūrim, kaip sekės, kas nesisekė. Jeigu nesisekė, dar kartą kartojam tą patį, nepaliekame, jeigu neišeina. Jeigu neišeina, tada vėl kažką panašaus, kad tol kol išeis tenais, nes labai jau silpnai buvo.*“ (M4).

Pedagogai pasakodami apie mokytojo padėjėjo teikiamą pagalbą išskyrė, pirmiausia susipažinimas su pamokos tema, užduotimis (subkategorija „Susipažįsta su pamokos tema, užduotimis“): „*<..> pamokos pradžioje supažindinu mokytojo padėjėją su veikla, su pamokos tema, ką tą dieną dirbsime.*“ (M1); „*Prieš pamoką aptariame medžiagą, kuri bus pateikta pamokoje.*“ (M2)

Tyrimo dalyviai teigia, mokytojo padėjėjai lydi vaikus į edukacijas, išvykas ar mokykloje iš vienos vietos į kitą (subkategorija „Lydi mokinius“): „*lydi kitų klasių mokinius į edukacijas, išvykas ar kur reikia.*“ (M1); „*<..> lydi mokinius į edukacijas į ekskursijas <..>. <..> į valgyklą, <..> gali palydėti*“ (M2); „*Į edukaciją mus lydėdavo. <..> kai jis nori į tualetą <..> tai jau palydi iki tų durų, <..>*“ (M4);

Tyrimo dalyviai atsakymuose atskleidė, kad mokytojo padėjėjai padeda visai klasei (subkategorija „Padedą mokiniui arba visiems mokiniams klasėje“): „*Mokytojo padėjėjas prieina prie mokinių, mm paaiškina, ko jie nesupranta. <..> paragina dirbti. <..> vaikui paaiškina, kad tam vaikui iš karto pasidaro aišku.*“ (M2); „*<..> visada sėdėdavo tik su tuo mokiniu. <..> klasėje dirbo tik su juo vienu, buvo jam vienam pagalbininkė.*“ (M4).

Pedagogai pasakojo, kad mokytojo padėjėjai ne tik padėjo mokiniams, bet ir dirbo papildomus darbus (subkategorija „Dokumentų ar mokomosios medžiagos kopijavimas“): „<..> reikia atšviesti kokius dokumentus.“ (M2).

Informantai, atsakydami į klausimą, pasakojo, kad po pamokos mokytojo padėjėjai teikia ataskaitas arba parodo, kaip sekėsi pamokoje (subkategorija „Ataskaitos teikimas mokytojui po pamokos“): „Kiekvieną dieną, po kiekvienos pamokos, <..> ataskaita iš karto po pamokos.“ (M4)

Mokytoja atskleidė, nesulaukianti pagalbos sau, t. y. mokytojo padėjėjas nepadedą „<..> neina prie kitų mokinių, ji dokumentų nešviečia nei mano, nei kituose dalykuose. Iniciatyvos <..> nesulaukiu ir kol kas nesulaukiau. <..> absoliučiai jokio kontakto neturi, niekur nedalyvauja pamokoje su kitais mokiniais.“ (M1). Mokytoja pasakodama apie bendravimą mokytojo padėjėju, įvardina, kada mokytojo padėjėjas trukdo klasėje: „trukdyti, jeigu būdavo toks momentas, jeigu telefoną įsitraukdavo pati.“ (M1); „<..> būna pasirodo nieko nedaro.“ (M3). Pedagogai, išsakydami savo nuomones apie bendravimą su mokytojo padėjėju, išsakė pageidavimus ir mokytojo padėjėjo darbo privalumus: „<..> jau nuo pirmos klasės galėtų kiekvienoje klasėje būti mokytojo padėjėjas, <..> yra įvairių vaikų. <..> esant mokytojo padėjėjui klasėje, gerėja mano, kaip mokytojo, darbo efektyvumas, nes aš galiu tada daugiau dėmesio skirti kitiems mokiniams, tiems gabesniems truputėli.“ (M2); „Kai dirba geras mokytojo padėjėjas, tai šimtas procentų, kad mano darbas yra veiksmingesnis.“ (M3); „Mano darbas veiksmingesnis, kai dirba mokytojo padėjėja. <..> reikalingas <..> mokytojo padėjėjas, nes tau palengvina <..> gali daugiau dėmesio skirti kitiems vaikams. <..> labai patenkinta, kad yra momentai <..> gali <..> atsiremti į pagalbą. Čia didelė pagalba mokytojui <..>.“ (M4).

Siekiant išsiaiškinti pedagogų nuomonę, kokias veiklas mokytojo padėjėjas atlieka padėdamas mokiniui klasėje; kaip atsiskleidžia veiklos, kokie iššūkiai kyla, kaip jie sprendžiami bei kaip mokytojas prisideda prie mokytojo padėjėjo ir mokinio bendravimo klasėje užduoti 2 klausimai: „Papasakokite, kokias veiklas, Jūsų manymu, mokytojo padėjėjas atlieka bendraudamas su mokiniu klasėje“ ir „Koks, jūsų nuomone, mokytojo padėjėjo indėlis mokinio pasiekimams Jūsų klasėje?“. Klausimo teiginiai išskirti į 2 kategorijas „Pagalba mokiniui klasėje“, „Pagalba klasei ar mažoms grupelėms“ ir 6 subkategorijas (žr. į 14 lentelę).

15 lentelė. Pagalba mokiniui ir klasei ar mažoms grupelėms klasėje

Pagalba mokiniui klasėje	Pagalba klasei ar mažoms grupelėms
Teikia pagalbą	Teikia pagalbą: stebi, padeda
	Padedą mokyti mokiniams
Padedą mokyti mokiniui	Užduočių rengimas pamokoms
	Palaiko šiltus santykius su mokiniais

Pirmoje kategorijoje „Pagalba mokiniui klasėje“ mokytojai išskyrė 2 subkategorijas. Pedagogai išsakydami savo nuomones apie mokytojo padėjėjo veiklas su mokiniu atskleidė, kokias pagalbas mokytojo padėjėjas teikia mokiniui (subkategorija „Teikia pagalbą“): „Dirba su mokiniu padedant jam įsisavinti mokomąją medžiagą, atlikti mokytojo skirtas užduotis, apsitarnauti, susitvarkyti, orientuotis aplinkoje.“ (M1); „<..> suteikia pagalbą, jei mokinys ko nesuprato.“ (M2); „<..> padeda organizuoti ugdymo procesą. <..> padeda atlikti užduotis, papildomai paaiškina. <..> sakydavau: „tu eik su Jamal paskaityti“, nes jam irgi reikia, <..>.“ (M3); „Jis sėdėdavo, kaip šalia esantis

pedagogas, nieko per daug jie nesižvalgydavo. <..>.“ (M4). Informantai pasakojo, kaip mokytojo padėjėjai padeda mokiniams mokytis jų klasėje (subkategorija „Padeda mokytis mokiniui“): <..> *Užveda tą mergaitę ant kelio, parodo, ką reikia daryti ir tada eina prie kito vaiko.*“ (M2); „<..> *jinai nuotolinėse daugiausia buvo, jeigu aš užduodu užduotis, tai jinai dalyvauja tik su juo vienu.*“ (M4). Mokytojas pasakodamas apie mokytojo padėjėjo veiklas su visa klase, išskiria trūkumus: „*Su visa klase absoliučiai nėra jokio mokytojo padėjėjo ryšio.*“ (M1); *bei atskleidžia visos klasės mokinių požiūrį į mokytojo padėjėją. „Mokiniai į mokytojo padėjėją labai neutraliai reaguoja.*“ (M1); <..> *pirmosios vaikai nemėgo.*“ (M3).

Antroji kategorija „Pagalba klasei ar mažoms grupelėms“ apima 4 subkategorijas. Pedagogai pasakodami apie mokytojo padėjėjo pagalbą klasei pateikia savo nuomones, kad mokytojo padėjėjas teikia pagalbą (subkategorija „Teikia pagalbą: stebi, padeda“): „<..> *stebi mokinių darbą <..>. <..> padeda visiems.*“ (M2); „<..> *kol aš pavyzdžiui skaitau, jinai spėdavo apibėgdavo visus, sutikrindavo, kaip sekasi savarankiškai.*“ (M3).

Šalia teikiamų pagalbų, mokytojo padėjėjas padeda mokiniams mokytis visoje klasėje (subkategorija „Padeda mokytis mokiniams“): „„*Užsieniečiams dar kartą paaiškina užduoties atlikimą.*“ (M2); „*Gabieji vaikai pasiaiškino <..> ir jie gali toliau dirbti.*“ (M3)

Tyrimo dalyviai teigia, kad mokytojo padėjėjai prisideda prie užduočių paruošimo mokiniams (subkategorija „Užduočių rengimas pamokai“): „*Su mokytojo pagalba parengia ir pritaiko specialių poreikių mokiniams reikalingą mokomąją medžiagą.*“ (M3);

Pedagogai atsakydami į klausimus teigia, kad mokytojo padėjėjas bendrauja su mokiniu ar mokiniiais klasėje (subkategorija „Palaiko šiltus santykius su mokiniiais“): „*Mano vaikai kažkaip tai susibendravo su padėjėju. <..> žaisdavo, ir autoritetą turėdavo.*“ (M3).

Informantai pasakodami apie mokytojo padėjėjų veiklas klasėje, pateikė požiūrį apie mokytojo padėjėjo indėlį mokinio pasiekimams. Išskirta kategorija „Indėlis mokinio pasiekimams“ ir 2 subkategorijos.

Mokytojai mano, kad mokytojo padėjėjai prisideda prie mokinio rezultatų gerinimo (subkategorija „Prisideda prie mokinio pasiekimų gerinimo“): „<..> *labai prisideda prie mokinio pasiekimų gerinimo <..>.*“ (M1); „*Mokiniai yra daugiau susikaupę, žino, kad be mokytojos pagalbos gali kreiptis į mokytojos padėjėją pagalbos. <..> gali dirbti kartu su visais užduotis ir atsakyti į klausimus kaip ir visi kiti mokiniai. Jie jaučiasi saugūs.*“ (M2); „*Individuali mokytojo padėjėjo pagalba spec mokiniui turi didžiulę įtaką jo pasiekimams <..>. Bet, kai atėjo Jurgita <..> jinai (ASS turinti mokinė) persilaužė, <..> kur pirmoje klasėje už jį viskas daroma ir paskui reikia pradėti dirbti pačiai. <..> Paskui ji (mergaitė) pamatė, kad už ją niekas nedarys, turi pati ir ji pradėjo dirbti. Tada jau dirbo savarankiškai*“ (M3); „<..> *ji pati išreikalauja to pratimo atlikimo, <..>, ir jisai tada žino, kad gali paklausti, atsiremti į jos <..> patirtį. <..> lengvinam užduotį. <..> tariamės, kaip tą užduotį pajdominti. Ir jinai pati visokių surasdavo, tai žaidyminių variantų, tai aš ten ko nors, <..>. <..> jinai būdavo ieško tokių visokiausių dalykų, kaip jam padėt, <..>.*“ (M4).

Pedagogai teigia, kad mokytojo padėjėjai gali piktnaudžiauti mokytojo padėjėjo pagalba (subkategorija „Mokinio piktnaudžiavimas padėtimi“): „<..> *mokytojo darbas kartu dirbant su mokytojo padėjėju veiksmingesnis.*“ (M2); „*Ji greitai pamatė, kur galima nedirbti, palenkti į savo pusę, ji labai gudri <..>.*“ (M3); „*Aš pati jausdavau, nėra padėjėjos, tai jisai jau tenai apsimeta,*

<..>. *Apsimeta, kad dirba. <..> manipuliudavo ta pagalba.*“ (M4). Tyrimo dalyviai įvardino, kas nutinka, nesant mokytojo padėjėjo klasėje: „<..> mokytojo padėjėjo nėra klasėje, <..> man arba reikia labai daug jam skirti dėmesio ir visa klasė tada nukentės, nes aš faktiškai turiu prie jo stovėti visą laiką, <..>.“ (M1). Taip pat įvertino mokytojo darbą kartu su mokytoju: „<..> mokytojo darbas kartu dirbant su mokytojo padėjėju veiksmingesnis.“ (M1); „Sunkiausia, kai nėra mokytojo padėjėjo, <..>, tada man vienai viskas. Labai sunku.“ (M3).

Pedagogai atsakė į klausimą „**Kaip vyksta Jūsų ir kitų kolegų bendradarbiavimas su mokytojo padėjėju?**“. Šiuo klausimu siekiama išsiaiškinti, kaip vyksta mokytojo padėjėjo bendravimas su kolegomis, kokią tai įtaką turi mokytojo padėjėjo veikloms.

Išskirta kategorija „Bendravimas ir bendradarbiavimas su kolegomis ir specialistais“ suskirstyta į 3 subkategorijas. Mokytojo padėjėjai bendrauja su kolegomis mokykloje, tai mato mokytojai („Bendravimas su kolegomis“): „<..> mokytojo padėjėjos ir kartu aptaria joms skirtas užduotis. Aptaria mokinius, su kuriais dirba, mokytojus.“ (M1); „<..> padėjėja pasikonsultuoja dėl mokinio darbo, elgesio, pavyzdžiui, anglų kalbos mokytoja, šokio mokytoja.“ (M3); „ieškom medžiagos, tai ji sako, aš jau radau kažkokią, ten ir ten. <..> Tariamės dėl pamokos. <..> Svarbiausia, kad mes labai bendradarbiavom, iš tiesų labai bendradarbiavom.“ (M4) Pedagogai teigia, kad mokytojo padėjėjai klauso ir priima mokytojų patarimus, kaip padėti mokiniui (subkategorija „Mokytojo patarimai mokytojo padėjėjui“): „<..> jei savo pamokoje matau, kad kažką ne taip aiškina ar daro mokytojo padėjėja, ne dažnai, bet prieinu, pasakau, kad reikėtų taip ar kitaip daryti.“ (M1); „Bendradarbiavimas vyksta abipusiu pasitikėjimu, bendrų tikslų siekimu.“ (M2); „<..> bendradarbiaujame rengiant spec mokiniams, <..> individualias programas. Kartu <..> ruošiame reikalingą mokomąją medžiagą, aptariame mokinio ugdymosi rezultatus ir su mokymusi susijusias problemas, ugdymo tikslus bei uždavinius, numatome pagalbos teikimo metodus.“ (M3) Mokytojai įvardino mokytojo padėjėjo ir Pagalbos mokiniui specialistų bendradarbiavimą mokykloje (subkategorija „Mokytojo padėjėjo bendradarbiavimas su Pagalbos mokiniui specialistais“): „Lina joms pastoviai praveda kažkokius tuos pamokymus, pasakymus, kaip reikia dirbti, kaip ten kažką daryti.“ (M1); „<..> bendradarbiauja su specialiuoju pedagogu, logopedu, kur konsultuojasi dėl specialiosios pagalbos teikimo, esant vat vienokiems ar kitokiems sutrikimams.“ (M3).

Klausimu „**Kaip manote, kokių kompetencijų reikia dirbant mokytojo padėjėju?**“ išskirta kategorija „Profesinės kompetencijos ir tobulėjimas“ ir subkategorijos 3. Siekiama išsiaiškinti pedagogų nuomones apie mokytojo padėjėjo profesinių kompetencijų svarbą veikloms atlikti, požiūrį paties mokytojo padėjėjo į turimą išsilavinimą, profesinio tobulėjimo galimybes.

Pedagogai atsakydami į klausimą išskyrė kompetencijas, kurių, jų manymu, reikia mokytojo padėjėjui (subkategorija „Reikalingos kompetencijos“): „Gebėti bendrauti su mokiniais, turėti žinių apie jų sutrikimų specifiką, gebėti bendradarbiauti su mokytojais spec. pedagogu ir tėveliais. Mokėti suteikti pirmąją pagalbą.“ (M1); „<..> reikia komunikavimo, pažinimo, socialinės, asmeninės kompetencijų“ (M2); „<..> bendravimo ir bendradarbiavimo kompetencija.“ (M3). Taip pat tyrimo dalyviai pabrėžė, kokių profesinių žinių reikia mokytojo padėjėjui (subkategorija „Profesinės žinios“): „<..> turėtų <..> medicininių žinių, nes vaikai tai yra su negaliom tam tikrom“ (M1); „<..> turėtų psichologinių žinių, pedagogikos. <..> įgyti tų spec poreikių sutrikimų žinių. <..> Bent pusantrų metų pasimokyti, metodikos pasimokyti <..>. Mokymai padėjėjams kaip dirbti, manau, turėtų būti privalomi.“ (M3); „<..> turi žinoti <..> pedagogiką kažkiek. <..> žinoti kažkiek pedagogikos, psichologijos.“ (M4). Mokytojai interviu pasakodami atskleidė savo požiūrį į reikiamą

mokytojo padėjėjui išsilavinimą, norint dirbti šį darbą. Nuomonės išsiskyrė (subkategorija „Išsilavinimo svarba“): „<..> neužtenka mokytojo padėjėjui tik vidurinio išsilavinimo. <..> žinių, turėtų turėt daug daugiau negu vidurinis išsilavinimas <..>.,<..> reikėtų bent, <..> kokia kolegija pedagoginio <..>, kad būtų. <..> Tuomet, manau, darbo efektyvumas geresnis, kai dirba darbą išmanantis mokytojo padėjėjas ir mokytojas kartu.“ (M1); „<..> išsilavinimas man neįdomus.“ (M2); „<..> po vidurinės <..> turi žinoti, su kuo dirbs, <..>, žinoti, kaip dirbti su spec vaikais: kaip mokyti, ką mokyti, ką reikia daryti, <..> jau turi turėti supratimą.“ (M3); „Kai kuris, kaip sako, jau gimęs pedagogikai. <..> reikia kažkokius mokymus baigti, tobulintis.“ (M4).

Papildomai pedagogai įvardino, kad mokytojo padėjėjams reikia: „<..> mylėtų vaikus.“ (M2); „<..> kantrybės labai daug. <..> turėti supratimą apie ką tu kalbiesi ir tam vaikui išaiškinti. <..> išaiškinti, aiškiai, suprantamai. <..> reikia būti tokiai lanksčiai, tolerantiškai <..>.“ (M4).

Informantų pasidalino požiūriais, atsakydami į klausimą „**Papasakokite, kokios mokytojo padėjėjo veiklos atsiskleidžia įtraukiajame ugdyme**“, kuriuo siekiama išsiaiškinti pedagogų nuomonę, kokios veiklos atsiskleidžia įtraukiajame ugdyme, kokie iššūkiai kyla, kaip jie sprendžiami, kas padeda mokytojo padėjėjui, kodėl jis paskiriamas būtent į vieną ar kitą klasę. Išskirta kategorija „Veiklos įtraukiajame ugdyme“ ir subkategorijos „00“ (žr. į 15 lentelę).

16 lentelė. Veiklos įtraukiajame ugdyme

Veiklos įtraukiajame ugdyme
Įtraukia mokinį į ugdomąją veiklą
Teikia pagalbą kitataučiams
Teikia pagalbą lietuviams, grįžusiems iš užsienio
Lydi mokinius
Padedą mokytojai pasiruošti pamokai
Pagalba mokytojai, mokačiai 1 klasės mokinius

Pedagogai atsakydami į klausimą atskleidė, kam teikia pagalbą (subkategorija „Įtraukia mokinį į ugdomąją veiklą“): „<..> dirba su mokiniu, kuriam pritaikyta individualizuota programa. <..> paaiškina mokiniui skirtas užduotis ir talkina jas atliekant, padeda perskaityti ar perskaito tekstus, skirtus mokymuisi. <..> absoliučiai dirba tik su vaiku, kuris paskirtas, į kitus vaikus dėmesio nekreipia. <..> padeda įsitraukti į tą veiklą, nes jam reikia paaiškinimo, pagalbos <..>.“ (M1); „Mano klasės mokiniai neturi didelių nei elgesio tokių sutrikimų, <..>, bet jiems tiesiog sunkiau viskas.“ (M2); „Paaiškina, perskaito, užrašo mokiniui užduotis. <..> mokytojo padėjėjai turi būti irgi paruošti teikti pagalbą įvairiems vaikams.“ (M3); „<..> pagalba padėjėjo visiems vaikams. Kitą kartą nereikia išskirti atskirų vaikų.“ (M4). Tyrimo dalyviai pateikė savo nuomones apie mokytojo padėjėjo pagalbą kitataučiams (subkategorija „Pagalba kitataučiams“): „<..> pagalbos reikia užsieniečiams. <..> Čia mokytojo padėjėjas irgi būtinas.“ (M2) Taip pat pabrėžiama pagalba lietuviams, grįžusiems iš užsienio (subkategorija „Pagalba lietuviams, grįžusiems iš užsienio“): „Iš užsienio grįžusiems lietuviams taip pat reikia pagalbos. <..> pas mane yra mišri šeima: tėtis rusas, o mama lietuvė. <..>, bet namuose yra kalbama rusiškai. <..> jei reikia ką nors papasakoti, <..> jai yra labai sunku. <..> mergaitei reikia mokytojo padėjėjos, bet labai minimalios pagalbos, nes mergaitė labai gabi“ (M2).

Mokytojai nurodo, kad mokytojo padėjėjas mokykloje lydi mokinį iš vienos vietos į kitą (subkategorija „Lydi mokinį“): „*Padeda mokiniui orientuotis aplinkoje, <..> pačioje mokykloje, klasėje, išėjus iš mokyklos, <..> į kokias edukacijas.*“ (M3). Informantai atskleidė, kad mokytojo padėjėjai padeda pasirengti pamokoms (subkategorija „Padeda mokytojui pasiruošti pamokoms“): „*<..> padeda mokytojui paruošti mokomąją medžiagą.*“ (M3). Pasakodami apie įtraukųjį ugdymą, teigia, kad mokytojo padėjėjas bendrauja su mokytoja, kolegomis (subkategorija „Bendradarbiavimas su kolegomis“): „*Aptaria su mokytoju, spec pedagogu, logopedu, psichologu, socialiniu pedagogu mokinio elgesį, ugdymosi tikslus bei uždavinius, pasiektus rezultatus.*“ (M3).

Pedagogai kalbėdami apie įtraukaus ugdymo svarbą mokykloje, teigia, kad mokytojo padėjėjas klasėje turėtų dirbti nuo pirmos klasės (subkategorija „Pagalba mokytojui, mokiniai 1 klasės mokinius“): „*<..> tokiems <..> mažiukams, du žmonės klasėje turi būti, ar išdalinti medžiagą, žaisti žaidimą. Per tą laiką tu jau ruošiesi kitai veiklai. <..> pražioj labai reikalingas pagalbininkas. <..> Nebūtinai, <..>, turi būti specialieji poreikiai klasėje, užtenka tokių mažiukų, kad jau dirbtų pagalbininkas*“ (M4).

Siekiant išsiaiškinti informantų nuomonę apie tai, kokios veiklos atsiskleidžia nuotoliniame mokyme, kokie iššūkiai kyla, kaip jie sprendžiami, kas paėjo mokytojo padėjėjui, buvo užduotas klausimas „**Papasakokite, kokias veiklas atliko mokytojo padėjėjas nuotoliniame mokyme? Koks Jūsų vaidmuo buvo šiame procese?**“. Analizuojant gautus duomenis išskirta kategorija „*Veiklos nuotoliniame mokyme*“ ir išskirtos subkategorijos (žr. 16 lentelė):

17 lentelė. Veiklos nuotoliniame mokyme

Veiklos nuotoliniame mokyme
Padėjo mokiniui atlikti užduotis
Pasiruošimas pamokoms
Padėjo atlikti namų darbus
Teikia pagalbą užsieniečiams
Atliktų užduočių atsiskaitymas
Bendravimo įgūdžių palaikymas
Pagalba mokytojui, mokiniai 1 klasės mokinius

Ne visi tyrimo dalyviai nuotoliniame mokyme turėjo mokytojo padėjėją, todėl pateikiamos tik atsakiusiųjų į klausimą nuomonės.

Pedagogai pasakodami, apie mokytojo padėjėjo veiklas nuotoliniame mokyme teigė, kad mokytojo padėjėjai padėjo mokiniui atlikti užduotis (subkategorija „Padėjo mokiniui atlikti užduotis“): „*<..> padėjėja jungėsi kartu į nuotolinę pamoką. Klausė šių mokinių, ar viskas aišku.*“ (M2); „*padėdavo spec mokiniams ruošti namų darbus, paaiškindavo individualiai mokiniams užduotis. Autistė tikrai nuotoliniu, o Aurimas ėjo net į mokyklą, <..>, jis jokių įgūdžių neturi. <..> jis ateidavo į mokyklą ir jinai ateidavo <..>. ji labai daug padėjo, <..> nes jisai nuotoliniu pasijungt nemoka*“ (M3); „*Pagalbininkė jungėsi per Google Classroomą ir vaikui aiškino, jis sėdėdavo su vadovėliu savo. <..> žiūrėdavo į planšetę, medžiagą yra duota, arba Edukoje, jeigu jam tenais parinkta medžiaga, mes turėjom dar ir Emos puslapį lietuvių kalbos*“ (M4). Mokytojo padėjėjai, kaip teigia tyrimo dalyviai, mokiniams nuotoliniame ugdyme padėjo atlikti namų darbus (subkategorija „Padėjo atlikti

namų darbus“): „Padėjo atlikti namų darbus.“ (M2). Informantai pastebi, kad nuotoliniame mokyme mokytojo padėjėjai teikė pagalbą užsieniečiams vaikams (subkategorija „Teikia pagalbą užsieniečiams“): „Daug dirbo su užsieniečiais individualiu laiku. Viena mokytojo padėjėja jungėsi su užsieniečiu.“ (M2). Pamokoms nuotoliniame mokyme ruošėsi arba kartu mokytoja su mokytoju padėjėju, arba pati mokytoja: (subkategorija „Pasiruošimas pamokoms“): „Pamokas organizavome kartu. <..> viską aš nufotografuodavau, ką reikės padaryti iš to puslapio, nes jinai to vadovėlio neturėjo. Pas mus yra spec vadovėlis. <..> parodau, ką čia reikės daryti ir <..> kas neaišku, skambinamės ir abidvi aptariam, arba tiesiog per žinutes susirašom. Aptarę, tada ji jungiasi su vaiku.“ (M4). Mokytojai atsakydami į klausimą akcentavo, kad mokytojo padėjėjas mokytojui atsiskaitydavo, kaip sekėsi dirbti su mokiniu (subkategorija „Atliktų užduočių atsiskaitymas“): „Po jungimosi, <..> man siūsdavo atliktas užduotis. Man kita mokytojo padėjėja nieko nesuntė. Vaikai atsiskaitydavo užduotis man. Aš mačiau, kad yra dirbama, skaitoma, vaikui išaiškinama ir man gerai. (M2); „Jurgita nufilmuodavo, kaip sekas, kiek ką padarė su Aurimu mokykloje.“ (M3); „Kiekvieną dieną su mokytojo padėjėju aptardavome, kiek jie padarė. O paskui ji dar atsiskaitydavo savo metodiniam rateliui.“ (M4). Tyrimo dalyviai, atskleisdami savo požiūrius apie mokytojo padėjėjo veiklas nuotoliniame mokyme, pasakojo, kaip mokytojo padėjėjai skatino mokinius bendrauti (subkategorija: „Bendravimo įgūdžių formavimas“): „Jovita su Aurimu labai susidraugavo, ir tada mes sutarėm, <..> kad jie neprarastų vienas kito, tai jie jungdavosi, kai būdavo darbeliai. <..> Jurgita tenai jungdavosi su Aurimu iš mokyklos, o Jovita namuose su mama būdavo. Kad jie vienas su kitu, ta prasme, kad susitiktų ir pamojuotų vienas kitam.“ (M3).

Pedagogai pasakodami apie mokytojo padėjėjo veiklas nuotoliniame mokyme išskyrė iššūkius: „Buvo atskiros valandos mokytojo padėjėjos jungėsi su tais silpnais vaikais, kuriems buvo reikalinga įprasta pagalba. <..>, bet taip nebuvo, kad mokytojo padėjėja jungėsi kartu. <..> turbūt neįmanoma taip padaryti, kad dirbtume mes dvi ir aiškintume kažkaip. Nu aš tai neįsivaizduoju to darbo.“ (M2); „<..> Aurimas ėjo net į mokyklą, nes jam nesuteiksi, jis jokių įgūdžių neturi. Jis tiesiog nesupras. <..> Nes mes buvome sudarę grafiką, Aurimas ir Jovita jungiasi su manim, paskui abu. Būdavo labai sunku, Jovita taigi nekalba, sėdi tik kad sėdi. Tai dar aš jungdavausi papildomai, kad jie paskaitytų ir atsiskaitytų po pamokų. Mums gerai, kad Jurgita jam padėjo. <..> Su Jovita viska buvo, ji nuotaikos vaikas, jei ji nenorės, nedarys. <..> Visko buvo ir mamą muša, ir slepias, visko buvo“ (M3); „Aptarę, tada ji jungiasi su vaiku. Arba, jeigu būna bendra pamoka, tai mes jungiamės per Classroomą, per Meetą ir dalyvaujame, viskas. Ir aš matau, kaip jinai tenai, kas kažkas negerai ji kelia ranką, mes abidvi paskui kalbamės, per žinutę. Nu, visaip, kaip mokėjom.<..> Nes nuotoliniu yra labai labai sunku. Ypatingam vaikui tai tikrai.“ (M4).

3.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas ir diskusija

Šioje dalyje analizuojami kokybinio tyrimo interviu metu gautų duomenų turinio analizės rezultatai. Pateikiami pastebėjimai, padaryti lyginant teorinę mokytojo padėjėjo atliekamų veiklų analizę ir tyrimo metu gautus duomenis.

Padidėjęs individualius ugdymosi poreikius turinčių mokinių skaičius ugdymo įstaigose, skatina susimąstyti apie įtraukųjį ugdymą. Atsižvelgiant į tai, kreipiamas dėmesys į mokytojo padėjėjo atliekamas veiklas mokykloje. Claire'ès et al. (2021) tyrimų rezultatai atskleidė, kad mokytojo padėjėjas siejamas su pagalbos teikimu individualius ugdymosi poreikius turintiems vaikams mokyklose. Mokytojo padėjėjas būdamas tam tikruose vaidmenyse, atlieka atitinkamas veiklas. Dirbdama mokykloje, kurioje kasmet didėja individualius ugdymosi poreikius turinčių mokinių,

užsieniečių, grįžtančių iš užsienio vaikų skaičius, supratau, kad svarbu aiškintis mokytojo padėjėjo atliekamas veiklas mokykloje. Dėl padidėjusio mokinių skaičiaus kasmet didinamas mokytojų padėjėjų skaičius bei turima patirtis ir tyrimų trūkumas, paskatino rinktis šią darbo temą.

Siekiant išsiaiškinti mokytojo padėjėjo veiklą ugdymo įstaigoje, buvo atlikta iš dalies struktūruotas interviu su mokytojo padėjėjais ir pedagogais. Atliktos kokybinės turinio analizės rezultatai atskleidė, kad mokytojo padėjėjas atlieka daug įvairių veiklų mokykloje.

Empirinio tyrimo rezultatai parodė, kad mokytojo padėjėjai ir pedagogai įvardina panašius mokytojo padėjėjo vaidmenis ir jų atliekamas veiklas pamokoje ir pertraukoje. *Vaidmuo: Pagalbininkas*. Atlikdami šį vaidmenį mokytojo padėjėjai nurodė **teikia pagalbą įvairioms grupėms**: mokiniams, turintiems individualių ugdymosi poreikių; užsieniečiams arba reemigrantams, priešmokyklinio amžiaus vaikams, klasei ar mažai mokinių grupei. Mokytojo padėjėjai **teikia mokymosi paramą mokiniams**, skatindami jų savarankiškumą, norą ieškoti teisingo atsakymo. Mokymosi paramos metodo taikymą mokytojo padėjėjo veikloje pabrėžė Vogt'a et al. (2021), Radford'a et al. (2015). Mokslininkai teigė, kad svarbu mokytis prisitaikant prie įvairių mokinių mokymosi poreikių, skatinant jų savarankiškumą. Mokytojai teigia, kad pagalbininko vaidmenį atlikdamas mokytojo padėjėjas **teikia pagalbą, padėdamas mokiniui atlikti užduotis, padėdamas užsieniečiams**. Pedagogai teikdami interviu atskleidė, kad mokytojo padėjėjo atliekamos veiklos priklauso nuo paties asmens požiūrio, supratimo, žinių. *Vaidmuo: Tarpininkas*. Mokytojo padėjėjai apibūdindami šio vaidmens veiklas, atskleidžia, kaip jie bendrauja su mokiniais, turinčiais individualius ugdymosi poreikius, ir mokytojais. Atlikdami šį vaidmenį mokytojo padėjėjai **individualizuoja mokymosi procesą, bendradarbiauja su mokytoju**. Mokytojai atskleidė, kad mokytojo padėjėjai, atlikdami šį vaidmenį, **teikia pagalbą mokytojams pamokų pasiruošimui ir padeda mokiniui baigti užduotis** pradėtas pamokoje bei pasiruošti pamokai pertraukos metu. Rasmitadilaa ir Goldstein'ė (2017) teigia, kad mokytojo padėjėjo pagalba mokiniui, buvimas šalia jo, suteikia mokiniui motyvacijos mokytis, gerina susikaupimą pamokoje. Tarpininko vaidmeniui artimas *vaidmuo: Konsultantas*. Mokytojo padėjėjai atlikdami konsultanto vaidmenį, **konsultuoja mokinius**, padeda jiems atlikti užduotis pamokoje. *Vaidmenys: Prižiūrėtojas* ir *Stebėtojas*. Mokytojo padėjėjai ir pedagogai įvardino panašius vaidmenis, mokytojo padėjėjo veikloms atlikimui. Prižiūrėtojas **prižiūri mokinius pamokos metu**. Tai nereiškia, kad visada prie jų sėdi, bet mokinys visada yra mokytojo padėjėjo akiratyje. Stebėtojas **stebi, kaip mokinys suprato užduotį**. Pedagogų nuomone, mokytojo padėjėjas **stebi mokinio elgesį pamokoje**, vadinasi mokytojo padėjėjas nėra tik pagalbą teikiantis asmuo mokiniui, bet ir padedantis mokytojui valdyti mokinį, stebint elgesį. Viktorin'as (2018) pabrėžia, kad viena iš mokytojo padėjėjo veiklų yra įtraukti mokinį, turintį elgesio ir emocijų problemų, į bendras klasės veiklas. *Vaidmuo: Globėjas*. Tiek mokytojo padėjėjai, tiek mokytojai įvardino, kad mokytojo padėjėjas **teikia pagalbą mokiniui sveikatos priežiūros klausimais**, t. y. vaiko su negalia ar tam tikrais fiziniais ar protiniais poreikiais priežiūra. Pedagogai veiklą įvardino, kaip pagalbą mokiniui, kuris negali pats apsistarnauti, t. y. nueiti į tualetą ir ten susitvarkyti. Taip pat atskleidė, kad mokytojo padėjėjai **lydi mokinį** į valgyklą, kitus kabinetus ar pamokas, į edukacijas. Šias veiklas mokytojo padėjėjas atlieka tiek pamokos, tiek pertraukos metu. *Vaidmenys: Veiklos organizatorius* ir *Pašnekovas*. Mokytojo padėjėjai ir mokytojai vieningai nurodo, kad mokytojo padėjėjas **prisideda prie mokinio socialinių ir bendravimo įgūdžių formavimo**. Mokytojo padėjėjas pertraukų metu įtraukia mokinį, turintį individualius ugdymosi poreikius, į bendras veiklas su visa klase, organizuodamas temines veiklas, žaidimus, aktyvią fizinę veiklą, pagal galimybes. Mokytojai atskleidė, kad mokytojo padėjėjai prisideda prie bendravimo įgūdžių formavimo,

kalbėdami lietuviškai su užsieniečiais vaikais. *Vaidmuo: Mokytojas*. Mokytojai teigia, kad mokytojo padėjėjas pamokoje atlieka mokytojo vaidmenį, kai aiškina užduotį, kurią mokinys turi atlikti; pertraukos metu klausinėja, **moko mokinius**, pvz. daugybės lentelės, dvibalsių. Taip pat pedagogai atskleidė, kad mokytojo padėjėjas atlieka mokytojo vaidmenį, kai **vaduoja nesantį mokytoją** pamokos metu. Mokytojo padėjėjai šio vaidmens nenurodė teikdami savo nuomones. Vogt'a (2021), Losberg'a, Zwozdiak'ė-Myers'ė (2021) teigia, atlikdamas mokytojo vaidmenį, mokytojo padėjėjas prisideda prie mokytojo darbo kokybės gerinimo.

Palyginus informantų tyrimo metu gautų duomenų analizės rezultatus su mokytojų padėjėjų veiklomis tam tikruose vaidmenyse (žr. 1 lentelę), daroma išvada, kad mokytojo padėjėjo atliekamos veiklos tam tikruose vaidmenyse atitinka mokslinėje literatūroje pateikiamus pavyzdžius.

Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima teigti, kad apie veiklas, kurias atlieka mokytojo padėjėjas bendraudamas su mokytoju, abi informantų grupės pasisakė panašiai. Mokytojo padėjėjas mokykloje:

- **bendradarbiauja su mokytoju**, palaikydamas šiltus, darbinius santykius, bendraudamas;
- **konsultuojasi dėl pamokos užduočių / susipažįsta su pamokos tema, užduotimis**, klausydamas arba tardamasis, kokios užduotys bus pateikiamos mokiniui pamokos metu;
- **teikia ataskaitą mokytojui po pamokos**, aptariant mokinio atliktas užduotis, padarytą pažangą, elgesį pamokos metu;
- **lydi mokinį ar klasę į tam tikrą vietą**, kai reikia mokinį lydėti iš vieno kabineto į kitą arba klasę lydėti į valgyklą ar edukacijas už mokyklos ribų.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad mokytojo padėjėjai nurodė daugiau atliekamų veiklų, kurių nenurodė mokytojai. Be aukščiau minėtų atlieka: **savo priemonių ar užduočių paruošimas pamokoms; komandinis darbas**, kur pabrėžiamas mokytojo padėjėjo ir mokytojo darbas kartu. Pedagogai tyrimo metu papildomai nurodė, kad mokytojų padėjėjai **kopijuoja dokumentus ar mokomąją medžiagą**, t. y. pratybų užduotis, kai patys nespėja to padaryti. Šios veiklos mokytojo padėjėjai nenurodė.

Tyrimo dalyviai įvardino iššūkius, su kuriais susidūrė bendraudami: mokytojo padėjėjai bijo klysti savo veiklose; mokytojams mokytojo padėjėjas trukdo, kai bendrauja telefonu pamokoje, kai nieko neveikia, nepadeda. Pedagogai įvairiai reaguoja į mokytojo buvimą klasėje, nors visi dalyvavę tyrime pasakojo, jog dirbant mokytojo padėjėjui klasėje, mokytojo darbas veiksmingesnis. Viktorin'as (2018) teigia, kad kai kuriems mokytojams sudėtinga priimti kitą darbuotoją į savo klasę. Šio tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad mokytojams svarbus paties mokytojo padėjėjo požiūris į savo darbą.

Palyginus tyrimo metu gautus duomenų analizės rezultatus, daroma išvada, kad mokytojų padėjėjai, bendraudami su mokytojais, siekia plėtoti veiksmingą abipusį bendravimą, kaip atskleidžiama mokslinėje literatūros analizėje. Mokytojo padėjėjo įsitraukimo į darbą bei pasitenkinimą darbu tyrė Chan'as et al. (2020), pabrėžė, kad mokytojo padėjėjui svarbu jaustis reikalingu, svarbiu ugdymo procese.

Aptariant interviu rezultatus, galima teigti, kad mokytojo padėjėjai labai svarbūs padedant mokiniui, turinčiam individualius ugdymosi poreikius. Mokytojo padėjėjai ir mokytojai atskleidė veiklas, kurias atlieka, dirbdami su mokiniu:

- teikia pagalbą individualių ugdymosi poreikių turintiems vaikams;

- ugdo mokinį pamokoje
- supažindina su pamokos užduotimi, paaiškina ją;
- teikiama pagalba mokykloje ar už jos ribų;
- teikiama mokymosi parama;
- mokymas tinkamai naudoti IKT priemones;
- bendradarbiauja su pagalbos mokiniui specialistais;
- stebi ir fiksuoja mokinio pažangą;
- formuoja socialinius ir bendravimo įgūdžius.

Mokytojo padėjėjai nurodė savo atsakomybes, kurios atsiranda padedant mokiniui: mokinio priežiūra, t. y. pagalba orientuotis erdvėje; rūpinimasis mokinio gerove, t. y. pagalba higienos klausimais; suprasti, ko mokyns bus mokomas, t. y. dalyko metodikos, taisyklių supratimas; už visą klasę, kurioje dirba, t. y. pagalba mokiniams. Mirzadeh‘as et al. (2020) pabrėžia artimą mokytojo padėjėjo ir mokinio ryšį, kuris yra svarbus klasėje dirbančiam mokytojui. Kuo ryšys artimesnis, tuo mokytojui lengviau dirbti su mokiniu turinčiu individualius ugdymosi poreikius.

Haakmaa et al. (2021) teigimu mokytojo padėjėjas papildė ugdymo procesą dirbdamas tiek individualiai su mokiniu, tiek su mažomis grupelėmis, tiek su visa klase. Tyrimo dalyvių interviu analizės rezultatai parodė, kad mokytojo padėjėjas teikia pagalbą ne tik mokiniui, turinčiam individualius ugdymosi poreikius, bet ir visai klasei ar mažai mokinių grupei. Informantai teigia, kad mokytojo padėjėjai dirbdami, jei gali padeda ne tik mokiniui, kuriam yra priskirti, bet ir visai klasei. Dažniausiai būna, kad vaikai, kuriems padedama neturi individualių ugdymosi poreikių, kartais padedama gabiems mokiniams arba gali būti pagalba teikiama užsieniečiams vaikams. Pedagogai taip pat nurodė, kad mokytojo padėjėjai rengia užduotis mokiniams bei pabrėžė mokytojų padėjėjų palaikomus šiltus santykius su mokiniams. Mokytojo padėjėjai interviu metu džiaugėsi, kad yra vaikų laukiami klasėje.

Interviu rezultatai rodo, kad mokytojai vertina mokytojo padėjėjo pagalbą mokiniui, klasei ar mažai grupei. Ši pagalba prisideda prie mokinio rezultatų gerinimo. Informantai nurodė iššūkius, kylančius dirbant su mokiniu ar visa klase: mokinio pažinimas; mokinio ar klasės mokinių manipuliavimas mokytojo padėjėjo teikiama pagalba. Mokytojai iššūkiu vadina darbą klasėje be mokytojo padėjėjo, turint vaiką su individualiais ugdymosi poreikiais.

Aptariant interviu rezultatus, kokias veiklas mokytojo padėjėjas atlieka su kolegomis, galime teigti, kad mokytojo padėjėjams svarbiausia veikla yra **dalintis patirtimi**. Tai atlieka bendraudami su kolegomis, klausydami mokytojų, kurių klasėse dirba, patarimų bei dalyvaudami Pagalbos mokiniui specialistų veiklose. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad mokytojo padėjėjui svarbu jaustis pripažintu kolegu, būti reikalingu komandos nariu.

Mokytojo padėjėjo pavyzdiniame tvarkos apraše (2004) įvardinti specialieji reikalavimai mokytojo padėjėjui:

- išsilavinimas – ne žemesnis nei vidurinis;
- gebėjimas bendrauti su mokiniams, turėjimas žinių apie jų sutrikimų specifiką;
- gebėjimas dirbti su mokiniams
- gebėjimas dirbti su mokytojui bei kitais specialistais.

Smith‘o ir Delgado‘o (2021) atliktas tyrimas atskleidė, kad mokytojo padėjėjo darbo veiksmingumui turi įtakos profesinis tobulėjimas. Analizės rezultatai atskleidė, kad mokytojo padėjėjams svarbus

nuolatinis kvalifikacijos kėlimas; mokymasis iš mokytojo; išskiriamos reikalingos kompetencijos: komunikavimo, pažinimo, socialinė, asmeninė; profesinės žinios: pedagoginis išsilavinimas, psichologinės žinios; vaiko raidos žinios; žinios apie mokinio sutrikimų specifiką; gebėti bendrauti su specialiuoju pedagogu, mokytoju ir tėvais.

Igric'a, Marinic'a, Maljevac'a (2021) tyrė mokytojo padėjėjo kompetencijas. Tyrime mokytojai ir mokytojo padėjėjai išskiria profesines kompetencijas, t. y. išsilavinimo svarba, pedagoginės žinios, asmenines kompetencijas, t. y. empatija, bendravimo įgūdžiai, motyvacija, tolerancija. Šio darbo tyrimo rezultatai atskleidė, kad vidurinio išsilavinimo mokytojo padėjėjui neužtenka, reikia specifinių žinių. Dauguma informantų pabrėžė, kad turėtų būti organizuojami privalomi mokymai mokytojo padėjėjams, kur būtų įgaunama tam tikrų pedagoginių, psichologinių, medicininių žinių, reikalingų darbui su mokytojo padėjėju. Svarbu, kad šalia reikiamų pedagogui kompetencijų, profesinių žinių pabrėžiamos bendražmogiškos vertybės: šiluma, meilė vaikams, tolerancija, empatija, skatinami geri tarpusavio santykiai.

Kokybinis tyrimas atskleidė, kad mokytojo padėjėjas yra svarbus asmuo įtraukiamame ugdyme. Leidimas mokiniui, turinčiam individualius ugdymosi poreikius, priimti tam tikras atsakomybes už savo veiksmus, priimti sprendimus, siejamas su geresniais mokymosi ir socialiniais rezultatais įtraukiamame ugdyme (Radford et al., 2015). Analizės rezultatai atskleidė mokytojo padėjėjo veiklas įtraukiamame ugdyme:

- pagalba individualius ugdymosi poreikius turinčiam mokiniui;
- pagalba kitataučiams ir lietuviams, grįžusiems iš užsienio;
- mokinio ugdymas / įtraukia mokinį į ugdomąją veiklą
- pagalba mokytojui pamokos metu;
- padeda mokytojui pasiruošti pamokai;
- bendravimo įgūdžių formavimas;
- lydi mokinius.

Tyrimo dalyviai pateikdami nuomones atskleidė, su kokiais iššūkiais susiduria mokytojo padėjėjas įtraukiamame ugdyme: mokinio įtraukimas į klasės veiklas; kalbos barjeras, jei padedama kitataučiu vaikui; mokytojo padėjėjo darbas toje pačioje klasėje ilgiau nei vienerius metus; mokinio manipuliacija mokytojo padėjėjo pagalba; pageidaujama mokytojo padėjėjo pagalba mokytojui jau nuo pirmos klasės.

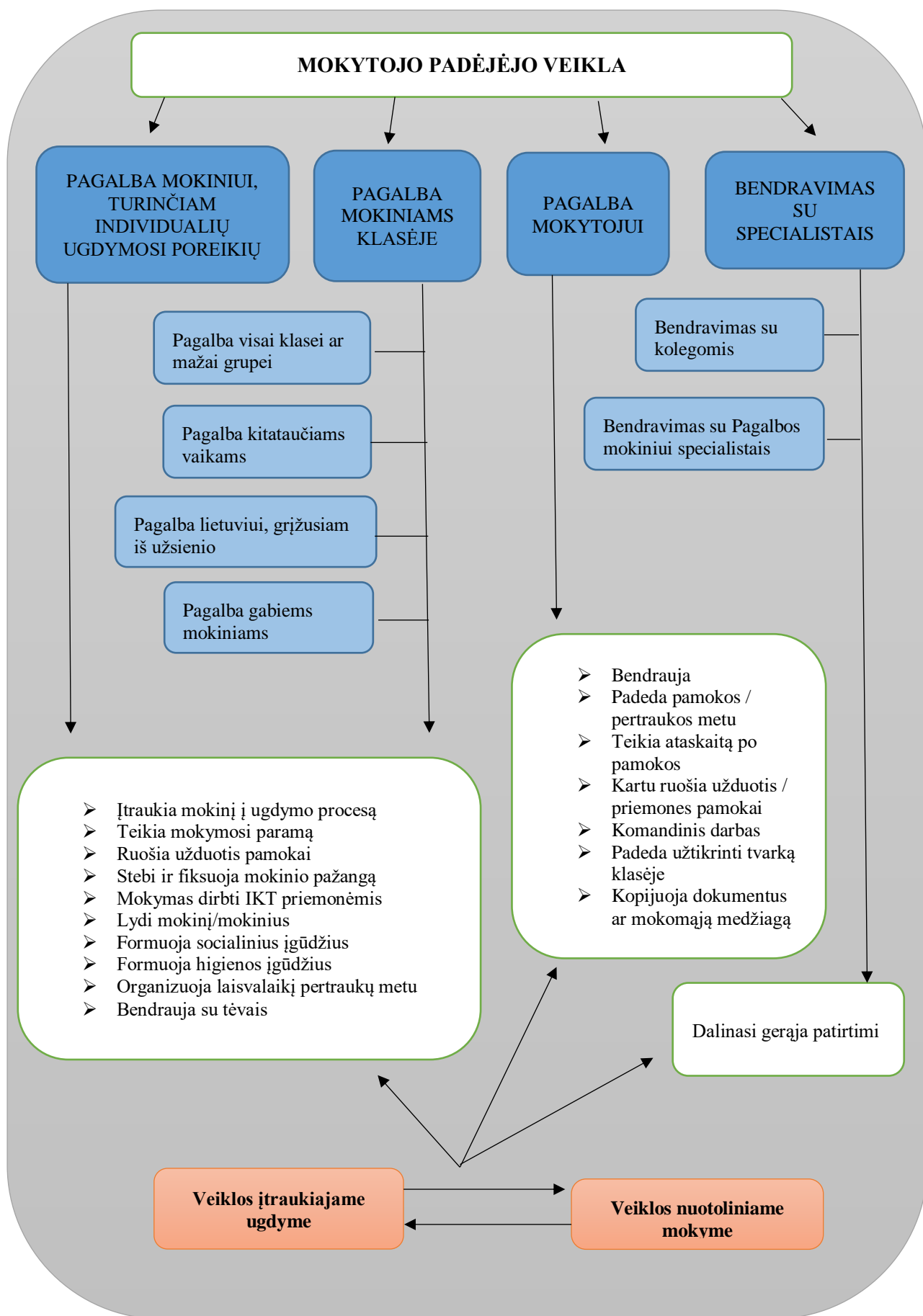
Žekaitė, Schoroškienė, Adomaitytė-Subačienė, Speičytė-Ruschhoff (2021) atliktame tyrime teigia, kad nuotoliniame mokyme (ypač pirmojo karantino metu) mokytojai nesulaukė arba mažai sulaukė mokytojų padėjėjų pagalbos. Aptariant šio darbo interviu rezultatus, galima teigti, kad mokytojo padėjėjo atliekamos veiklos nuotoliniame mokyme buvo labai svarbios. Nuotoliniame mokyme mokytojo padėjėjai atliko šias veiklas:

- teikė pagalbą mokiniui;
- ugdė mokinį / padėjo mokiniui atlikti užduotis, namų darbus;
- bendradarbiavo su mokytoju / atsiskaitė apie mokinio veiklas / teikė pagalbą 1 klasės mokytojui;
- ruošėsi pamokoms;
- bendravo su mokinio tėvais;
- palaikė mokinio bendravimo įgūdžius;
- teikė darbo su mokiniu ataskaitą;
- teikė pagalbą užsieniečiams.

Setlhako (2014) atskleidė mokytojo padėjėjo kompetencijas, reikalingas nuotoliniame mokyme. Tai: skaitmeninė kompetencija, mokėjimas dirbti skaitmeninėmis priemonėmis, socialinė kompetencija, gebėjimas palaikyti santykį su mokiniu, pažinimo kompetencija, turimų žinių panaudojimas padedant mokiniui. Šio tyrimo informantai nurodė iššūkius, su kuriais susidūrė mokytojo padėjėjas: darbas su informacinėmis technologijomis; programų gausa nuotolinio mokymo pradžioje; vaiko nenoras bendrauti nuotolyje; pagalbos teikimas nuotoliu.

Šio darbo svarbiausias uždavinys: *nustatyti mokytojo padėjėjo veiklos X mokykloje ypatumus*. Mokytojo padėjėjo veiklas tyrė Viktorin'as (2018), Ostlund'as et al. (2021), Grikainienė, Bagdonavičienė (2019), Jardi'a, Puigdellivol'as, Petrenas'ė (2021); Tegler'ė et al. (2021); Sharples'as, Webster'is, Blatchford'as (2016); Rasmitadilaa, et al. (2020). Analizės rezultatai parodė, kad mokytojo padėjėjas atlieka įvairias veiklas klasėje, padėdamas mokiniui, turinčiam individualius ugdymosi poreikius, bendraudamas su mokytoju klasėje bei dalindamasis patirtimi su kolegomis ugdymo įstaigoje.

Tyrimo metu gautų duomenų pagrindu papildyta teorinė literatūros analizė, kurioje atskleidžiamos mokytojų padėjėjų veiklos bei su kokiais iššūkiais mokytojo padėjėjas susiduria atlikdamas veiklas. Galima teigti, kad svarbiausia veikla, kurią atlieka mokytojo padėjėjas yra „Pagalbos teikimas“, tik skiriasi, kam tai skiriama ir kada, modelis pateiktas 4 paveiksle. Tyrimo metu išryškėjo nauja veikla: pagalba užsieniečiui vaikui, pagalba grįžusiam iš užsienio lietuviui. Ši veikla aktuali tiek pačiam mokytojo padėjėjui, tiek mokytojui, kartu dirbančiam su mokytojo padėjėju. Įtraukusis ugdymas sieja visas mokytojo padėjėjo pagalbos formas, taip pat ir nuotolinį mokymą, kuris po pasaulinės pandemijos tampa neatsiejama ugdymo proceso dalimi.

4 pav. Mokytojo padėjėjo veiklos modelis

Išvados

1. Atlikus mokslinės literatūros analizę išryškėjo mokytojo padėjėjo atliekamos veiklos, kurias atskleidė skirtingi mokytojo padėjėjo vaidmenys. Mokytojo padėjėjas padeda mokiniui, individualizuodamas teikiamą pagalbą; teikia pagalbą klasei ar mažai mokinių grupei, taip padėdamas mokytojui. Bendravimas su mokytoju yra vienas iš svarbiausių tarpasmeninių mokytojo padėjėjo ir mokytojo veiksmų, kurių papildo komandinis darbas, pasitikėjimas vienas kitu, pagarbus tarpusavio santykis vienas į kitą. Mokytojo padėjėjas, teikdamas pagalbą mokiniui, turinčiam individualius ugdymosi poreikius, atkreipia dėmesį į vaiko ugdymosi poreikius, emocinę savijautą, skatindamas jo savarankiškumą. Kol mokinys, turintis individualių ugdymosi poreikių, dirba savarankiškai, mokytojo padėjėjas, jei yra poreikis, gali padėti visai klasei ar mažai mokinių grupei. Veikloms atlikti akcentuojama mokytojo padėjėjo profesinių žinių svarba ugdymo procese. Galima išskirti mokytojo padėjėjo veiklą įtraukiamame ugdyme, t. y. pastangos įtraukti mokinį į ugdymo procesą, kartu išlaikant pozityvius santykius su mokytoju klasėje. Nuotoliniame mokyme mokytojo padėjėjui kilo iššūkiai nuotoliu padedant mokiniui, turinčiam individualius ugdymosi poreikius; perprantant informacines technologijas; bendraujant su mokinio mokytoju.
2. Pagrįsta mokytojo padėjėjo veiklą bendrojo ugdymo mokykloje tyrimo metodologija. Tyrimui pasirinkta kokybinio tyrimo strategija. Tyrime taikyti iš dalies struktūruoto interviu, mokslinės literatūros ir dokumentų analizės metodai. Parengtas interviu klausimynas, kurio pagrindas atviri klausimai, suteikiantys galimybę surinkti tyrimui vertingą informaciją. Tikslingai sudaryta tyrimo imtis. Įvardinti empirinio tyrimo duomenų apdorojimui taikomo kokybinio turinio analizės metodo etapai.
3. Atlikus tyrimą nustatyti mokytojo padėjėjo veiklos X mokykloje ypatumai:
 - mokytojo padėjėjas atlieka veiklas, kurios susijusios su pagalbos teikimu mokiniui, turinčiam individualius ugdymosi poreikius; klasei ar mažai mokinių grupei; mokytojui bei patirties dalinimuisi su kolegomis ugdymo procese;
 - iššūkiai, su kuriais susiduria mokytojo padėjėjas teikdamas pagalbą yra: nesugebėjimas atlikti veiklos dėl profesinių žinių trūkumo; mokinio nepripažinimas, atstūmimas; mokinio ar klasės piktnaudžiavimas teikiama pagalba;
 - iššūkiai įtraukiamame ugdyme: ugdytinio įtraukimas į veiklas; kalbos barjeras, bendraujant su užsieniečiu vaiku; pagalba vaikui lietuviui, grįžusiam iš užsienio; mokytojo padėjėjo darbas toje pačioje klasėje ilgiau nei vienerius metus; mokinio naudojimasis mokytojo padėjėjo pagalba, t. y. piktnaudžiavimas;
 - iššūkiai, su kuriais susidūrė mokytojo padėjėjas nuotoliniame mokyme: veiklos su informacinėmis technologijomis, kai sudėtinga dirbti tiek pačiam mokytojo padėjėjui, tiek mokiniui, turinčiam individualius ugdymosi poreikius; mokinio nenoras bendrauti nuotolyje; pagalbos teikimas nuotoliu;
 - mokytojo padėjėjo kompetencijų, teikiant pagalbą mokiniui, turinčiam individualius ugdymosi poreikius, trūkumas. Profesinių žinių stoka tampa barjeru tinkamai teikti pagalbą mokiniui, bendrauti su mokytoju klasėje, bendradarbiauti su kolegomis;
 - mokytojo padėjėjo svarbiausia atsakomybė padėti mokiniui, turinčiam individualių ugdymosi poreikių, įsitraukti į veiklas klasėje, pamokoje, pertraukoje; mokytojo padėjėjo

buvimas klasėje daro mokytojo darbą veiksmingesnį, siekiant abipusio bendravimo, komandinio darbo ugdymo procese.

Rekomendacijos

X bendrojo ugdymo mokyklos administracijai:

- inicijuoti mokytojo padėjėjo dalyvavimą Mokytojo padėjėjo rengimo mokymuose, kad mokytojo padėjėjas įgytų bendrosios ir specialiosios pedagogikos bei psichologijos žinias ir praktinius gebėjimus.

Mokytojams:

- supažindinti mokytojo padėjėją su mokiniu, turinčiam individualius ugdymosi poreikius, sudaryta ugdymo programa;
- dalintis patirtimi dėl mokinio, turinčio individualius ugdymosi poreikius, įtraukimo į ugdymo procesą.

Mokytojo padėjėjams:

- įsitraukti į bendras su mokytoju veiklas;
- įtraukti mokinį į ugdomąją veiklą, skatinant jo savarankiškumą;
- nuolat kelti kompetencijas, plėsti profesines žinias.

Literatūros sąrašas

1. Abromaitienė, L., Kaušpėdienė R. (2009). Mokytojo padėjėjo veikla pedagogų bendruomenėje. *Socialinis ugdymas*, 20, 48-54.
2. Bach, S., Kessler, I., & Heron, P. (2004). *Support roles and changing jobs boundaries in the public services: The case of teaching assistants in British primary schools*. 2-25.
3. Chan, S. S. E., Ho, K., S., Ip, F. L. F., Wong, W. Y. M. (2020). Self-Efficacy, Work Engagement, and Job Satisfaction Among Teaching Assistants in Hong Kong's Inclusive Education. *Sage open*, 10(3), 1-11. <https://doi.org/10.1177/2158244020941008>.
4. Claire, J., Sharma, U., Odier-Guedj, D., & Deppeler, J. (2021). Teachers' Perceptions of Their Work with Teacher Assistants: A Systematic Literature Review. *Australian Journal of Teacher Education*, 46(11), 69-88. <http://dx.doi.org/10.14221/ajte.2021v46n11.53>. Commission European. (2020). *Equity in school education in Europe Structures, policies and student performance Eurydice report Education, Audiovisual and Culture Executive Agency*. 1-334. <https://doi.org/10.2797/880217>.
5. Conboy, I. (2021). 'I would say nine times out of 10 they come to the LSA rather than the teacher'. The role of teaching assistants in supporting children's mental health. *Support for Learning*, 36(3), 380-399. <https://doi.org/10.1111/1467-9604.12369>.
6. Efthymiou, E., & Kington, A. (2017). The development of inclusive learning relationships in mainstream settings: A multimodal perspective. *Cogent Education*, 4(1), 1–22. <https://doi.org/10.1080/2331186X.2017.1304015>.
7. Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimo metodai: kokybinis interviu*. Vilnius: Registrų centras.
8. Galkienė, A. (2017). Kritinė Įtraukiojo ugdymo aktualizacija: Lietuvos mokytojų ir ugdymo nesėkmę patyrusių mokinių tėvų patirtis. *Mokslu grįsto švietimo link. Recenzuotų mokslo straipsnių rinkinys*. 546-563.
9. Giagreco, M. F. (2013). Teacher assistant supports in inclusive schools: research, practices and alternatives, 37(2), 93-106. <https://doi.org/doi: 10.1017/jse.2013.1>
10. Grincevičienė, V., Szerląg, A., Dziubacka, K., & Targamadžė, V. (2015). Įtraukusis ugdymas: mokinių tėvų rūpesčiai ir lūkesčiai. *Santalka: filologija, edukologija*, 23(1), 73-80. <https://doi.org/10.3846/CPE.2015.269>.
11. Haakma, I., De Boer, A. A., Van Esch, S., Minnaert, A. E. M. G., & Van Der Putten, A. A. J. (2021). Inclusion moments for students with profound intellectual and multiple disabilities in mainstream schools: The teacher assistant's role in supporting peer interactions. *European Journal of Special Needs Education*, 36(2), 231-247. <https://doi.org/10.1080/08856257.2021.1901374>.
12. Hemelt, S. W., Ladd, H. F., & Clifton, C. R. (2021). Do Teacher Assistants Improve Student Outcomes? Evidence From School Funding Cutbacks in North Carolina [Article]. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 43(2), 280-304. <https://doi.org/10.3102/0162373721990361>
13. Holmes, J. (2014). John Bowlby and Attachment Theory. *John Bowlby and Attachment Theory*. Routledge. 1-73. <https://doi.org/10.4324/9781315879772>.
14. Jardi, A., Puigdel·livol, I., & Petrenas, C. (2021). Teacher assistants' roles in Catalan classrooms: promoting fair and inclusion-oriented support for all. *International Journal of Inclusive Education*, 25(3), 313-328. <https://doi.org/10.1080/13603116.2018.1545876>.
15. Jardi, A., Webster, R., Petrenas, C., & Puigdel·livol, I. (2022). Building successful partnerships between teaching assistants and teachers: Which interpersonal factors matter? *Teaching and Teacher Education*, 109(103523), 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2021.103523>.
16. Johnson, G. M. (2013). Using Tablet Computers with Elementary School Students with Special Needs: The Practices and Perceptions of Special Education Teachers and Teacher Assistants. *Canadian Journal of Learning and Technology*, 39(4), 1-12.

17. Igric, L., Marinic, M., Maljevac, A. (2021). Comparison of Teachers and Teaching Assistants' Perspective of Necessary Teaching Assistant Competences. *Croatian Journal of Education*, 23(2), 605-650. <https://doi.org/10.15516/cje.v23i2.3700>.
18. Kenny, N., McCoy, S., & Mihut, G. (2020). Special education reforms in Ireland: changing systems, changing schools. *International Journal of Inclusive Education*, 1-21. <https://doi.org/10.1080/13603116.2020.1821447>.
19. Khan, S. N. (2014). Qualitative Research Method: Grounded Theory. *International Journal of Business and Management*, 9(11). <https://doi.org/10.5539/IJBM.V9N11P224>.
20. Kvieskienė, G., Čiužas, R., Vaicekauskienė, V., & Šalaševičiūtė, R. (2015). *Kompleksinė pagalba neįgaliems asmenims: mokslo studija*. Lietuvos edukologijos universiteto leidykla. 1-196.
21. Lakkala, S., Juškevičienė, A., Česnavičienė, J., Poteliūnienė, S., Ustilaitė, S., & Uusiautti, S. (2019). Implementing inclusive education in lithuania: What are the main challenges according to teachers' experiences? *Acta Paedagogica Vilnensia*, 43, 37-56. <https://doi.org/10.15388/ACTPAED.43.3>.
22. Losberg, J., & Zwozdiak-Myers, P. (2021). Inclusive pedagogy through the lens of primary teachers and teaching assistants in England. *International Journal of Inclusive Education*, 1-22. <https://doi.org/10.1080/13603116.2021.1946722>.
23. Mahmood, S. (2020). *Instructional Strategies for Online Teaching in COVID-19 Pandemic*. 199-202. <https://doi.org/10.1002/hbe2.218>.
24. Marchant, E., Todd, C., James, M., Crick, T., Dwyer, R., & Brophy, S. (2021). *Primary school staff perspectives of school closures due to COVID-19, experiences of schools reopening and recommendations for the future: a qualitative survey in Wales*. 1-24 <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0260396>.
25. Mikėnienė, S. (2021). Mokykla Covid-19 pandemijos sąlygomis: pamokos, sprendimai, perspektyvos. *Švietimo problemos analizė*, 1-12.
26. Mirzadeh, S. I., Farajtabar, M., Li, A., Levine, N., Matsukawa, A., & Ghasemzadeh, H. (2020). Improved Knowledge Distillation via Teacher Assistant. *Proceedings of the AAAI Conference on Artificial Intelligence*, 34(04), 5191-5198. <https://doi.org/10.1609/aaai.v34i04.5963>.
27. Ostlund, D., Barow, T., Dahlberg, K., & Johansson, A. (2021). In between special needs teachers and students: paraprofessionals work in self-contained classrooms for students with intellectual disabilities in Sweden. *European Journal of Special Needs Education*, 36(2), 168-182. <https://doi.org/10.1080/08856257.2021.1901370>.
28. Radford, J., Bosanquet, P., Webster, R., & Blatchford, P. (2015). Scaffolding learning for independence: Clarifying teacher and teaching assistant roles for children with special educational needs. *Learning and Instruction*, 36, 1-10. <https://doi.org/10.1016/J.LEARNINSTRUC.2014.10.005>
29. Rasmitadila, R., Goldstein, B. L. (2017). The Role of Special Assistant Teacher to Help Special Needs Student through Instructional Interactions in an Inclusive Classroom. *International Journal of Special Education*, 32(3), 485-506.
30. Rasmitadila, R., Tambunan, A. R. S., Rachmadtullah, R., Nuraeni, Y., Samsudin, A., & Nurtanto, M. (2020). Teachers' Instructional Interaction in an Inclusive Classroom: Interaction Between General Teacher and Special Assistant Teacher. *International Journal of Special Education*, 35(1), 19-28. <https://doi.org/10.52291/IJSE.2020.35.2>.
31. Richards, G., & Armstrong, F. (2007). Key issues for teaching assistants: Working in diverse and inclusive classrooms. *Key Issues for Teaching Assistants: Working in Diverse and Inclusive Classrooms*, 1-165. <https://doi.org/10.4324/9780203933480>.
32. Setlhako, M. A. (2014). Competencies Required for the Facilitation of Online Learning Courses: An Online Teaching Assistants Competency Based Approach. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(23), 1405-1412. <https://doi.org/10.5901/mjss.2014.v5n23p1405>.

33. Sharma, Umesh, Salend, J. S. (2016). Teaching assistants in inclusive classrooms: a systematic analysis of the international research. *Australian Journal of Teacher Education (Online)*, 41(8), 118-134. <https://doi.org/doi/10.3316/ielapa.434053509685366>.
34. Sharples, J., Webster, R., & Blatchford, P.. Making best use of teaching assistants. *Education Endowment Foundation*, 1-30.
35. Sholikhati, N. I., Prayogo, M. M., & Santoso, J. (2021). The Effect of Distance Learning on Learning Outcomes of Children with Special Needs in Inclusive Schools in the New Normal. *Indonesian Journal of Disability Studies*, 8(1), 145-154.
36. Smith, C. R., & Delgado, C. (2021). Developing a Model of Graduate Teaching Assistant Teacher Efficacy: How Do High and Low Teacher Efficacy Teaching Assistants Compare? *CBE Life Sciences Education*, 20(1), ar2–ar2. <https://doi.org/10.1187/cbe.20-05-0096>.
37. Sosinsky, L. S., & Gilliam, W. S. (2011). Assistant Teachers in Prekindergarten Programs: What Roles Do Lead Teachers Feel Assistants Play in Classroom Management and Teaching? 22(4), 676-706. <https://doi.org/10.1080/10409289.2010.497432>.
38. Taschner, N. P., de Almeida, L. G., Pose, R. A., & Ferreira, R. C. C. (2020). Adopt a Bacterium: a professional development opportunity for teacher assistants. *FEMS microbiology letters*, 367(16), 1–7. <https://doi.org/10.1093/femsle/fnaa131>.
39. Tegler, H., Pless, M., Blom Johansson, M., & Sonnander, K. (2021). Caregivers', teachers' and assistants' use and learning of partner strategies in communication using high-tech speech-generating devices with children with severe cerebral palsy. *Assistive Technology*, 33(1), 17-25. <https://doi.org/10.1080/10400435.2019.1581303>.
40. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
41. Vaičiūnaitė, D.. (2012). Nuotolinis mokymasis: mokymosi galimybių išplėtimas. *Švietimo problemos analizė*, 1-8.
42. Vatkuvienė-Zimina, Ž., Bruzgelevičienė, R. (2016). Pagalbos mokiniui mokykloje tobulinimas orientuojantis į įtraukijį ugdymą. *Pedagogika*, 124(4), 172-192. <http://dx.doi.org/10.15823/p.2016.60>.
43. Viktorin, J. (2018). Teacher Assistant in the Inclusive School Environment. *in The Educational Review, USA*, 2(6), 320–329. <https://doi.org/10.26855/ER.2018.06.001>.
44. Vilkelienė, A. (2004). Pedagogo padėjėjo veikla: socializacijos aspektai. *Švietimo reforma ir mokytojų rengimas: aktualijos ir perspektyvos*, 70, 213-215.
45. Vogt, F., Koechlin, A., Truniger, A., & Zumwald, B. (2021). Teaching assistants and teachers providing instructional support for pupils with SEN: results from a video study in Swiss classrooms. *European Journal of Special Needs Education*, 36(2), 1-17. <https://doi.org/10.1080/08856257.2021.1901373>.
46. Watts, J., Crippen, J., K., Payne, C., Imperial, L., & Veige, M. (2022). The varied experience of undergraduate students during the transition to mandatory online chem lab during the initial lockdown of the COVID-19 pandemic. *Disciplinary and Interdisciplinary Science Education Research*, 4(14), 1-16. <https://doi.org/10.1186/s43031-022-00055-0>.
47. Webster, R., & Blatchford, P. (2013). The educational experiences of pupils with a Statement for special educational needs in mainstream primary schools: results from a systematic observation study. *European Journal of Special Needs Education*, 28(4), 463-479. <https://doi.org/10.1080/08856257.2013.820459>.
48. Webster, R., & Blatchford, P. (2015). Worlds apart? The nature and quality of the educational experiences of pupils with a statement for special educational needs in mainstream primary schools. *British Educational Research Journal*, 41(2), 324-342. <https://doi.org/10.1002/BERJ.3144>.
49. Zhao, Y., Rose, R., & Shevlin, M. (2021). Paraprofessional support in Irish schools: from special needs assistants to inclusion support assistants, 36(2), 1831197. <https://doi.org/10.1080/08856257.2021.1901371>.

50. Žekaitė, J., Schoroškienė, V., Adomaitytė-Subačienė, I., Speičytė-Ruschhoff, E. (2021). Skaitmeninės atskirties veidai: formaliojo ugdymo dalyvių požiūris į skaitmeninę atskirtį ir jo kaita nuotolinio ugdymo laikotarpiu pandemijos sąlygomis. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 47, 39-51. <https://doi.org/10.15388/ActPaed.2021.47.3>.

Informacijos šaltinių sąrašas

1. Grikainienė, L. (2019). *Mokytojo padėjėjo vaidmuo įtraukiamame ugdyme*. [žiūrėta 2022-02-26]. Prieiga per internetą: <https://www.emokykla.lt/bendrasis/pradzia/mokytojo-padejejo-vaidmuo-itraukiamame-ugdyme/33160>.
2. Grikainienė, L., Bagdonavičienė, R. (2019). *Mokytojo padėjėjo vaidmuo: įtraukiojo ugdymo procese*. [žiūrėta 2022-03-01]. Prieiga per internetą: <http://online.fliphtml5.com/cv1bg/bfxl/#p=16>.
3. *Įtraukiojo ugdymo įgyvendinimas bendrojo ugdymo mokyklose: rekomendacijos* (p. 1–32). Vilniaus pedagoginė psichologinė tarnyba. [žiūrėta 2022-03-16]. Prieiga per internetą: <https://www.vilniausppt.lt/wp-content/uploads/2020/11/REKOMENDACIJOS-galutinis.pdf>.
4. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas (2004). Dėl mokytojo padėjėjo pavyzdinio pareigybės aprašymo. Nr. ISAK-2092. Valstybės žinios (2005). Nr.5-129.
5. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas „469Dėl ugdymo proceso organizavimo nuotoliniu būdu paskelbus karantiną“ 2020 m. kovo 30 d. Nr. V-469 [žiūrėta 2022-03-01]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b7a5de40725c11eaa38ed97835ec4df6?jfwid=mmceopsja>.
6. *Making best use of teaching assistants*. (2016). Education Endowment Foundation. [žiūrėta 2022-03-14]. Prieiga per internetą: <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10068445/>.
7. Nuotolinis mokymas ar mokymo organizavimas nuotoliniu būdu? (2022). *Švietimo problemos analizė*, 8(186), 1–8. [žiūrėta 2022-03-14]. Prieiga per internetą: <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/12/Nuotolinis-mokymas.pdf>.
8. *The role of teaching / classroom assistants during the COVID crisis*. (2021). [žiūrėta 2022-03-20]. Prieiga per internetą: <https://www.ucl.ac.uk/ioe/departments-and-centres/centres/international-literacy-centre/role-teaching-classroom-assistants-during-covid-crisis?fbclid=IwAR2zm5UiLgVw1zsSiK1GTcO3kTHMIQVO3THfjDShZKdgUp5WFcTr09Rkbmo>.
9. *Ugdymo procesas, mokant nuotoliniu būdu: iššūkiai, patirtys, sprendimai*. Nacionalinė švietimo agentūra. (2020). [žiūrėta 2022-03-17]. Prieiga per internetą <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/12/Ugdymo-procesas-mokant-nuotoliniu-budu-issukiai-patirtys-sprendimai.pdf>.

Priedai

1 priedas. Interviu klausimynas mokytojo padėjėjui

1. Kiek Jums metų?
2. Koks Jūsų išsilavinimas?
3. Koks Jūsų darbo mokykloje stažas?
4. Papasakokite apie savo veiklas pamokoje.
5. Papasakokite apie savo veiklas pertraukos metu.
6. Papasakokite, kaip vyksta bendravimas su mokytoju klasėje. Kokie iššūkiai kyla? (papildomas)
7. Papasakokite apie savo veiklas, dirbant su mokiniu klasėje. Kokios jūsų atsakomybės? (papildomas)
8. Papasakokite apie savo veiklas ir kylančius iššūkius, dirbant su visa klase ar maža mokinių grupele, pamokos metu.
9. Papasakokite apie veiklas su kolegomis mokykloje.
10. Kaip Jūs tobulinate savo kompetenciją? Kokių profesinių žinių Jums reikia, dirbant mokytojo padėjėju?
11. Papasakokite, kokias veiklas atliekate įtraukiamame ugdyme, dirbdamas mokytojo padėjėju? Kaip sekasi spręsti iškilusius iššūkius? (papildomas)
12. Kokias veiklas kaip mokytojo padėjėjas atlikote nuotolinio mokymo metu? Kaip vyko procesas?

2 priedas. Interviu klausimynas mokytojui

1. Kokios Jūsų pareigos bendrojo ugdymo mokykloje?
2. Kokia Jūsų kvalifikacinė kategorija?
3. Koks Jūsų darbo mokykloje stažas?
4. Papasakokite apie Jūsų klasėje dirbančio mokytojo padėjėjo veiklas pamokos ir pertraukos metu.
5. Papasakokite, apie savo ir mokytojo bendradarbiavimą / bendras veiklas klasėje.
6. Papasakokite, kokias veiklas, Jūsų manymu, mokytojo padėjėjas atlieka bendraudamas su mokiniu klasėje?
7. Koks, jūsų nuomone, mokytojo padėjėjo indėlis mokinio pasiekimams Jūsų klasėje?
8. Kaip vyksta Jūsų ir kitų kolegų bendradarbiavimas su mokytojo padėjėju?
9. Kaip manote, kokių kompetencijų reikia dirbant mokytojo padėjėju?
10. Papasakokite, kokios mokytojo padėjėjo veiklos atsiskleidžia įtraukiamame ugdyme? Kaip sekasi mokytojui padėjėjui spręsti iškilusius iššūkius? (papildomas)
11. Papasakokite, kokias veiklas atliko mokytojo padėjėjas nuotoliniame mokyme? Koks Jūsų vaidmuo buvo šiame procese?

3 priedas. Tyrimo rezultatus apibendrinančios lentelės, pagal mokytojo padėjėjų atsakymus

7 lentelė. Vaidmenys ir veiklos pamokoje

Vaidmenys ir veiklos pamokoje	
Vaidmuo	Veikla
Pagalbininkas	<ul style="list-style-type: none"> • Pagalba mokiniams, turintiems individualių ugdymosi poreikių; • pagalba užsieniečiams arba reemigrantams, priešmokyklinio amžiaus vaikams. • paramos mokiniui teikimas
Konsultantas	Konsultuoja mokinius, padeda jiems atlikti užduotis
Prižiūrėtojas	Prižiūri mokinius pamokos metu
Tarpininkas	Bendradarbiavimas su mokytoju; Mokymo proceso individualizavimas

8 lentelė. Vaidmenys ir veiklos pertraukoje

Vaidmenys ir veiklos pertraukoje	
Vaidmuo	Veikla
Pagalbininkas	Pagalba klasei ar mažai grupei
Globėjas	Pagalba mokiniui sveikatos priežiūros klausimais
Veiklos organizatorius	Socialinių įgūdžių formavimas
Tarpininkas	<ul style="list-style-type: none"> • Pagalba mokytojams pamokų pasiruošimui • Pagalba mokiniui užduočių baigimui / pamokos pasiruošimui
Stebėtojas	Mokinio elgesio stebėjimas

9 lentelė. Pagalba mokytojui klasėje

Pagalba mokytojui klasėje
Bendravimas su mokytoju
Konsultacija dėl pamokos užduočių
Ataskaitos teikimas mokytojui po pamokos
Savo priemonių ar užduočių paruošimas pamokoms
Pagalba mokytojui, pasiruošiant pamokai
Komandinis darbas
Mokinio ar klasės lydėjimas į tam tikrą vietą

10 lentelė. Pagalba mokiniui klasėje

Pagalba mokiniui klasėje
Pagalba individualių ugdymosi poreikių turintiems vaikams
Mokinio ugdymas pamokoje
Supažindina su pamokos užduotimi ir paaiškina ją
Pagalba orientuotis mokykloje ar už jos ribų
Teikiama mokymosi parama
Mokymas tinkamai naudotis IKT priemonėmis
Bendradarbiauja su pagalbos mokiniui specialistais
Stebi ir fiksuoja mokinio pažangą
Formuoja socialinius ir bendravimo įgūdžius

11 lentelė. Veiklos įtraukiamame ugdyme

Veiklos įtraukiamame ugdyme
Pagalba individualius ugdymosi poreikius turinčiam mokiniui
Teikia pagalbą kitataučiams ir grįžusiems iš užsienio vaikams
Mokinio ugdymas
Bendravimo įgūdžių formavimas
Pagalba mokytojai pamokos metu

12 lentelė. Veiklos nuotoliniame mokyme

Veiklos nuotoliniame mokyme
Pagalba mokiniui
Mokinio ugdymas
Bendradarbiavimas su mokytoju
Pasiruošimas pamokai
Bendravimas su mokinių tėvais
Bendravimo įgūdžių palaikymas
Darbo su mokiniu ataskaitos teikimas

4 priedas. Tyrimo rezultatus apibendrinančios lentelės, pagal mokytojų atsakymus

13 lentelė. Mokytojo padėjėjo vaidmenys ir veiklos

Vaidmenys ir veiklos pamokoje ir pertraukoje	
Vaidmuo	Veikla
Pagalbininkas	Teikia pagalbą mokiniui, klasei ar mažai grupei
Tarpininkas	Pasiruošimas pamokai
Stebėtojas	<ul style="list-style-type: none"> • Stebi, kaip mokinys suprato užduotį • Mokinio elgesio stebėjimas
Pašnekovas	Formuoja bendravimo įgūdžius
Globėjas	<ul style="list-style-type: none"> • Pagalba mokiniui, negalinčiam pačiam apsitarnauti. • Lydi mokinius
Mokytoja	<ul style="list-style-type: none"> • Moko mokinį • Vaduoja mokytoją

14 lentelė. Pagalba mokytojui klasėje

Pagalba mokytojui klasėje
Bendradarbiavimas
Susipažįsta su pamokos tema, užduotimis
Lydi mokinius
Padedą mokiniui ar visiems mokiniams klasėje
Dokumentų ar mokomosios medžiagos kopijavimas
Ataskaitos teikimas mokytojui po pamokos

15 lentelė. Pagalba mokiniui ir klasei ar mažoms grupelėms klasėje

Pagalba mokiniui klasėje	Pagalba klasei ar mažoms grupelėms
Teikia pagalbą	Teikia pagalbą: stebi, padeda
	Padedą mokyti mokiniams
Padedą mokyti mokiniui	Užduočių rengimas pamokoms
	Palaiko šiltus santykius su mokiniais

16 lentelė. Veiklos įtraukiamame ugdyme

Veiklos įtraukiamame ugdyme
Įtraukia mokinį į ugdomąją veiklą
Teikia pagalbą kitataučiams
Teikia pagalbą lietuviams, grįžusiems iš užsienio
Lydi mokinius
Padedą mokytojai pasiruošti pamokai

Pagalba mokytojai, mokančiai 1 klasės mokinius
--

17 lentelė. Veiklos nuotoliniame mokyme

Veiklos nuotoliniame mokyme
Padėjo mokiniui atlikti užduotis
Pasiruošimas pamokoms
Padėjo atlikti namų darbus
Teikia pagalbą užsieniečiams
Atliktų užduočių atsiskaitymas
Bendravimo įgūdžių palaikymas
Pagalba mokytojai, mokančiai 1 klasės mokinius